

F R A T R I S D O M I N I C I S O T O S E G O V I E N -

SIS, THEOLOGI, ORDINIS PRAEDICATO-
rum, & Cæsareæ maiestati à sacris confessionibus, ad san-
ctum concilium Tridentinum De natura & gra-
tia libri III. cum Apologia contra reueren-
dum Episcopum Catharinum.

Ex postrema recognitione Authoris.

~~Accesserunt ad hæc eiusdem authoris liber de tegendo & detegendo se- / talta e iste
creto. Et in causa pauperum deliberatio. Cum Indice copiosissi- / ejemplar-
mo, atque locupletissimo.~~

S A L M A N T I C A E.
Expensis Ioannis Moreni bibliopolæ.
M. D. L X I.

ERATRIS DOMI
NICI-GOTO STECOVICH
SIS: THEODOCI

Licencia.

DON Phelipe por la gracia de Dios Rey de Castilla , de Leon, de Aragon, de las dos Sicilias, de Ierusalem, de Nauarra, de Granada, de Toledo, de Valencia, de Galicia, de Mallorcas, de Senilla, de Cerdeña, de Cordoua, de Corcega, de Murcia, de laen, de los Algarues, de Algezira, de Gibraltor, Duque de Milan, Conde de Flandes, y Tirol.&c. Por quanto por parte de vos fray Pedro Serrano procurador general de la orden de sancto Domingo nos fue hecha relacion: que por nos se auia dado licencia para que se imprimiesesen dos libros: el vno de natura & gratia, y el otro de ratione tegendi, & detegendi secretum, que auia hecho y compuesto el maestro fray Domingo de Soto frayle de la dicha orden; porque la dicha impresion se auia acabado, y agora se auian de tornar a imprimir los dichos libros, y conforme a la nueua pragmatica por nos hecha sobre la impresion de los dichos libros no se podia hacer sin licencia nra nos supplico diesennos licencia y facultad para q los dichos libros se pudiesen imprimir segunda vez, y venderlos segun y como hasta agora se auia hecho, o como la nuestra merced fuese. Lo qual visto por los del nuestro cõsejo se fizieron las diligencias que la pragmatica por nos nueuamente hecha dispone: y fue acordado que deuiamos mandar dar esta nuestra carta en la dicha razon: y nos tuuimos lo por bien. Y por la presente damos licencia y facultad a qualquier印 pressor destos nuestros reynos, para que pueda imprimir los dichos libros, sin que por ello cayga ni incurra en pena alguna. Y mandamos que despues de impresso no se pueda vender ni venda si q primero se trayga al nuestro consejo juntamente con los originales que en el nuestro consejo se vieron, y van rubricados y firmados de Domingo de çauala nuestro escriuano de camara de los que residen en el nuestro cõsejo, y se establece el precio en que se ouiere de vender cada volumen so las penas contenidas en la dicha pragmatica y le yes de nuestros reynos. Dada en Toledo, a veinte y nueve dias del mes de Março, de mil y quinientos y se sentay vn años.

*El Mar-
ques.*

*Licenciado
virbiesca.*

*El Licéciado Vaca
de castro.*

*El Licenciadlo
Morillas.*

*Doctor A-
ñaya.*

*El licenciado
Agreda.*

*E yo Pedro del marmol escriuano de camara de su catolica majestad la fize
escreuir por su mandado, con acuerdo de los de su consejo.*

PROCLAMACION
CONSIDERACION
AÑO M.DC.XXII.G.M.

INDEX LOCVPLETIS-

simus sententiarum, & eorum, quæ in hoc opere continētur, ordine alphabetico digestus.

A.

- Brahæ fides. pagin. 167. column. 1.
 Abrabæ iustitia. ibid.
 Absoluendus quod nō sit, qui certò cognoscitur non habere contritionem ueram, sed attritionem. pag. 140.
 columnæ secunda.
 Acceptatio iustitiae Christi, et efficacia. pagin. 159.
 columnæ prima.
 Actio humana tres habet considerandas conditiones. pagin. 199. columnæ 1.
 Actus uirtutum quod sine quodammodo cause formæ remissionis peccatorum. pagin. 152. columnæ secunda. et pag. 153. columnæ 1.
 Actus fidei solus est præiuus gratiæ Lutheranis, neq; diuina admittunt dispositionem. pagina. 101. columnæ prima.
 Actus primus diligendi Deum naturalis. pagin. 78. columnæ 1.
 Actus singula. non censetur dilectio, dum est cum peccato. ibidem.
 Actus diligendi Deum habetur extra gratiam et suum. pagin. 81. columnæ 1.
 Actus fidei inchoatio meriti et meritum diuersis rationibus. pagin. 97. columnæ 2.
 Actus uirtutis requisiti priores sunt gratia secundum naturam. pagin. 134. columnæ 3.
 Actus fidei qualis requiratur in iustificatione impii. pag. 135. columnæ 2.
 Actus sex in iustificatione retrahuntur. pagin. 145. columnæ prima.
 Actus disponentes ad gratiam, et uirtutes, que cum eadem infunduntur, quod inter se coherent. pag. 150. columnæ prima.
 Adam dupliciter potuit diligere Deum, nos uno tantum modo. pagin. 81. columnæ 2.
 Adam fuit creatus in gratia. pag. 12. columnæ 1. et 2.
 Adam quod non omnia dona que recepit, transmississet in posteros, ostenditur. pagin. 17. columnæ 1. et 2.
 Ade quod absque dispositione fuerit gratia collata. pagin. 16. columnæ secunda.
 Ade cum Christo collatio. pagin. 29. columnæ 1.
 Ade communio mortis facta. pagin. 31. columnæ 1.
 Adultus qui baptizatur qualis in eo detestatio requiriatur. pagin. 139. columnæ 1.
 Adultus, qui ab originali mundatur, oportet ut credit, speret, et diligat. pagin. 127. columnæ 1.
 Adulutorum ad iustificationem tres uarie dispositio-nes. ibidem.
 Adulotorum iustificatio ab originali, et actualibus peccatis. pagin. 131. columnæ 2.
 Anabaptistarum heresis. pag. 121. columnæ 1.
 Animalia bruta nec ius habent propriæ ullum, neque felicitatis capacia sunt. pagin. 199. columnæ 2.
 Angelis quod non fuerit necessaria iustitia origina-lis. pagin. 16. columnæ 1.
 Appetitus sensitivus et rationalis. pagin. 6. columnæ secunda.
 Appetitus irascibilis, et concupisibilis. ibidem.
 Arboris nomine, siue bone, siue male quid intelligatur in sacra scriptura. pag. 188. columnæ 2.
 Attritio bona et mala. pagin. 137. columnæ 2.
 Attritio et contritio distinguuntur. pagin. 138. columnæ secunda.
 Attritio cognita ab eo qui baptizandus est, an sufficiat. pagin. 139. columnæ 2.
 Attritio etiam cognita sufficit ad baptismum. ibidem.
 Attritio quomodo fiat contritio. pagin. 142. columnæ prima.
 Attritio non fit contritio. pag. 153. columnæ 1.
 Attritionis et contritionis etymologia. pagin. 137. columnæ secunda.
 Augustinus coryphaeus huius disputationis de pecca-to, et iustificatione. pagin. 4. columnæ 2.
 Augustinus unde defecerit ad Manicheos. pagin. 59. columnæ prima.
 Augustinus explicat quid sit indurare. pagin. 62. columnæ secunda.
 Augustinus explicatur, cum inquit extra charitatem non esse ueras uirtutes. pagin. 71. columnæ 2.
 Augustinus cur dubitet de sero poenitentibus. pagin. 141. columnæ secunda.
 Augustinus quid de perfectione iustitiae dicat. pagin. 154. columnæ 2.
 Augustinus non meminit de uirgine, sed eam excipit ab omni actuali peccato. pagin. 185. columnæ 1.
 Augustini et Anselmi de originali peccato dissidiū. pagin. 24. columnæ secunda.
 Augustini sententia de amissione libero arbitrio post pec-catum. pagin. 49. columnæ 1.

* 2

Augusta

INDEX.

- A**ugustini locus declaratur. pagin. 57. aliis. 55. columna secunda.
Augustini sententia de diuulgatione euangelij. pagin. 131. columna prima.
 Et plura de ignorantibus euangelii, & de insulatis hominibus. ibidem. colum. 1. & colum. 2.
Augustini uerba de beata uirgine. pagin. 185. columna prima.
Augusti. omnes filii fidei. pagin. 129. colum. 2.
Aθλοθέτις uocatur Christus à Dionysio, et quare? Et uitam Christianā uocat αθλοθέσιαν. Et quid sit αθλον. pagin. 41. colum. 2.
Author sententiam retractat. pagi. 126. colum. 2.
Axilium, concursus, influenza Dei, uide Deus.
Axilium speciale quid sit, & quomodo sit necessarium. pagin. 89. colum. 2.
Axilium speciale quod sit necessarium ijs etiam qui sunt in gratia ad impletendum legem, licet non ad faciendum singula precepta. pagina. 183. columna prima.
Axilium speciale eodem modo distat à generali, quo naturalia à supernaturabilibus. pagin. 68. colum. 1.
Axilium speciale quod non tollat liberum motum voluntatis. pag. 51. colum. 2.
Axilium Dei presemiſimum hominibus est, ut legem seruare posse, & ideo peccata sum uoluntaria, quia eo adiuti, possumus illa fugere. pagin. 59 columna prima.
Axilia equalia utrum conferat Deus uniuersis. pag. 56. aliis. 54. colum. 2.
Axilio generali indigere hominem ad intelligendum naturalia, sanctus Thomas censet. pagin. 68. columnna prima.

B.

- B**aptismus quomodo in euangelio Christi necessarius. pag. 130. colum. 1.
Baptismus confert primam gratiam. pagin. 130. colum. 2.
 Baptismi uotum ubi non adgit illius suscipiendi facultas, sufficere ad salutem usus ecclesie docet. pagin. 130. columnna. 1.
Beati non indigent cogente lege. pagina. 171. columnna prima.
Beatitudo conflitit in uisione. pag. 8. colum. 2.
Beatitudo uera non fuit philosophis nota. pagin. 10. columnna secunda.
 Et quod ad beatitudinem illam celestem in sit nobis naturalis appetitus. ibidem.
Beatitudo si daretur sine ullis meritis, perfectione aliqua beatitudinis accidentaliter careret. pag. 208. columnna prima.
Bonum morale uide Opus.

C.

- A**Eremoniarum ueteris legis utilitas. pagin. 165. colum. 2.
Cesaris zelus. pagin. 4. nu. 1.
Cesaris iustissima arma profida. tuenda. pag. 229. colum. 2.
Cā etanisentia de paruulis non baptizatis damnata ab ecclesia. pagin. 122. columnna prima.
Catechumeni institutio ante baptismum. pagin. 127. columnna secunda.
Catechumeni cedentes antequam baptizenur, non statim in celum euolam, nisi contrito debeat omnem poenam. pagin. 130. colum. 2.
Catholicorum ueritas de fidei actu in iustificatione. pagin. 101. colum. 2.
Catholicorum sensus de nostris meritis. pagina. 210. columnna prima.
Caſarum quatuor genera describuntur. pagin. 117. columnna prima.
 Et quatuor de causis formalibus considerantur. pag. 150. columnna. 1.
Certitudo duplex. pag. 211. colum. secunda.
Certitudo gratiae nostrae quod ex duobus pēdet. sum ex firmitate diuine promissionis, tum ex nostra dispensatione. ibidem.
Certitudo gratiae latissime aduersus Lutheranos expugnatur. pagin. 212. colum. 1. &c. 7.
Certitudo ex operum notitia robatur. ibidem. pagina secunda.
Certitudo perseverantie quod non sit citra priuilegium possibilis. pagin. 218. colum. 1.
Certitudo eadem impugnat aduersus nonnullos catholicos. ibidem.
Certitudo utraque reprobatur testimonij sacra scriptura. pagina. 221. columnna. 1. 2. & per totum capitul.
Certitudo fidei est de salute & gratia paruuli baptizati, non tamen adulti. pag. 228. colum. 2.
Certitudinis gratiae assertores bipartiti sunt. pagina. 211. columnna secunda. in fine.
Certitudinis assertores quadruplici peccato decipiuntur, ad quorum omnia argumenta respondetur. pagina. 224. columnna. 2. & 225. columnna. 1. 2. & deinceps.
Certitudinem quod possumus habere de fide mortua. pagin. 216. columnna. 1.
Charitas an sit habitus infusus. pagin. 147. columnna prima & secunda.
Charitas uiae qua ratione non sit perfecta. Et ibi de perfectione uiae & gratiae. pagin. 186. columnna. 1. & secunda.
Charitas quomodo sit conuaria iniunctio Dei. pagi. 143. columnna secunda.
Charitas quod sit uirtus qua Deum amamus. pagina.

147.

INDEX.

147. *columna prima.*
Charitas et gratia opponuntur peccato. pagin. 150.
columna secunda.
- Charitas quare amitti possit.* pagin. 171. colum. 1.
- Charitas gratiae comes indiuiduus.* pagina. 101. columna secunda.
- Charitatis actus (circa martyrium) quod non sufficiat sine paenitentia in eo qui babet memoriam peccati.* pagin. 143. colum. 1.
- Charitatis qualis actus.* pagin. 131. colum. 2. et 132. colum. 2. et 133. colum. 1.
- Charitatis nullus actus, preter martyrium, sufficit absque formaliter actu paenitentiae delere peccatum.* pagin. 142. colum. 1. et secunda.
- Charitatis actus quando pro contritione sufficiat.* pagin. 143. columna prima.
- Charitatis insignis actus secundum substantiam quod posuit esse in peccatore.* pag. 143. colum. 2.
- Charitatis triplex consideratio.* pagin. 171. colum. 1.
- Charitatis modus, quod non sit de essentia aliorum preceptorum.* pag. 177. colum. 2.
- Charitatis modus non cadit in reliquis preceptis.* pag. 75. columna secunda.
- Licet cadat in precepto ipso charitatis.* pagin. 78. columna prima et secunda.
- Christianus, quis.* pag. 115. columna prima. in fine.
- Christianae reciprocæ ratio in quo consistat.* pagin. 116. columna prima.
- Christus causa efficiens iustificationis.* pagin. 117. columna secunda.
- Christus quid conferat nobis.* ibidem.
- Christus in quantum homo iustificat nos.* ibidem.
- Christus causa infusionis gratiae, non ipsius gratiae.* ibidem.
- Christus recepit gratiam uirtute unionis.* pagin. 118. columna secunda.
- Christus quod non remiserit criminis sine paenitentia.* pagin. 144. columna prima.
- Christus cur liber esset a legis obligatione.* pag. 170. columna prima.
- Christus quod neminem redimat nisi assentientem.* pagina. 85. columna secunda.
- Christus quomodo meruit nobis.* pagin. 199. colum. 2.
- Christus non solum redemptor, sed legislator noster.* pagin. 172. columna secunda. in fine.
- Christi aduentus causa, et quam fuerit necessarius.* pagin. 195. columna prima.
- Christi promissiones quales sint.* pagina. 212. colum. secunda.
- Christo bisarium incorporamur.* pag. 115. columna, secunda.
- Chrysostomus, et alij patres explicantur.* pagin. 75. columna prima.
- Cogitationem cordis intentia esse ad malum, quid sit.* pagin. 189. columna prima et secunda.
- Cognitionis naturalis animæ separatae de uera felicitate.* pagin. 45. columna prima.
- Concilia de auxilio speciali quomodo intelligenda.* pagin. 184. columna prima.
- Concupiscentia carnis aduersus spiritum quod homini sit naturalis.* pagin. 6. columna secunda.
- Concupiscentia cur dicatur appetitus sensuus ibidem.*
- Concupiscentia carnis contra rationem nulla fuisset in statu nature integræ.* pagin. 17. columna prima.
- Concupiscentia qualitas morbida.* pagin. 24. columna secunda.
- Concupiscentia quod non sit qualitas morbida.* pagi. 25. columna prima.
- Concupiscentia quod non sit peccatum, sed effectus peccati, arguitur.* pagin. 26. columna prima.
- Concupiscentia quod non sit uituperanda.* ibidem.
- Concupiscentia quare dicta est peccatum.* pagin. 28. columna prima.
- Concupiscentia quomodo est materiale in peccato originali.* ibidem.
- Concupiscentia quomodo traducit peccatum.* pagina. 29. columna secunda.
- Concupiscentia quod sit res naturalis.* pagin. 33. columna prima.
- Concupiscentia qualiter dicatur peccatum.* pagin. 35 columna secunda.
- Concupiscentia sine consensu quod non sit peccatum.* pagin. 37. columna secunda.
- Concupiscentia quinque rationibus dicitur peccatum* pagin. 40. columna secunda.
- Concupiscentia iustitia originali defititua q. multis nominibus appelletur, scilicet Fomes peccati, lex carnis, Tyrannus, Morbus, Vulnus, Malum naturæ.* pagin. 43. columna secunda.
- Et de alijs effectibus corporeis et externis.* ibidem in fine.
- Concupiscentia August. ut nominet peccatum.* pagin. 39. columna secunda.
- Concurrere nostrum.* pagin. 56. colum. 2.
- Concursus Dei in malis et bonis moralibus.* pagina. 74. columna secunda.
- Condigne non sunt passiones huius temporis ad futuram gloriam.* et c. pag. 210. columna prima.
- Confessio cur instituta.* pagin. 191. colum. 2. in fine.
- Confessio qualis ante baptismum.* pagi. 130. columna secunda.
- Confessio communis de obseruancia preceptorum.* pagina. 176. columna prima.
- Confessioni quod annexa sit satisfactio.* ibidem.
- Confensus noster Deo vocandi obedies, est preparatio ad gratiam.* pagin. 128. columna prima.
- Consequencia fallax, puto me habere conititionem, et*

INDEX.

- D**ispositione hominis sufficien^t posita, statim infundi
tur gratia. pag. 145. col. 2.
Dispositionem eodem instanti subsequitur forma. pag.
145. colum. 2.
Dispositiones necessarie & proxime. pagina. 145.
columna secunda.
Dispositiones naturales ad causas formales quo se ha-
beant modo. pag. 151. colum. 1.
Dispositiones meritorie. pag. 153. colum. 1. & pagi.
208. colum. 1. & 2.
Dispositiones nostrae ad gratiam quam habeant per-
fectionem. pag. 158. col. 2.
Dispositiones ad iustificationem. pag. 132. col. 2.
Dispositiones à Deo & nobis sunt, nec sunt merito-
rie quatenus gratiam precedunt. pagina. 133. co-
lumna. 1.
Dispositionum epilogus. pagin. 145. colū. 1.
Doctrina Christi. pag. 115. col. 2.
Dolor de cōmisiō peccatis ex inferni pēnis, & alijs
damnis profectus, quod non sufficiat ad renūsionem
culpæ. pag. 141. colū. 1.
Dubitatio hominis an sit in gratia, non est peccatum.
pag. 214. colum. 2.
Durandi dictum de gratia & charitate refutatur. pa-
gina. 147. colum. 1.

E

- E**cclēsia Catholica qualiter liberum
arbitrium aſtruat pa. 5. col. 2.
Ecclēsia Christianorum bonos &
malos complectitur. pag. 116.
columna. 2.
Ecclēsia que ſit Lutheranis. pagi.
115. column. 2.
Ecclēsia habet facultatem ad condendas leges. pagina.
173. colum. 1.
Ecclēsiae definiſtio contra Pelazium. pagina. 69. colū-
na secunda.
Ecclēsiae militantis ratio. pag. 116. col. 1.
Ecclēsiae consuetudo argumentum pr. recipuum. pagin.
123. column. 1.
Epistola ad Roma. difficultima. pag. 163. col. 2.
Error est affirmare omnia opera nostra ante gratiam
effe peccata. pa. 66. col. 2.
Errores duo extremitate libero arbitrio, inter quos me-
dia nauigat ecclēsia. pa. 5. col 1. & 2.
Errores septem de libero arbitrio recensentur. pagin.
47. colum. 1. & 2.
Euangelium lex fidei. pag. 166. col. 1.
Eucharistie ad ſuſceptionem oportet existimes bona
fide te effe in gratia. pag. 140. col. 1.
Exceptio in ſacra ſcriptura quando ſuſcipienda. pa-
gina. 123. colum. 1.
Expoſtulatio cum quibusdam deprimēnibus natu-

ram humanam. pagina. 74. col. 2.

F

- F**Acere hominem quod in ſe eſt, ſupponit
ſpeciale auxilium. pag. 93. col. 1.
Felicitas humana in quo conſtitat. pag.
199. col. 1.
Felicitas celeſtis an ſit nobis naturalis. pagina. 10. co-
lumna. 2.
Fides naturam perficit. pag. 3. col. 1.
Fides, que per charitatem operatur. pagina. 6. colum-
na prima.
Fides de peccato originali. pag. 21. col. prima.
Fides & charitas bona Dei. pag. 79. col. prima.
Fides ſine charitate recipi potest per auxilium ſpecia-
le. pag. 97. col. prima.
Fides naturam perficit. pag. 85. col. 2.
Fides quomodo impetrat iustificationem. pag. 97. co-
lumna secunda.
Fides Lutheri omnia adimplat, atque ideo liberat à
legis obſeruātiō. pa. 99. col. prima.
Fides Lutheri non debet effe otiosa &c. ibidem. colū-
na secunda.
Fides Lutheranorum triplex. pag. 100. col. 2.
Fides iustificans Lutheranis & catholica. pagina. 101.
columna prima.
Fides iustificans Lutheranorum effe non potest ſine
ſpe, & charitate. pag. 101. col. 1.
Fides in receptione gratiae operatur per charitatem.
pa. 101. colum. 2.
Fides ſola promiſionum Christi confert gratiam, non
ſacramenta ſecundum Lutherum. pagina. 101. co-
lumna. 1. & 2.
Fides & Charitas cur ſine Lutheranis coniuncta. pa-
gin. 101. col. 2.
Fides indignè diſsecatur. pagina. 103. columna
prima.
Fides bifariam dicitur. ibid. col. 2.
Fides unde dicatur. ibidem.
Fides moralis uirtus. ibidem.
Fides diſtinguitur à promiſione. ibidem.
Fides intellectualis. pag. 104. col. prima.
Fides pro aſſenſu nascitur ex conſtanția & ueritate.
ibidem.
Fides ſignificat duo. ibid.
Fides apud Paulum pro conſtantia promiſionis diui-
na, & noſtra credulitate. ibid. col. 2.
Fides non accipitur pro fiducia recte. ibid.
Fides quod non ſit aliqua diſtinguenda miraculorum. pa-
gina. 105. col. prima.
Fides certissima nomine fiducia explicatur in ſcriptu-
ra. pag. 105. col. prima.
Fides poſtulancium. ibid.
Fides petencium & fiducia quomodo debeat effe cer-
tissima. pag. 105. colum. 2.

Fides.

I N D E X.

- Fides distinguitur à fiducia. *ibidem.*
- Fides infusa & acquisita nomina sunt habituum, non actuum. *pag. ead. & col.*
- Fides quod una tanum sit. *pa. 106. col. 1.*
- Fides sine charitate esse potest. *pa. 109. col. 1.*
- Fides quanvis suapte natura charitatem generet, id tamen non semper contingit nobis obstantibus. *pag. 100. colum. 1.*
- Fides mortua robustior, non tamen melior uiuente, ne que omnino uirtus. *ibidem.*
- Fides gignit bonam uolumatatem. *pag. 100. col. 2.*
- Fides demonum & Christiani. *pa. 101. col. 1.*
- Fides cur non perditur cum charitate. *ibidem. columna secunda.*
- Fides spes sine charitate. *ibidem.*
- Fides mortua propriè est fides. *ibidem.*
- Fides mortua differt à fidei demonum. *pagina. 102. column. 2.*
- Fides informis, donum Dei. *pa. 102. col. 2.*
- Fides opus Dei & nostrum. *pag. 114. col. 1.*
- Fides humana circa res fidei. *pa. 114. col. 2.*
- Fides catholica. *ibidem.*
- Fides informis infunditur sine charitate. *ibidem.*
- Fides quomodo infunditur per baptismum in uoto *pagina. 115. colum. 1.*
- Fides qualis sit donum Dei. *ibidem.*
- Fides informis constituit hominem uerè Christianum. *ibidem.*
- Fides quomodo amittatur per peccata. *ibidem. columna secunda.*
- Fides iustitiae initium. *pa. 125. col. 1.*
- Fides in omni legi semper fuit necessaria. *ibid.*
- Fides cur sit fundameum, cause tres referuntur. *ibidem.*
- Et de fide in genere nature. *ibid. col. 2.*
- Fides necessaria in omni tempore. *pagina. 126. columna prima.*
- Fides cur langueat in nobis. *ibidem.*
- Fides exordium, charitas proxima dispositio ad gratiam. *pa. 128. colum. 2.*
- Fides sola non exigitur, sed etiam spes, & charitas. *ibidem.*
- Fides que per charitatem operatur. *pag. 129. col. 1.*
- Fides iustificans illa tanum est, que per charitatem operatur. *ibidem.*
- Fides est dispositio ad primam gratiam, & est merito ria in augmento gratiae. *pa. 134. col. 1.*
- Fides non est totus, sed primus actus, quo couerit mur. *pa. 135. col. 2.*
- Fides an sit causa formalis iustificationis. *pagina. 152 columna secunda.*
- Fides que per charitatem operatur, quod id est, quod nos iustificat. *pa. 153. col. 1.*
- Fides necessaria. *pag. 162. col. 1.*
- Fides cur potius enumeretur in scriptura iustificationis causa, quam aliae uirtutes. *pagina. 164. column. prima.*
- Fides simpliciter necessaria, sufficiens per charitatē. *ibidem.*
- Fides quomodo erigat spem, & excitet charitatem. *pagina. 165. colum. 1.*
- Fides causa iustificationis dicitur, quia est principiū. *ibidem. colum. 2.*
- Fides spem & charitatem gignit suapte natura, nisi quid obstat. *ibidem.*
- Fides suscipiens sacramentum quod non sola confusat gratiam, sed sacramentum ipsum. *pagina. 118. colum. 2.*
- Fides impetrat salutem. *pag. 166. col. 1.*
- Fides quod reliqua opera iusti impetrat. *ibidem. column. secunda.*
- Fides Abrahæ. *pag. 167. colum. 1.*
- Fides Publicani. *ibidem. colum. 2.*
- Fides quod non omni peccato extinguitur. *pagina. 172. colum. 1.*
- Fides catholica quid. *pagina. 211. columna prima. & secunda.*
- Fides catholica Lutherorum que. *pagina. 212. column. prima.*
- Fides miraculorum quod non sit distincta à catholica. *pag. 214. colum. 2.*
- Fides iustificans Lutherorum. *pagi. 227. column. secunda.*
- Fides quod possit esse sine fiducia. *ibid.*
- Fides, que per charitatem operatur, est punctum controuersie. *pag. 101. colum. 1.*
- Fidei ueritas sanctissima, nullaq; de causa temeranda. *pagina. 1. col. 2.*
- Fides nomen tripliciter acceptum. *Lutheranum. pagina. 100. colum. 2.*
- Fidei actus, inchoatio meriti, & meritum diuersis rationibus. *pag. 97. colum. 2.*
- Fidei multiplex diuisio quod noeat, ostenditur. *pag. 103. col. 2.*
- Fidei obiectum & habitus. *pag. 105. col. 2.*
- Fidei definitio explicatur. *pag. 106. col. 1.*
- Fidei historie nugatoria nominatio. *pag. 107. col. 1.*
- Fidei, spes, & charitatis differentia. *ibidem.*
- Fidei qualitates diuersae. *pag. 100. col. 1.*
- Fidei infuso. *pag. 114. col. 2.*
- Fidei differentia secundum uariam rationem temporum & personarum conditionē. *pag. 126. col. 1.*
- Fidei amplitudo. *pag. 164. col. 1.*
- Fidei revelatio q; lumen presupponit natura. *ibidem.*
- Fidei ingenium. *ibidem. col. 2.*
- Fidei primus motus. *pag. 165. col. 1.*
- Fidei comparatio ad legem. *ibi. col. 2.*
- Fidei lex Euangelium. *pag. 166. col. 1.*

Fidei

INDEX.

- Fidei fructus quod sunt opera meritoria.** pagina. 206.
colum. 2. in fin. et 207. col. 1. et 2.
- Fidem inchoare meritum et iustificationem quid sit**
August. pa. 97. colum. 1.
- Fidem, sem, et charitatem quomodo connexas existi-**
ment Luberani. pa. 108. col. 2.
- Fidem excludit heresis sola, uel Apostasia.** pagi. 101.
colum. 2.
- Fidem antecedunt saltem natura, spei, et charitatis a-**
ctus. pa. 128. colum. 1.
- Fidem adhibere Christo quod non sit satis, nisi egeris**
qua fides precipit. pa. 134. col. 1.
- Fidem, sem, charitatem esse habitus infusos, summa**
theologorum consenso. pa. 149. col. 2.
- Fidem se habere quod quis evidenter scire possit.** pag.
215. colum. 1.
- Fide sola hominem iustificari, fuit heresis Eunomij.**
pa. 99. colum. 1.
- Fide hominem iustificari, et non ex operibus, et si-**
miles Pauline exclusiue non solas ceremonias ex-
cludunt, sed moralia etiam precepta, et totam na-
ture legem: putat opera precedencia gratiam. pag.
165. colum. 1. in fin.
- Fiducia.** pag. 100. colum. 2.
- Fiducia aliud a fide.** pa. 104. col. 2.
Et quomodo oriatur a fide. pagina. 227. colum-
na. 2.
- Fiducie due quod non sint, sed una est in Deo per**
Christum. pa. 216. col. 2.
- Filius que mala pro parenum peccatis luant.** pagina.
31. colum. 2.
- Finis naturalis quis sit.** pag. 11. col. 1.
- Finis precepti non clauditur precepto.** pagina. 80.
colum. 1.
- Finis hominis. Vide homo. De relatione operis in ulti-**
mum finem, uide opus.
- Fomes, Tyrannus, et lex carnis concupiscentia.** pag.
43. colum. 2.
- G**
- Ghenne et ire metus Dei donum quid**
prefert homini? pagina. 66. columnna
1. in fine. et col. 2.
- Germanorum nobilitas.** pagina. 115.
columna. 2.
- Glorie statim qualis futurus ostenditur.** pagina. 109
colum. 2.
- Gratia ita afferenda est, ut liberum arbitrium non ne-**
getur. pagm. 5. col. 2.
- Gratia et iustitia an distinguenter secundum Tho.**
pa. 18. col. 1.
- Gratia Ade prima non fuit ob meritum Christi.** ibi.
columna. 2.
- Gratia non tollit liberum arbitrium.** pa. 49. col. 2.
- Gratia et uirtus quomodo sunt a Deo.** pagina. 56.
alias. 54. colum. 2.
- Gratia, et dispositio sufficiens simul tempore sunt.**
ibidem.
- Gratia operans, et cooperans.** pag. 57. alias. 55. col. 2.
- Gratia gratis data.** pa. 89. col. 2.
- Gratia gratum facies.** ibidem.
- Gratia saluati estis per fidem, de qua fide intelligatur.**
pa. 113. col. 2.
- Gratia capitis.** pa. 118. col. 1.
- Gratia inter homines, et Deum, et nos differunt.** pa.
143. colum. 1.
- Gratia, quod statim infundatur, postea sufficiendi ho-**
minus dispositio. pa. 145. col. 2.
- Gratia et uirtutes an sine habitus infusi.** pagi. 146.
columna. 1.
- Gratia est forma, qua reddimur grati Deo.** pa. 147.
columna. 1.
- Gratia quod sit in essentia anime secundum Thomam.**
pa. 148. col. 1.
- Gratia et charitas quomodo sine forme aliarum ui-**
tutum. pag. 148. colum. 2.
- Gratia quod operibus charitatis augeatur.** pagina ee-
dem. et columna.
- Gratia et charitas quod distinguuntur.** ibidem.
- Gratia semen Dei.** pag. 149. colum. 1.
- Gratia, et uirtutes, quod diverso modo sine cause for-**
males iustitiae. pa. 150. colum. 1.
- Gratia gratum faciens quod cinquam formale contra-**
rium expellat peccatum. ibi. col. 2.
- Gratia quod prius natura infundatur, quam uirtutes.**
pagina. 151. colum. 1.
- Gratia propriissime causa formalis iustificationis.** pa.
152. columna. 2.
- Gratia quomodo est perfecta.** pag. 159. col. 1.
- Gratia Dei quomodo uita eterna ex Augustino.** ibi.
col. 2. et 209. col. 1.
- Gratia est semen glorie.** pa. 201. col. 2.
- Gratia et naturae nomina et munera diuersa.** pagi.
4. column. 1.
- Gratiae nomine absolute uenit donum gratuitum ad**
nostram spectans salutem. pag. 5. col. 1.
- Gratiae gratis data quomodo dispensantur.** pagina.
57. alias. 55. colum. 1.
- Gratiae diuisio.** pag. 89. col. 1.
- Gratiae augmentu cedit sub merito.** pa. 97. col. 2.
- Gratiae comes individuum charitas.** pa. 101. col. 2.
- Gratiae infusio et uirtutum utrum sit prius, an uero**
remissio peccati. pag. 153. col. 1.
- Gratiae gradus diuersi.** pag. 159. colum. 1.
- Gratiae duo testimoniare referuntur.** pagina. 220. com-
lumna. 2.
- Gratiæ non alia censebat Pelagius, quam naturam ip-**
sam. pa. 4. colum. 2.
- Gratiam cur maiorem unus alio consequatur.** pagina.
84. 50.

INDEX.

- na. 50. colum. 2.
Gratiam praeuentem uocat ipsam iustificantem Augustinus. pag. 97. col. 2.
Gratiam primam cadere sub merito magister sentiarum non putuit. pag. 1. colum. 1.
Gratiam conferri cuiquam sine fide expressa, non facile persuadetur. pag. 131. col. 2.
Gratiā ordine naturae precedit poenitentia secundum Bucer. pag. 152. col. 1.
Gratiam quomodo motus liberi arbitrii precedat. ibi.
Gratiam Christus nobis dispensat. pag. 158. col. 2.
Gregorius Ariminensis defensus à calumnia. pagina. 64. colum. 2.
- H**
- A**bitus infusi quomodo concedendi. pag. 120. col. 2.
Habitus infusi cōstituuntur sacris testimonij, gratiam, scilicet, et tres uirtutes theologicæ. Et de consensu patrum & theologorum in hac re. pag. 149. col. 1.
Habitus theologicarum uirtutum quaratione sunt causæ formales iustificationis. pag. 152. col. 2.
Heresis est manifesta, opera non esse necessaria, nec aliud esse peccatum preter incredulitatem. pagina. 99. col. 1.
Heresis tempore apostolorum ex sola fide. ibid.
Heresis sola uel apostasia excludit fidem. pag. 101. column. 2.
Heresis Lucheranorum, quod sacramenta nulla sine causa iustificationis, sed sola fides. pag. 119. colum. na secunda. in fine.
Heresis tempore apostolorum de sola fide. pag. 163. column. secunda.
Heresis est dicere, quod opera consiliij, & maximè renuntiare diuitijs, & illustribus statibus seculi, sit de necessitate salutis. pag. 176. col. 1.
Heresum cause mores nostri, & legum dissipations pag. 1. colum. 2.
Hereticus est, qui inherentem iustitiam negat. pag. 156. colum. 1.
Hereticorum mos detruncata uerba citare. pag. 182. colum. 2. in fin.
Hereticum est dicere, pretium redemptionis nō plenè applicari in baptismo. pag. 36. col. 1.
Hereticum uidetur dicere, pueros ante baptismum de cedentes ad regnum caloru. pag. 122. col. 2.
Homo in puris naturalibus tripliciter consideratur. pagina. 6. colum. 1.
Homo quod non propter mundum sit conditus, sed mundus propter hominem, & ipse propter beatitudinem. pag. 7. col. 1.
Homo in puris naturaibus quidnam potuissest tum cognoscere, tum etiam agere. pag. 8. col. 2.
Homo quod ex puris naturalibus non poterat aut tum bonum nature complere, aut bene de Deo mereri. pag. 9. col. 2. & sequen.
Homo quomodo pondere nature feratur in felicitate supremam. pag. 11. col. 1.
Homo quid in statu nature integræ naturaliter poterat bonoru operum efficere. pag. 18. col. 1. & 2.
Homo in statu nature integræ sine auxilio speciali q̄ non possit iustificari, potuissest tamen totum ius nature implere. pag. 18. col. 1. & 2.
Et quomodo inter hominem in statu nature integræ, & hominem in statu nature lapse ea sit differentia, quæ est inter sanum & infirmum. ibid. column. 2.
Homo in statu nature integræ poterat Deum super omnia diligere naturali dilectione. pagina. 19. colum. 1. & 2.
Homo in statu gratiae integræ poterat perseverare per donum iustitiae. pag. 20. colum. 1.
Homo in illo statu non potest peccare uenialiter. ibid. colum. 2. in fine.
Homo vulneratus in naturalibus, quomodo dictum illud sit intelligendum. pag. 42. colum. 2.
Homo primus, & reliqui in spoliatione gratuitori quomodo differant. pag. 43. col. 1.
Et quomodo fuerit in naturalibus vulneratus. ibi.
Homo cum solo originali non magis fertur in sensibilia, quam si esset in suis naturalibus. pagina. 43. colum. 2.
Homo sui dominus. pag. 48. colum. 1.
Homo quidam posuit per liberum arbitrium quandiu est in peccato. pag. 64. colum. 1. & 2.
Homo utrum sine gratia Dei possit aliquid uerum cognoscere & facere? pag. 67. col. 2.
Homo quod sit in gratia, quod non possit secundum fidem cognosci. pag. 106. col. 2. in fine.
Homo quod possit effici gratus Deo ab eodem, sine ulius infusione qualitatib. pag. 147. col. 2.
Homo quod propter uenialia peccata nec rem perdit, nec nomen iusti, nec propriæ transgressor legis dicitur. pag. 185. colum. 2.
Hominis duplex finis, scilicet naturalis & supra naturalis. pag. 7. colum. 2.
Hominis quatuor status. pag. 5. colum. 2.
Hominis finis naturalis quod sit agere secundum naturam. pagina. 7. colum. 2. & pag. 8. colum. 1.
Hominis finis supernaturalis, quod in uisione dilectionis Dei consistat. pag. 8. colum. 2.
Hominis duo fines. pag. 70. colum. 1.
Hominis integri, & hominis lapsi differenceia ostenditur. pagina. 72. colum. prima in fine. & secunda in princip.
Hominis de iustificatione que sunt annuncianda plenib. pag. 151. col. 2.

Honesta

I N D E X.

Honestia ex se sunt relata in Deum. pagina. 69. column
na. 2.

Hypocrisis quid sit. pag. 87. columna. 2. et pagina.
174. col. 1.

Hypocritus quos appelleat Christus. pagina. 88. col. 1.

Gnoramia crassa in accidente ad sa-
cramenū. pag. 141. col. 2.

Ignoramia qua cundem potest excusa-
re. ibidem.

Imago Dei triplex, ad quam factus est homo. pagi. 7
column. 1.

Impeccabilitas duplex, sicut due immortalitates. pa.
15. column. 2.

Implere precepta quanum ad substantiam actus,
quid. pag. 75. column. 2.

Et quid quantum ad modū, et finem precipientis.
ibidem.

Implere quid posuit homo singula precepta, sed non
omnia. pag. 77. column. 1.

Implerio mandatorum duplex. pag. 75. col. 1.

Indurare, excusare, et aggrauare solum dicunt per
misionem Dei, quorum rationes explicantur. pag.

62. column. 1. et 2. et deinceps.

Induratio. pag. eadem.

Indurations propria expositio. ibidem.

Induratio Pharaonis quomodo proprium hoc habue-
rit, ut esset ex peculiari prouidenzia Dei. pagina.

63. column. 2.

Indurandi uerbum quomodo accommodetur Deo. pa-
gin. 62. column. 1.

Infidelium peccata et bona. pag. 65. col. 1.

Infidelium opera non omnia sunt peccata. pagina. 70.
columna. 1.

Infidelitas neque est omne peccatum, neque omnium
peccatorum causa, neq; per omne peccatum amittit-
tur fides. pag. 171. col. 2.

Injustorum quatuor genera recensentur. pagina. 119
columna. 1.

Inspirations diuinæ quid in quibusdam sine maio-
res, in quibusdam minores. pag. 57. alias. 55. co-
lumna. 1.

Intellectus obiectum. pag. 7. col. 2.

Interpretatio prava illius, Vade, et uende, etc. pag.
175. column. 2.

Inuincibile ignoratio fidei in abditissimis mundi an-
gulis non est. pag. 131. col. 1.

Et uide questionem presius tractatum. pag. 126.
columna. 2.

Inusticandorum quatuor genera. pa. 119. column.
1. et 2.

Inusticandorum quartus ordo. pa. 132. col. 2.

Inusticare, iactare iustitiam. pa. 102. col. 2.

Inustificari quid sit Lutheranis. pa. 154. col. 1.

Inustificari nos iustitia Christi et nostra quomodo in-
teligunt Lutherani. pa. 159. col. 2.

Inustificatio nomen multiplex. pa. 102. col. 1.

Inustificatio unde dicitur. ibidem.

Inustificatio solum passiuē. pa. 103. col. 1.

Inustificatio adulorum in genere. pagina. 122. co-
lumna. 2.

Et quomodo ad eam liberè mouemur. ibi.

Inustificatio adulorum à solo originali explicatur.
pag. 127. column. 2.

Inustificatio ab actualibus post baptismum commisit.
pag. 132. column. 2.

Inustificatio triplex Lutheranis. pagina. 100. colum-
na. 1. in fine.

Inustificationis opera, et nostra et Dei esse ostendun-
tur. pag. 51. column. 1.

Inustificationis definitio. pa. 102. col. 1.

Inustificationis beneficium quomodo recipiatur. pag.
108. column. 1.

Inustificationis operi reperitur quadruplex genu cau-
se. pag. 117. column. 1.

Inustificationis finis proximus. ibidem.

Inustificationis analogia ad res naturales. pagina. 119
columna. 1.

Inustificationis modi quatuor. pa. 119. col. 1.

Inustificationis causæ explicantur. pagina. 117. colum-
na. 1. 2. et deinceps.

Inustificationis modus. pa. 150. col. 1.

Inustificationis duplex effectus. ibid.

Inustificationis significatus prænè usurpatus. pagina.
154. column. 2.

Inustificationis nostre Christus causa exemplaris, me-
ritoria, et efficiens. pagina. 157. col. 2.

Inustificati hominis tria facultas recensentur. pagina.
169. column. 1.

Inustitia in homine coram Deo quomodo sit uera. pag.
102. column. 1.

Inustitia quomodo restituatur homini. pag. 102. col. 2.

Inustitia quid secundum Aristot. pag. 152. col. 2.

Inustitia Christi esse non potest causa formalis nostre
iustificationis. pa. 157. col. 2.

Inustitia Christi causa formalis nostre iustificationis
non est, sed efficiens. pag. 157. col. 2.

Inustitia, de qua apud Iacobum fit mencio, declaratur.
pag. 167. col. 2.

Inustitia originalis ex quibus sit principijs cognoscen-
da. pag. 12. column. 2.

Inustitia originalis quid uix apertus sit in diuinis eis-
quis locis quomodo possit constitui. pagina. 13.
columna. 2.

Inustitia originalis assertur, et probatur. ibid.

Inustitia originalis an idem fuerit habitus, qui est gra-
tia, probabile reputatur. pa. 14. col. 1. et 2.

Inustitia iactare inseparabiles. ibid. col. 2.

Inustitia

I N D E X.

- Iustitia originalis in homine, non in angelo.* pagin. 14
columna. 2.
Iustitia originalis quo ad formale in baptisme restituitur. pag. 28. col. 2.
Iustitia originalis cōnumerabatur inter naturalia. pagin. 18. col. 1.
Iustitia Dei nobis inheret, que est eius effectus. pag. 155. colum. 2.
Iustitia originalis definitio. pag. 12. col. 2.
Iustitia originalis nomenclatura unde. ibid.
Et quomodo de iustitia originali differat inter doctores. ibidem.
Iustitia nomen quod gratiam significet. pag. 15. colum na prima.
Iustitia originalis subiectum. pag. 17. col. 1.
Iustitia originalis significata for. et mat. pagina. 28. colum. 1. et 2.
Et quomodo de iustitia originali seruanda nullum intercessit pactum inter Deum et Adam. pagina. 31. colum. 1.
Iustitia originalis nomen. pag. 23. colum. 1.
Iustitia duplex acceptio in usu scripture Pauline. pagin. 102. colum. 2.
Iustitia Christi acceptatio, et efficacia. pagina. 159. colum. prima.
Iustitia Christi imputari quid sit August. et sanctis pag. 161. colum. 1.
Iustus, quod præter gratiam habitualem indigeat speciali auxilio ad singula opera meritoria est opinio. pag. 183. colum. 1.
Iustus in quibus indigeat auxilio speciali. ibid.
Iustus quod non indigeat auxilio speciali ad singula opera meritoria. pag. 183. col. 2.
Iustus quod non in omni opere peccet. pagina. 187. columna prima.
Iustus quod propter uenialia peccata non destinat esse iustus. pag. 186. col. 1.
Iustus quinq; de causis formidat intrare cum Deo in iudicium. pag. 191. col. 2.
Iustum bonis operibus iustificari quid sit Lutheranus. pag. 200. col. 2.
Iustum ex fide uiuere quid sit. 164. col. 2.
Iustum esse sine omni peccato, quomodo non sit possibile, notatur ex Augustino. pag. 184. column. 2. in fine.
Iustum opus dupliciter consideratur. pag. 201. col. 2.
Iusti quomodo sumus. pag. 158. col. 1.
Et ibi catholica conclusio contra imputatam iustitiam.
Iustos renouari quid sit. pag. 4. col. 1.
- L
- L**EX quomodo fuit occasio peccandi. pagina. 88. colum. 2.
Lex sola est, que constituit debitum aliquod inter nos, et Deum. pag. 93. col. 2
- Lex uetus omnino ceſauit quo ad obligationem.* pag. 173. col. 1.
Et quomodo precepta moralia manserint. ibid.
Legis obligatio in quo consistat. pagina. 170. columna prima.
Legis ab obligatione cur liber effet Christus. ibid.
Legis due uirtutes. pag. 172. col. 2.
Legis ueteris preceptorum tria genera. pag. 173. columna prima.
Legis impletio est iustis per gratiam Dei possibilis. pag. 177. colum. 2.
Legem perfecte implere quid sit. pag. 178. col. 1.
Legem nos implemus per Dei gratiam, non ipse est qui implet. pag. 181. col. 1.
Legem totam potest iustus seruare, non solum singuli aliqua. pag. 182. col. 1.
Legislator Christus, et redemptor. pag. 172. column. secunda in fine.
Liber et cause definitio. pag. 51. col. 1.
Libertas nostra nihil officit omnipotentie et efficacie diuina. pag. 52. col. 1. et 2.
Libertas quomodo uulnerata peccato primi hominis. pag. 48. colum. 2.
Libertas triplex, et unde dicitur. pag. 48. col. 2.
Libertas si non adsit, quod nullum sit meritum, nec iudicium. pag. 50. col. 1.
Libertas beatorum. pag. 200. colum. 1.
Libertatis definitio explicatur. pag. 51. col. 1.
Libertatis carentia triplex. pag. 199. col. 2.
Libertatem quo pacto homo perdidit. pag. 48. colum. secunda in fine.
Libertatem hominis in operibus nature et gratiae, quomodo experientia doceat. pag. 181. col. 2.
Libertatem, quam per Adam perdidimus, per Christum recuperamus. pag. 48. col. 2.
Liberates due recensentur. pag. 170. col. 1.
Liberum arbitrium homini naturale. pagina. 7. columna secunda.
Liberum arbitrium considerandum est, uel in natura libus, uel in supernaturalibus. pagina. 47. columnna prima.
Et de libero arbitrio errores septem. ibid.
Liberum arbitrium quadam tenus est in nobis respectu operum gratiae. pag. 48. col. 1.
Liberi arbitrij questio difficultis. pagina. 35. alias. 53. columnna prima.
Liberi sumus sub eodem instanti, quo Deus nobiscum concurrit. pag. 52. colum. 1.
Libri huius titulus, argumentum et distributio. pag. 2. colum. 1.
Libri scopus et Thema est explicatio fidei, que per charitatem operatur. pagina. 6. columnna prima in princip.
Linguarum peritia quod non sit per se scientia, licet sit necessaria. pag. 2. col. 2.

Locus

INDEX.

- L**ocus emendatus ab ipso auctore secundum suum ipsum scholium. pag. 26. col. 1.
Lutherane factionis occasio. pag. 98. col. 2.
Lutheranorum errorum somnium. pag. prima. columna 1. et 2.
Lutheranorum incendium late patens. pagina prima. columna prima.
Lutheranorum arma. pag. 1. col. 2.
Lutheranorum usfricies. pag. 2. col. 1. et 2.
Lutheranorum seminaria de peccato originali. pag. 32. columna secunda.
Lutheranorum tela errorum. pagina. 32. columna secunda.
Lutheranorum blasphemia. ex qua configunt legis obseruantiam nulli in hac uita possibilem. pag. 36. colum. 2.
Lutheranorum peruvicacia. pag. 38. col. 1.
Lutheranorum contradictione. pag. 39. col. 1.
Lutheranorum usfricies. imponentium nobis. quod ita constituamus liberum arbitrium ut Pelagian. pag. 46. colum. 2. in fine.
Lutheranorum mens dubia. pag. 47. col. 1.
Lutheranorum cum Apostolis collatio. pagina. 59. columnam secunda.
Lutheranorum error recensetur. pag. 64. col. 2.
Lutheranorum technae. ut defendere sola nos fide iustificari. pag. 107. col. 1.
Lutheranorum tria dogmata de causis formalibus iustificationis. pag. 153. col. 2.
Lutheranorum imputata iustitia. ibidem. et pagina. 156. col. 2.
Lutheranorum pro imputata iustitia testimonia exponuntur. pag. 155. col. 1.
Lutheranorum sententia de iustitia operum. pagina eadem. col. 2.
Lutheranorum inchoata iustitia. ibid.
Lutheranorum didagma formalis iustitia. pagina. 157. columnam prima.
Lutheranorum argumenta. et testimonia. quibus affirmanit sola nos fide iustificari in tres ordines digesta soluuntur. pag. 161. columnam secundam et per totum cap.
Lutheranorum iniquisima impudentissimaque refutatio Synodi Tridentine. pag. 171. col. 2.
Lutheranorum mens de sola fide explicatur. pagina. 168. col. 2.
Lutheranorum commenta quibus retinent sola fide iustificari. pagina. 99. colum. 1. Et ibi de hac re contradictiones.
Lutheranorum columnia de dilectione Dei. et implementatione preceptorum. pag. 75. col. 1.
Lutheranorum error de iustificatione. pagina. 98. columnam secundam. et seq.
Lutherus propter carnis concupiscentiam precari nos ut dimittantur nobis debita nostra. pag. 38. col. 1.
Lutherus contorquet mutatis verbis August. in suam sententiam. quod haereticis est solenne. pagina. 40. columnam prima.
Lutherus quid de libero arbitrio dicat. pagina. 46. columnam prima.
Lutherus negat omnem preparationem ad gratiam. pagina. 85. col. 1.
Lutherus putat in infamibus esse actum credendi. pagina. 119. col. 2.
Lutheri error. pag. 1. col. 2.
Lutheri uerba et secundus error de concupiscentia. pag. 36. col. 2.
Lutheri obliqua expositio. 2. Corinth. 4. Noster interior homo renouatur de die in diem. pagina. 40. columnam 2.
Lutheri impostura. pag. 49. col. 1.
Lutheri blasphemia recensetur. pagina. 158. columnam prima.
Lutheri antithesis cum euangelio. pagina. 99. columnam secunda.
Lutheri aliud est peccata tolli. aliud remitti. pagina. 35. colum. 1.
Lutheri quid sit hypocrisis. pag. 87. col. 2.
Lutheri fides omnia adimplerat. atque ideo liberat a legi obseruantia. pag. 99. col. 1.
Lutheri quod fides non debet esse otiosa. etc. pagina. 99. colum. 2.
Lutheri nulla uirtus preter fidem. pag. 169. col. 2.
Lutherani at obscurè loquuntur de preceptis primæ tabule. et indignè de preceptis secundæ. pagina. 173. columnam 2.
Lutherani admittunt penitentiam sicut catholici. pagina. 135. colum. 1.
Lutherani quomodo intelligunt iustificari nos iustitia Christi. et nostra. pag. 158. col. 2.
Lutherani negant esse nos formaliter iustos. sed non imputari potius censent peccata. pag. 153. col. 2.
Lutherani dicunt naturam et concupiscenti potentiā esse peccatum. pag. 37. col. 2.
Lutherani coacti retractare suam sententiam de effectibus originalis peccati. pag. 42. col. 2.
Lutherani retractant sententiam de utilitate metus gehennæ. pag. 6. col. 1.
Lutherani fatentur opera secundæ tabule posse a nobis aliquatenus impleri. non primæ. pag. 76. col. 2.
Et plura ibi contra Lutheranos. col. 2.
Lutherani negant opera moraliter bona. pag. 88. col. 1.
Lutherani negant fidem extra charitatem. ibid.
Lutherani admittunt penitentiā præiuia iustificationis in adultis præueniente auxilio dei. pagina. 92. columnam prima.
Lutherani probat eū qui credit. non posse non amare pag. 109. col. 2. in fin.
Lutheram unde consciante sola nos fide iustificari. pagina. 133. columnam secunda.

Lutheran

INDEX.

- Lutherani negant satisfactionem, et dispositionem.* pagin. 158. columna prima.
Lutheranis que fuerit causa errandi. pag. 3. col. 3.
Lutheranis prohibetur ipse natuā cōcupiscentia per preceptum. Non concupisces. pag. 36. col. 2.
Lutheranis quis sit effectus peccati originalis. pagin. 41. columna secunda.
Lutheranis quid peccatum originale. ibidem.
Lutheranis qui est in peccato, nihil boni potest agere. pagina. 86. colum. secunda.
Lutheranis quid sit sola fide nos iustificari. pagin. 99 columna prima.
Lutheranis quid sit iustum bonis operibus iustificari. pagina. 100. columna secunda.
Lutheranis iustificatio triplex. pag. 100. colum. 1.
Lutheranis quid sit fide apprehendi iustitiam, quid cabolica. pag. 101. colum. 1.
Lutheranis ecclesia que sit. pag. 115. colum. 2.
Lutheranis administrare possum sacramenta mali, et hypocrite. pag. 116. colum. 2.
Lutheranis tria errandi principia recensentur. pagi. 133. colum. 1.
Lutheranis quomodo sequuntur fidem, spes et charitas. pagin. 134. colum. 2.
Lutheranis fides est gratia. pag. 151. colum. 1.
Lutheranis quid sit fides iustificans. pag. 155. col. 1.
Lutheranis peccare iusti in omni opere. pag. eadem. columna secunda.
Lutheranis prima iustificatio omnibus est equalis gratia. pag. 158. col. prima.
Lutheranis certitudo gratiae solum roboretur fide, ne que augetur operibus. pag. 215. colum. 2.
Lutheranis poenitentia noua tanum uita. ibidem.
Lutheranis iustificatio triplex. pagin. 100. columna prima. in fine.

M.

- M**acule operum nostrorum quatuor. pag. 190. colum. 1. in fine.
Maria uirgo sanctissima et mater Dei omnia uitauit peccata, etiam uentalia. pagin. 185. columna prima.
Magdalene post plenissimam indulgentiam poenititia recensetur. pag. 196. col. 1.
Maiores quod in omni lege plura teneantur credere explicite, quam singuli de plebe. pag. 127. columna secunda.
Marij dictum recensetur. pagin. 109. colum. 2.
Martyri omnia condonantur peccata absque poenititia. pag. 142. columna prima.
Martyr non christianus resurgens quod baptizandus sit. pag. 142. colum. secunda.
Melancthon irridet habitum commentationem. pag. 155. columna secunda.

- Melancthon in iustificato est inchoata renouatio, non perfecta.* pag. 153. colum. 2.
Melancthon tanum inchoamus in hac uita legem, non implemus. pag. 177. columna 1.
Membrum Christi duplex. pag. 115. colum. 2.
Merces quod sit terminus meriti, et consummatio. pagin. 115. columna secunda.
Merces nostra quam habeat dispositionem ad opera. pagin. 158. columna 2.
Meremur gloriam per proximas dispositiones ad gratiam. pag. 94. col. 1. et. 209. colum. 1.
Mereri quod possit quis alteri primam gratiam. pagin. 208. colum. prima.
Mereri homo potest propriè de condigno uitam eternam, licet non adeò perfectè ut Christus. pag. 201 columna prima et secunda.
Meritudo congruo, quod non habeat rationem debitum. pagina. 83. columna prima.
Meritum de congruo nullum est, quo homo sibi mereatur primam gratiam. pag. 93. colum. 2.
Meritum de congruo ad iustificationem ex puris naturalibus Scotus aperte concedit. ibidem.
Meritum de congruo recens uerbum, non Patrum. pagin. 94. columna secunda.
Meritum congruum qui afferunt, affirmant aliquam causam quare alter iustificetur, alter rejiciatur. pagina. 95. columna secunda.
Meritum de congruo utrum sit motio illa, qua homo per auxilium speciale disponitur ad gratiam. pag. 96. columna secunda.
Meritum tanum condignu notum fuit patribus. pag. 98. columnus prima.
Meritum nullum inest in dilectione beatorum, que ex uisione Dei procedit, quare neq; per illam Christus meruit. pagi. 200. columnus prima.
Meritum debet esse opus bonum iustitiae distributiae. ibidem.
Meritum debet cedere in bonum uel publicum, uel amici. ibidem columna secunda.
Meritum duplex. pag. 201. columna prima.
Meritum condignum stabilitur aduersus Lutheranos rationibus, et testimonij scripture. pag. 203. columna prima et secunda.
Meritum nisi inesset nostris operibus, quod frustra esset nobis donatum liberum arbitrium, pag. 207. columna secunda.
Meritum fides inchoat. pag. 97. colum. secunda.
Meritum et satisfactio Christi applicatur nobis secundum dispositionem nostram, licet in se fuerit infinitum. pag. 159. colum. 1. et. 2.
Meriti congrui inventores unde falsi sunt. pagin. 96. columna prima.
Et fundamente eorum subuertuntur. pagina. 97. columnna prima.
Meriti congrui et condigni discrimen. pag. 94. col. 1.

** 2 Meriti

I N D E X.

- M**eriti de congruo fundamenta subvertuntur. pagin. 97. colum. 1.
Meriti de congruo inveniuntur. pag. 98. col. 1.
Meriti appellatio frequens apud Latinos. pagin. 198
col. 2. Quia etiam in sacra scriptura. pag. 202.
column. secunda.
Meriti tres conditiones recensentur. pag. 199. col. 1.
Meriti necessaria conditio est libertas. Quare neque
est in rebus materialibus, neque in animalibus brutis.
ibidem.
Merita nostra non sunt merita Dei, sed dona Dei.
Meritorum ut sit opus, quod nulli opus sit alia acce-
ptatione propter gratiam. pag. 202. col. 1. et 2.
Metanoia quid significet. pag. 133. col. 2.
Metus gehenne et ira Dei donum quid prestat ho-
mini. pag. 66. col. 2.
Metus poena quicquid ducens nos in poenitentiā quod
uitio caret. pag. 86. col. 2.
Misericordia Dei in constitutione inferni pagina. 87
colum. 1.
Misericordia Dei ab initio iustificationis usq; ad re-
tributionem ipsam nobiscum perseverat, praeve-
niens, adiuuans, atq; beatis. col. 2. 10. col. 1.
Moralia opera neque sine merita, neque dispositio ad gra-
tiam, hec enim est Dei pag. 69. col. 2.
Moralia cognoscuntur sine auxilio speciali. pagin. 68
columna secunda.
Moralia opera sunt bona, sed non perfecte iusta. pag.
71. colum. 1.
Moralia opera qui, et quandiu possit homo exercere
sine auxilio Dei dum est in peccato. pagin. 71. co-
luma prima.
Morbi la qualitas reprobatur. pag. 25. col. 1.
Mortalitas et immortalitas, posse peccare, posse non
peccare. pag. 15. col. 2.
Motus actusque necessarij ad iustificationem impij &
satis sit virtualiter prestari. pagina. 145. colum-
na secunda.

N

- N**atum esse ex carne, vel ex spiritu, quid
sit. pag. 188. col. 2.
**Nbuta. pag. 2. col. 1.
**N3. colum. 1.
**N
**Nluma prima.
**Ncolumna prima.
**Nluma prima.
N************

- subueniat. pag. 71. col. 2.
Natura lumen quod non sit satis in lege naturae ad fi-
dei cognitionem, que ad salutem exigitur. pag. 126
columna secunda.
Naturalia in demonibus et in homine quod integra
post peccatum manserint. pag. 42. col. 2.
Naturalis uera. pag. 68. col. 2.
Naturalis cognitionis anima separata de uera felicitate.
pag. 45. column. 1.
Naturalis iustitia, quam concedunt Lutherani. pagin.
65. column. 2.
Naturalis cognitionis sufficit ad bene agendum. pag. 69.
columna prima.
Naturalis ratio quatenus recipienda. pagin. 69. co-
luma secunda.
Nominalium sententia (existimantium, cum qui se
putat contritum cum non sit, ante susceptum sa-
cramentum recipere primam gratiam,) improba-
tur. pag. 141. colum. 1.
Nominalium perniciuos error. pagin. 137. colum.
2. et 138. col. 1.

O

- **B**edientia legis timore poena quando sit
peccatum. pag. 77. col. 1.
Oculus mortui. pag. 116. col. 1.
Opus bonum et uirtus uera quid sit
August. pag. 71. col. 1.
Opus moraliter bonum quid. pagin. 67. column. 2.
et 71. column. 1.
Opus ut sit moraliter bonum, quomodo sit necessaria
relatio in Deum. pag. 69. colum. 1.
Opus meritorum quid exposcat. pagin. 183. colum-
na prima.
Opus in gratia et ex gratia. ibid.
Opera triplicia in disputatione de iustificatione. pa-
gin. 84. colum. 2.
Opera infidelium non omnia sunt peccata. pagin. 70
colum. 1.
Opera moralia neque sunt merita, neque dispositio ad
gratiam, hec enim est Dei. pagin. 69. col. 2.
Opera moralia sunt bona, sed non perfecte iusta. pa-
71. colum. 1.
Opera in Deum de relatione opinio Gregorij recense-
tur. pag. 69. colum. 1.
Opera moraliter bona quomodo aliquo modo pertine-
re posunt ad gratiae dispositionem. pag. 89. col. 2.
Opera, que gratiam precedunt, non omnia sunt ma-
la, sed nullum habent meritum ad gratiam iustifica-
tem. pag. 94. col. 2.
Opera nostra quod sunt merita uite eternae ex lege à
Deo statuta. pag. 210. col. 1.
Originale peccati forma non est in concupiscentia.
pagina. 27. column. 2.

Originalis

I N D E X.

Originalis peccati cognitio qualis fuerit semper.pag.
127 column.1.
Originali peccato abluendo quod non fuerit in lege
naturae idem sacramentum à Deo institutum. pa-
gina. 127. column. 1.
Originalis iustitia. Vide Iustitia.
Originale peccatum. Vide Peccatum.

- P
A C T V M inter Deum et
Adam quod nullum inter-
cesserit. pagina. 31. colum-
na prima.
Pannus menstruatus cur di-
cantur iustitiae nostrae. pa-
gina. 190. columna. 2.
Pars diligit totum plusquam se. pagina. 19. colu-
na secunda.
Parvuli quomodo diligunt Deum. pagina. 45. colu-
na secunda.
Parvuli non concipiunt auditu fidem, cuius habet
unum actum. pagina. 119. column. 2.
Parvuli in limbo non cruciantur poena sensus, li-
cet cognoscant in genere suo finem supranatu-
ralem. pagina. 45. columna secunda. & 46. colu-
na prima.
Parvuli ante usum rationis non per fidem, sed sa-
cramentum fidei iustificantur. pagina. 120. colu-
na prima.
Quomodo autem credant, explicatur. ibidem.
 column. 2.
Parvuli absque baptismo defuncti non salvantur.
 pag. 121. column. 2.
Parvolorum emundatio ab originali cur absque pro
 pria uoluntate. pag. 85. col. 2.
Parvolorum uita non est felicissima. pagina. 45. colu-
 na secunda.
Patres sancti, quod philosophiam docti fuerint. pa-
 gina. 2. column. 2.
Paulus componitur cum Iacobo. pagina. 102. colu-
 na secunda.
Paulus qua ratione loquatur de fide sola, et que ad
 iustitiam spectat. pag. 108. col. 1.
Pauli dictum Roma. 7. scilicet, Quod nolo illud
 facio. quomodo multi sancti intelligent. pagina.
 39. column. 1.
Pauli Epistola obscure, quarum alij apostoli fue-
 runt interpres. pag. 163. col. 2.
Peccasse nos in Adam quid sit. pag. 29. col. 1.
Peccati plenissima remissio in baptismo. pa. 45. col. 1.
Peccati uenialis causa. pag. 20. col. 2. in fi.
Peccati originalis sex sunt considerationes. pa. 21. col. 1.
Peccatum originale in omnes transiit. ibid.
Peccati originalis causa. pa. 23. col. 1.
Peccati originalis ratio explicatur difficultis. ibidem.
Peccatum originale quo sit nostrum proprium. ibi. pag. 2.
- Peccatum originale quod sit uoluntarium. ibidem.
 Peccatum originale uere, & propriè est peccatum. pag.
 24. column. 1.
 Peccati originalis ratio disquiritur. ibi. col. 2.
 Peccati primi duo effectus recensentur. ibid.
 Peccati originalis definitio. ibid. & pag. 27. col. 1.
 Peccatum originale quod non sit amor terrenorum.
 pagin. 26. col. 2. in prim.
 Neq; priuatio iustitiae. ibi. Neq; est iustitia debita
 inesse. ibid,
 Peccatum originale quod non sit iniurie Dei. ibid.
 in fin.
 Peccatum originale quod non sit nisi unum, quorundam
 opinio recensetur. pag. 27. col. 1.
 Peccati originalis ratio formaliter. ibid.
 Peccatum originale in nobis. ibid.
 Peccati originalis forma quod non sit in concupis-
 cia. pag. 27. column. 2.
 Peccatum suum originale quomodo quisque habeat.
 pagin. 28. columna. 2.
 Peccati originalis ratio exemplis explicatur. pagina.
 28. columna secunda.
 Peccatum originale quomodo transfundatur seu tra-
 ducatur. pagin. 29. columna prima.
 Peccati originalis errores duo recensentur. pagi. 30.
 columna prima.
 Peccatum primum quomodo omnibus uoluntarium
 pagina. 31. columna prima, in fine.
 Peccatum Ad eum remissum. pagin. 31. columna se-
 cunda.
 Peccatum plus debet Lutheru quām fides. pagin. 35.
 columna secunda.
 Peccatum quid. ibidem.
 Peccatum nullum est nisi sit uoluntarium. pagin. 37.
 columna prima.
 Peccati definitio. ibidem.
 Peccati originalis effectus secundūm Lutheranos. pa-
 gina. 41. columna secunda.
 Peccatum originale quid Lutheranis. ibidem.
 Peccati originalis effectus quinam sine. pagin. 42. co-
 lumna prima & secunda.
 Peccatum originale eodem modo relinquit hominem
 ut erat in puris naturalibus. pagina. 43. columnas
 prima.
 Peccati originalis effectus, seu defectus. pagina. 43.
 columna secunda.
 Peccati originalis poena. pagina. 44. column. 1.
 Peccatum quid August. pag. 57. column. 1. & 58. co-
 lumna. 1. & 65. columna secunda.
 Peccatum actuale q; neq; sine poenitentia remittatur, nea-
 que sine baptismo originale. pag. 123. col. 1.
 Peccati originalis cognitio qualis fuerit semper. pagi.
 127. columna prima.
 Peccati ratio. pagin. 171. columna secunda.
 Peccatum ueniale & mortale quomodo differant. pa-
 gina. 171. column. 2. in fin.

INDEX.

- ḡm. 184. columnā prima.
 Peccatum quod non omne sit crimen, neq; crimen sit
 omne peccatum. pagin. 168. columnā prima.
 Peccatum quomodo sit infinitum. pagin. 195. columnā secunda.
 Peccatum originale vocatur habitus. pag. 52. col. 2.
 Peccatum dicitur post baptismum concupiscentia per
 metonymiam & translationem sicut litera, manus,
 & loquutio, lingua, & frigus pigrum. pag. 35. &
 pag. 39. columnā 2.
 Peccatum oē quod nemo in statu naturae lapsed absque
 auxilio speciali gratiae uitare ualeat. pag. 82. col. 2.
 Peccato non omni extinguitur fides. pag. 172. col. 1.
 Peccata que non transfundantur in liberos. pag. 31.
 colum. 1.
 Peccata quod nemo in statu naturae lapsed absq; auxilio
 speciali gratiae uitare ualeat, ostenditur. pagina
 82. columnā 2.
 Peccata non omnia ex infidelitate oriuntur. pagin. 172
 columnā prima.
 Peccata uenialia licet singula possimus, non tamen omnia
 uitare. pag. 184. columnā 1.
 Quomodo autem intelligat impossibile, explicatur.
 pag. 185. col. 1.
 Peccata uenialia quodcum perfectione reperiuntur. pa-
 gin. 186. columnā 1.
 Peccata & gratiam cognoscendi quod non sit eadē re-
 tio. pag. 221. columnā 2.
 Peccatorum uera detestatio qualis à poenitentie exigen-
 da. pa. 140. columnā 2.
 Peccatorum remissio quomodo poenitentie tributatur.
 pagin. 145. columnā 1.
 Peccatorum differentia assignatur. pag. 172. col. 2.
 Pelagius solam naturam appellabat gratiam. pagina
 4. columnā 2.
 Pelagius de felicitate parvulorum decedenium sine
 baptismo. pa. 121. columnā 2.
 Pelagius pueros dicebat baptizandos, ut intrarent re-
 gnum celorum, licet sine baptismo essent extra
 regnum in gloria. pag. 44. col. 1.
 Pelagi sententia de parvulis sine baptismo deceden-
 tibus. pa. 121. columnā 2. in fin.
 Pelagiana in heresi que sunt ab ecclesia damnata. pa-
 gina. 77. columnā 2.
 Pelagiani negare originale peccatum. pa. 21. col. 2.
 Permittere & obdurare qualiter differant. pa. 62. co-
 lumna prima.
 Permittere quod non sit idem, quod facere. pa. 60. co-
 lumna secunda.
 Pharaonis induratio quod proprium hoc habuerit,
 ut esset ex peculiari priuidentia Dei. pag. 63. col. 2.
 Philosophia quod sit ad Theologiam necessaria. pag.
 2. col. 2. & pag. 3. col. 1.
 Philosophia quod aliquando fuerit nocua, sed post
 malde utilis. pag. 3. col. 1. & 2.
- Philosophia theriacē comparatur. pa. 3. colū. 2.
 Philosophi qualiter Deum cognouerint. pag. 9. col. 1.
 Philosophi naturals munus describitur. pa. 3. col. 2.
 Philosophi de fide. pag. 219. col. 1. in fin.
 Philosophorum notitia de Deo. pa. 9. colū. 1.
 Philosophi quod non cognouerint ueram felicitatem.
 pag. 10. col. 2.
 Poenitentia non pot est esse de originali. pagina. 127. co-
 lumna. 2.
 Poenitentia à timore poenae orta, non est à charitate. pa-
 gma. 137. colum. 2.
 Poenitentia actus charitatis. &c. pag. 133. col. 1.
 Poenitentia actus iustitiae elicitum. pag. 138. col. 1.
 Poenitentia opus Dei, & nostrum. pag. 155. col. 1.
 Poenitentia est necessaria ante baptismum ei, qui est
 in actuali delicto. pag. 130. col. 2.
 Poenitentia qualis requiratur ante baptismū, & infra,
 qualis ante eucharistiā, & qualis deniq; ante sa-
 cramentum cōfessionis. pag. 138. col. 2. & deinceps
 per totum cap.
 Poenitentia sufficit absq; alio actu charitatis delere
 peccatum. pagina. 143. columnā prima, secunda,
 & sequent.
 Poenitentia sacramentum necessarium in re, uel in no-
 to. pag. 133. colum. 1.
 Possibilitas non peccandi qualis fuerit in Adam. pag.
 14. colum. 2.
 Preceptum diligendi Deum quid inbeat. pagina. 80
 columnā secunda.
 Preceptum dilectionis quibus temporibus occur-
 rat. ibidem.
 Preceptum diligendi Deum quando quantū ad sub-
 stanciam operis adimpleatur. pagina. 81. colū-
 na prima.
 Preceptum diligendi Deum quando secundum mo-
 dum & suam adimpleri oporteat. ibidem co-
 luna secunda.
 Preceptum priūm quod non sit formaliter dilec-
 tions. Et quid de secundo & tertio precepto.
 pag. 174. columnā 1.
 Preceptum perfecte implere aliud, & aliud non uio-
 late. pag. 178. col. 1.
 Precepti finis non clauditur precepto. pagina. 80.
 columnā prima.
 Preceptum dilectionis tempus, quod non sit articulus
 mortis. ibid. colum. 2.
 Precepto proprio quod non teneantur uiuere in gra-
 tia Dei, sed per consequitionem. pagina. 80. colū-
 na prima.
 Precepta non sunt de habitibus, donis, uel gratia. pa-
 gina. 80. colum 1.
 Precepta quod sine diversa à precepto fidei. pagina.
 172. colum. 2.
 Precepta sacramentorum referuntur. pagina. 173.
 columnā prima.

Præcep-

INDEX.

- P**recepta quomodo duplicit implentur, perfecte, & imperfecte. pag. 177. colum. 1.
- Precepta prime & secundæ tabule quomodo distinguuntur. pag. 173. columnæ secunda. & pag. 75. columnæ 1. 2. & deinceps.
- Precepta prime & secundæ tabule explicantur. pagina. 147. columnæ prima.
- Precepta implere timore poenæ est opus moraliter bonum. pag. 75. columnæ secunda.
- Preceptorum impletio aut obseruatio duplex, scilicet quo ad substantiam, & quo ad finem. pagina. 19. columnæ prima.
- Preceptorum legis ueteris tria genera recensentur. pagina. 173. columnæ prima.
- Preparatio ad gratiam opus Dei & nostrum. pagina. 91. columnæ secunda.
- Preparatio ad gratiam quod non perficiatur nisi per actum charitatis, licet actus fidei sit primus. pag. 134. columnæ secunda.
- Preparatio ad penitentiam requisita. pagina. 140. columnæ secunda.
- Preparationis ad gratiam triplex questio. pag. 85. columnæ prima.
- Preparationem omnem negat Lutherus. pagina. 85. columnæ prima.
- Promissiones Dei non absolute, sed per conditionem. pagin. 226. columnæ prima.
- Prudenter uera quod non nisi cum ueris sit uirtutibus. pagin. 71. columnæ secunda.
- Pueri an sine baptismo saluentur. pagina. 121. columnæ prima.
- Puerorum auctiæ decadentes cum originali, quod recipiant species ad naturalia cognoscenda. pagina. 45. columnæ secunda.
- Puerorum baptismus quod sit apostolorum institutio pagina. 123. columnæ prima.
- Pueris sine baptismo non est reliqua salutis via. pag. 121. columnæ secunda.
- R.**
- R**atiocinatio est homini ingenita & naturalis. pag. 3. columnæ prima.
- Ratio quomodo dicatur uirtus, & sensualitas peccatum. pagina. 41. columnæ prima.
- Ratio rerum, ubi non possunt separari, unde sumenda sit. pag. 148. columnæ 1.
- Reatus & culpa & poena contrahitur in originali. pagin. 27. columnæ secunda.
- Reatus nomen non placet Lutheru. pagin. 40. columnæ prima.
- Reatus unde dicatur. ibidem.
- Remissio peccati plenaria in baptismo. pagina. 35. columnæ prima.
- Remissionis plene duo casii recensentur. pagi. 197. columnæ secunda. in fine.
- Remissio peccato quo ad culpam, cur restet reatus poena explicatur. pagina. 193. columnæ secunda, & sequente.
- Remitti peccatum, quid sit. pagina. 35. colum. 1.
- Renuntiare idem quod peccata tollere. pagina. 154. columnæ prima.
- Remittere peccata quomodo coeniat sacerdotibus. pagina. 192. colum. 1. & 2.
- Roffensis notatus. pagin. 75. colum. 1. columnæ secunda.

S.

- S**acerdotes causa gratiae. pagin. 118. columnæ prima.
- Sacramentum, an fuerit in iure nature. pag. 127. colum. 1.
- Sacramenta uetera & noua quomodo differantur. pag. 118. columnæ prima.
- Sacramenta conferunt gratiam. ibidem colum. 2.
- Sacramenta sunt causa iustificationis. pagin. 120. columnæ prima.
- Sacramenta Baptismi, Eucharistie, & Poenitentiae quibus non sine conferenda. pag. 140. colum. 2.
- Sacramentorum ratio. pag. 118. colum. 1.
- Sacramentorum uirtus. ibid. colum. 2.
- Sacramentorum institutio. pagina. 130. colum. 1.
- Sacramentorum trium Baptismi, Eucharistie, & Poenitentiae finis. pag. 140. colum. 1.
- Sacramentorum precepta referuntur. pagina. 173. columnæ prima.
- Sancti quod uerè pronunciane se peccatores. pagina. 186. columnæ prima.
- Satisfacere quod solus potuerit Christus. pagina. 193. columnæ secunda.
- Et quid de Christi satisfactione dicat Durandus non recte. pag. 194. columnæ prima. Et ad eam responsio. ibidem.
- Satisfacere quod nullus potest ante remissionem culpam pro poena peccati, neq; dum est in peccato pro poena remisi peccati coram Deo. pag. 195. colum. 1.
- Satisfacere homo potest de condigno pro peccato remisso. ibid. col. 2.
- Satisfacere quis ualeat pro alio. pagina. 197. colum. 1.
- Satisfactio quod sit annexa confessione. pagina. 191. columnæ secunda.
- Satisfactio unde colligeatur. pag. 192. col. 1.
- Satisfactio duplex. pag. 193. colum. 2.
- Satisfactio perfecta quomodo non potuerit neq; de potentia Dei absoluta aliter fieri quam per Christum. pagin. 194. columnæ secunda.
- Satisfactionis & nomi & res antiqua. pag. 192. col. 2.
- Satisfactionis definitio. pag. 193. colum. 2.
- Satisfactionis Christi ratio. pag. 194. col. 1.

X I N D E X.

Scientie comparande sensus duo, Visus, & Auditus.
pagin. 62. column. prima.
Scoti sententia, dicentes hominem sine gratia restituiri posse ad naturalia, non probatur. pag. 151. col. 1.
Scoti & Thome dissidium. pag. 136. column. 2.
Scoti non eadem requiritur in baptismo susceptione et per se. pag. 139. column. 1.
Scriptura sacra quanta sit autoritas, et sinceras.
pag. 123. column. prima.
Sensualitas quid. pag. 6. column. secunda.
Serui inutiles quomodo intelligantur iusti. pag. 210.
columna secunda.
Spes et charitas non sunt cum fide connexae. pagina.
127. column. secunda.
Spiritus quomodo inspirat animis quasdam coniecturales anime cognitiones. pag. 226. column. 1.
Status hominis quatuor. pagin. 5. column. secunda.
Status glorie qualis, ostenditur. pagina. 109. column. secunda.
Stylus scholasticus quod non sit a fernandus. pagin.
secunda. column. prima.

T.

Abularum primae et secundae distinctione
pagin. 173. col. 2.
Teneationes quas solus homo cuertere possit, et quas non. pag. 73. col. 2.
Testimonia Spiritus sancti, quod habitet in nobis non sunt semper adeo manifesta, ut certitudine fidei constet esse Spiritus sancti. pag. 226. column. 1.
Testimonia, et conjecture, quibus quisque sentit se esse in gratia. ibidem column. secunda.
Testimonia scripture contra, Sola fide, adducuntur. pagin. 163. column. 2.
Theologi temere excipiunt quidpiam a propositionibus Christi universalibus. pagi. 143. column. 2.
Theologorum sententia de peccato infidelitatis. pag. 171. column. secunda.
Theologorum dissidium de recidiu satisfactione. pagin. 195. column. prima.
Theologia scholastica quod immerito abieciatur, ostenditur. pag. 2. colum. secunda.
Theologia scholastica quod sit repurganda, et instauranda tanquam res omnino necessaria. pagin. secunda. column. secunda.
Theologorum sententia communis de infusione triuirtutum theologicarum. pag. 146. column. 2.
Thome locus explicatus. pag. 78. col. 2.
Thomistarum quorundam sententia rejicitur. pagin. 141. column. secunda.
Ttimor seruilius donum Dei. pagin. 66. colum. 2.
Tortores parvularum. pagin. 44. column. prima.

V.

Verbum euangelicum non est tota fruges, sed semen. pag. 168. col. 1.
Verbum euangelicum quomodo est causa salutis, et virtus. pagin. 168. col. 1.
na prima. in fines.
Veritas catholica de parvulis decedentibus ante baptismum. pagin. 122. col. 1.
Veritas catholicorum de fidei actu in iustificatione. pagin. 101. column. secunda.
Vestigium Dei in reliquis rebus, in homine autem imago. pag. 7. column. prima.
Victoria nostra contra tentationes quod sit Dei. pag. 73. column. secunda.
Virtus et peccatum voluntaria. pagin. 57. column. secunda.
Virtus extra charitatem secundum Thomam. pagin. 70. column. prima.
Virtus extra gratiam et charitatem nulla uera. pag. 81. column. prima.
Virtutis actus requisiiti priores sunt gratia secundum naturam. pag. 134. column. secunda.
Virtus que preter theologicas, seu que dona infundantur cum gratia. pag. 150. col. 1.
Visio merces fidei, et comprehensio sphei. pagina. 8. column. secunda.
Vita noua continet detestationem peccati, et honestationem uiuendi. pag. 133. colum. 2.
Vita parvularum non est felicissima. pagina. 45. column. secunda.
Vite perennis loci duo tantum. pagina. 44. column. prima.
Vite renouatio. pag. 133. column. secunda.
Voluntas quid Augustin. pagin. 58. colum. 1.
Voluntas libere mouetur. pagina. 52. colum. prima.
Voluntas beneplaciti diuina adimpletur. ibidem.
Voluntas an possit uel cogi, uel necessitari. pagin. 52. column. secunda.
Voluntas beatifica Christi. pagin. 200. colum. 1.
Voluntas intercedit inter carnem et spiritum. pagi.
41. column. prima.
Voluntatis actio Deo tribuitur, cum a malo in bonum concurritur. pag. 57. alias. 55. colum. secunda.
Voluntatem cogi, repugnancia est: necessitari autem a Deo potest, necessitatur tamen nunquam. pagin. 52. column. secunda.
Voluntate sola peccatur. pagina. 59. colum. secunda.
Votum suscipiendi baptismum in parentibus non sufficit parvulus. pagin. 124. colum. 1.
Votum suscipiendi baptismum baptizandis solum proficit, si id illi habeant, non alii pro illis. ibidem.
Vox, sola fide iustificari, male audit apud Petrum et Iacobum. pagin. 163. column. secunda.

INDICIS FINIS.

ERRORES LUTHERA-

ni. XXXV. Qui in hoc opere reprobantur.

- 1 **V** O D peccatum originale secundum propriam rationem culpæ manet in baptizato. pag. 32. col. 2.
- 2 Quod idem peccatum prohibetur illo precepto de caligi. Non concupisces, ibidem. Sed latius. 36. et infra.
- 3 Quod Deus peccatum originale, dum remittit, non tollit. 35. columna prima.
- 4 Quod propter carnis concupiscenciam petimus in oratione dominica. Dimittite nobis debita nostra. 38. col. 1
- 5 Quod effectus peccati originalis sit uacare metu Dei, odium eius, et his similia. 41. col. 2.
- 6 Quod non est liberum arbitrium, sed omnia de necessitate absoluta eveniunt, ut dixerat Vinclephus. 46. columna prima.
- 7 Quod omnia à solo Deo in nobis sunt, siue bona, siue mala ex necessitate, ibidem.
- 8 Quod liberum arbitrium sit segmentum in rebus, et titulus sine re, ibidem.
- 9 Quod Deus cogit nos ad peccandum. 57. colum. 1.
- 10 Quod Deus sic tota causa operum nostrorum, nihil nobis agentibus. 59. colum. 2.
- 11 Quod omnia opera, quæ sunt in peccato, sunt peccata. 64. columna secunda.
- 12 Quod omnia precepta tenemur ex charitate servare, alias impletio ipsa est peccatum. 75. col. 1.
- 13 Quod nulla est dispositio ad gratiam. 85. col. 1.
- 14 Quod sola fide iustificatur: reliqua uero opera liberrima sunt, neque precepta, neque prohibita: cum ceteris annexis. 98. colum. 2.
- 15 Quod parvulus ante usum rationis necessarius sit actus fidei. 119. col. 2.
- 16 Quod non requiritur actualium poenitentia tanquam dispositio iustificationis. 13. colum. 1.
- 17 Quod peccata actualia dum iustificantur non ita remittuntur, ut tollantur, sed id tamè quod non imputantur. pag. 153. columna secunda.
- 18 Quod nulla inheret nobis iustitia, per quam si-
- mus formaliter iusti: id est, accepti Deo, sed tamè ea per, quam facimus opera inchoate et imperfecte, iusta. 155. colum. 2.
- 19 Quod in prima iustificatione omnes efficiuntur eo qualiter iusti. 158. columna prima.
- 20 Quod iustitia nobis inherens non est ita perfecta, ut per ipsam simus uere amici Dei. 153.
- 21 Quod uerbo solo Euangelico opus est ad salutem. 167. colum. 1. et 99.
- 22 Quod homo sola iustificante fide implet totam legem. 168. colum. 1.
- 23 Quod iustus à vinculo legis liberatus est. 169. columna prima.
- 24 Quod nulla est uirtus nisi fides: neq; ullum peccatum praeter infidelitatem. 171. colum. 1.
- 25 Quod opera externa secundæ tabule sunt hypocrisias. pag. 173. columna secunda.
- 26 Quod nullum est consilium, sed omnia sunt precepta. pag. 174. columna secunda.
- 27 Quod nemo, quanquam cunque iustus, neq; per gratiam Dei potest satisfacere legi. pag. 176. columna prima et secunda.
- 28 Quod iustus in omni bono opere peccat, quia est omissione precepti dilectionis. 177. colum. 1.
- 29 Quod nō nos per auxiliū Dei implimus legem, sed Deus ipse. 179. columna secunda.
- 30 Quod non omnes implere possunt omnia, sed singulariter aliqua precepta. 181. col. 2.
- 31 Quod idem opus est bonum et malum. pag. 187. col. 1.
- 32 Quod per fidem ita remittuntur omnia peccata, ut nulla sit necessaria satisfactio. pag. 192. col. 1.
- 33 Quod opera iusti per gratiam Dei facta nulla sine merito. 198. columna prima.
- 34 Quod quiuis potest et debet certus esse siue salutis, sine respectu suorum operum. 211. colum. 1.
- 35 Quod quanvis dubitet quis, an opera sua peccata sint, certus est tamen, non imputari sibi. 213. columna secunda.

Erratula sic castigabis.

Pagin. 93. colum. 2. in marg. lin. 12. manibus. leg. naturalibus.
 Pag. 101. colum. 2. in marg. lin. 15. coniuncta. leg. coniuncta.
 Pag. 114. colum. 2. lin. 28. crudelitate. leg. credulitate.

F R A T R I S D O-
MINICI SOTO SEGOV I-
ENSIS, ORDINIS PRÆDI-
CATORVM

Denatura & gratia, Liber primus.

Ad sanctos patres Tridentinæ Synodi nuncu-
patoria Præfatio.

TINA M hoc ab aquilone excitatū incēdium sacrosancta oecumenica, & vsq; quaque legitima Tridentina Syndodus, non violentius ac periculosis ecclesiam Dei persuasisset, quam cui facilē iam sit occursum iri. Non enim tunc adeò me temere in mediū pripussem, quoad meam mecum reputassem inopiam, tenuitatem consuluisse, quid denique ferre valerent humeri, habuisse exploratum. At cùm tot iam ex partibus conflagrare Christianorum orbem attoniti cōspiciamus, dū latē tamq; inde multas dissiluisse scintillas, vt vix fiat reliquus angulus villus, qui non iamā flāmā accepturus effumeret, nihil sanè aliud quam operæ pretium duxerim, si citra delectum sua quisque virili, & quo fuerit diuinitus talento donatus, vel tumultuariò obuiam properates, opem feramus omnes, vt si qua parte hominum iam medullas exedit, ac cinefecit corda, illud restinguere non sufficimus, saltē nē latius emicare, scintillareq; pergat, demus operam, hi vel maximē, qui de hac re cōscripti huc sumus. In hoc enim mean etiam exiguitatem ad vos Patres sanctissimi destinavit Cæsar, si quod vobis fortè qualecunque obscurū possem impendere. Quòd si, vt summo iure Christiani tenentur, ita huius sacri ordinis dicto audientes omnes essent, satis nimis haberent, consulta vestra sanctissima audisse, quibus obedienter parerent. Nam quid est, quod oecumenico concilio, legitimè tum indicito, tum cōgregato obiectari queat? Vbi secundum spiritum sanctum tres ex primoribus sacri senatus reverendissimi legati præsident, digni equidē, q; vices vicarij Christi fungantur. Quib; duo quoq; alij eiusdem ordinis Cardinales, & clarissimi, & ijdem sapiētissimi assidēt. Quòd Christianorū principes, cum sanctis antiistitibus, oratores etiam suos delegarunt. Quòd denique terrarum vndique eiusque gradus ac dignitatis ecclesiasticę iustissimus ac cōfultissimus coactus est numerus. At verò est inter Patriarchę illi Lutheri errores hic unus,

omnium causa & fomentum, vniuersorumq; adeò pestilentissimus, vt nullum definiendis terminandisq; fidei controversijs publicum iudicem admittat, cuius sit authoritati & iudicio ab omnibus Christianis auscultandum.

Isqué Lutheranis eousqué insedit animis, vt *Lutherano-* post triginta annos inducijs, conuentibus &

rum arma.

colloquijs cum eis insumptos, animos iā modo, antequam in concilio comparerent, despōderint, infandaq; arma sumperint, contra parentem patriæ sacram maiestatem, contra ecclasiam Dei, contra veritatem euangelij. Vide te proh dolor, spectatissimi patres, quòd vnius hominis obstinata cæcitas tandem euaserit.

Lutheran- Et quod maius est, magisq; indolendum mi-
no adeò po-
raculum, nunquā erores illi, tam tenue, exi-
letq; seu vitæ sanctimoniam, seu doctrinā spe
etatis, progenitores & patronos habuere.

Quoniam neque ouina fakem pelle obtecti, neque ita multum arte instructi. Et tamen vt nulli vñquam in perniciem magis Christianę reipublicæ extiterunt, nulli minori negotio tam latē diffusi sunt, tamque animos non modo indoctoz plebis, verū procerum & principum occuparunt Germanorum: reuera genit, cùm rebus clare gestis toto orbe celebratis, tum etiam, si non hanc plagam accepissent, religionis sanctimonia Christianissimæ. Nisi miraculum nō est, vbi tam est in prom-
H̄cresū can-
ptu naturalis causa? Docent licere, quod lubet At fratres admonere institui, nō irritare: nam charitas nō agit perperam. Quos eodem me-
sa.

cum sanguine regenuit Christus, eadem omnes charitate amplector. Veritatem euangeli-
cam alijs congratulor, quòd agnoscent: alijs, vt nō diutiū ignorent, opto, à Deoq; immorali imprecor. Eò præsertim, quòd vñnam no-
stri non fuissent perditī mores, legumq; dissipa-
tiones, vnde occasionem isti nauci sunt tan-
tz discessionis. Etenim quæ res nauigium Pe-
tri in has adegit cauget, nostrorum est ma-
lorum procella. Et nisi hanc prius sedatam cu-
remus, ne quicquam patres amplissimi rerū,
quam patimur perturbationem, componere,
& quibus iactamur, hæresum fluctus compe-
scere nitimini. Tametsi potuissent aduersarij,
personarum errata, citra iniuriam publicæ fidei, taxare. Qualescunq; enim fuerint priuato-
rum hominum mores, legumq; abusus, tamē veritas fidei, omni procul dubio vera est. Nā diuina firmaq; adeò & sancta est, & cui villo ex odio vel prætextu contraire, nefandum impietatis scelus est. Quòd ergo ad initium, vnde digressus sum, redeam, quanquam nō quinq;
ego talenta, nec reuera duo acceperim, quæ

a amplis

De natura & gratia

Nomen operis.

amplis usuris (iuxta euangeliū) duplicare valēat: tanta mihi visa est horum temporū necessitas, ut meticulus me nō nihil commouere cōperit, ne forte vel unum, quod secundum meam tenuē virtutem receperim, in terrā iam nūc defodiā, quod nequitiae mihi detur in die domini. Hanc ob rem post tam multos, eosdē quē praeclaros viros, qui à nobis hos annos trīginta cum istis feliciter cōfīxere, opusculum ego hoc de natura & gratia adornabam: meditatus si quid forte mea valeret opera in hanc publicā causam cōferre. Porro aut̄ haud prorsus simili argumento cūdem titulum inscripsi, quē aduersus Pelagianos fecit August. Ille enim in libro de natura & grā. imbecillitatem duntaxat, inopiamq; intenderat demōstrare laesi, vulneratiq; liberi arbitrij: cui proinde necessaria oīno effet gratia C H R I S T I. Ego vero Reuerēdissimi antistites, quō quinta sextē quē cōsultissimis sessionibus vestris, quē sunt de originali peccato, & de iustificatione, ceu quandam apologiā circumscriberem, altius rē statui repetere, & proferre latius. Ita enim controuersias, quæ nobis cū Lutheranis sunt, explicatiū dissertū iri iudicauī, si nō eas p̄cīsē, verum & materias vniuersas, quæ quoquo p̄to huic negotio inseruire possunt, ex ordine tractarē. Nempe si in vniuersum disquirerem, quid in officijs humanis natura nostra cū generali influentia Dei efficere valeat: quidque deinde sit, quod absq; speciali fauore & auxilio gratia nequeat. Idcirco naturā nostrā in quatuor status & habitus distinguendā duxi. Sane vt hoīem in puris naturalibus mente ex cogitatū, in originali iustitia reuera cōditum, in culpā inde collapsum, ac deniq; in gratiam postea restitutum depingerem. Sed tamen in tres affines libellos distributio est operis. Quorum primo, qui est de transgressiōe hominis, tres priores status expediūimus. In altero, qui est de iustificatione, causas vniuersas, ac denique modos recōciliationis humanæ elucidauim⁹. In tertio deniq; de facultate iustificati hominis & certitudine gratiæ postremas disputationes adiecimus. Vt primus sit veluti quin et se sessionis cōmentarius: reliqui vero, sextæ. His nāq; deliberatis, pleniter intelligere possumus, & vnde fuerit homo suo libero arbitrio deiectus, & quō fuerit deinceps diuina gratia

Distributio

Stylus scho reuocatus. ¶ Ceterum stylo & ratione proclasticus non dendi ac differendi nō admōdum sumus scho est aspernā. lasticam formam aspernati. Tametsi haud nedus. sciā, quām sit scholasticorū nomē Lutheranis Lutberano- inuitum & infame. Nam quid nō inde isti ab rum uafri initio designaūunt, ex quo bellum hoc Ecclesias.

Lib. I. Præfa.

sīz inferre cōperunt? Porro vt quosq; hominum ordines plurimū metuebāt, ita eosdē, quō eorum aduersus se authoritatem defringerent, maximis cōperunt insectari oīdis, cōuitijs proscindere, & maledictis acerrimè incessere: atq; ideō quasi suspectos hostes ē suis colloquijs cōgressibusq; abigere. Hac de causa scholasticos theologos, velut publicam per niciem exhibant. Quoniā, vt in fabula est De mosthenis, non possunt pecuarii canes, quod gregis sint, ppugnatores, nō esse lupis inuisi. Atqui si superis placet, acsi essent ipsi, qui iuris deberent ponere orbi, ita sunt inter catholicos multi, q; eos audientes, questionarios post habent, philosophiam abiiciunt, & solis volunt linguarum serculis conuiuum instrui: vt pote quarū cognitione & subsidio arbitratur absque Theseo per se posse, cū sanctorū Patrum, tūm etiam sacræ paginæ adire volumina. Cui profectò malo (id quod coram vestra sanctitate i publica synodo declamaui) nisi ob uiā publicitus occurritis, & vniuersitates melius sibi & bono publico cōsultum properēt, totum breui Christianum orbē errores ebullire dolebimus. Quid nī? Vt quisq; impēssiūmē studet trilinguis euadere, tāquam fabuloso illo fonte proluisset labra, ita maxima autoritate intersacrorum mystas Trimegistus prodit. Nihil sanē est, quod huic meæ infaciūdæ prætexere velim. Nāq; & ingenuè fateor alia me ratione studia instituisse, q; vt linguas accuratissimē excolerē: & si alterum optandū foret, mallem in præsentiarum spiritum Christiano propinquū, q; eloquētiā Ciceronianę proximam mihi dari. Neq; vero diffiteor linguarum peritiam & cultum, cui nostro aēuo peritiam ne diligentius incumbitur, sacris intelligendis bicessaria. bliis magno usui esse: id cuius nos. 2. de do. Schol. theo-etr. Christ. admonet August. Verūm hoc tñ log. repur- vicissim persuasum contendō, quōd vti ocu-ganda. lus ophthalmia laborans non protinus cerebro eruitur, sed collyrijs propter eius optimā usuram curatur: ita sit res scholastica amputāda, nempe & à sophis inatum quidēnugis, & à metaphysicorū vanis portentis repurganda, quibus est sordibus apud nōnullos authores indignē fœdata: detur tamē summa opera, ne penitus depereat, sed instauretur potius, nisi plurimos volumus, habere nomen: rarissimos tamen, re esse theologos. Non adeō expressa extat in S. Patribus ratio hæc per quæstiones disputandi: at cū fuerint summi philosophi, planum est peripateticam hanc formā nouisse. Quæ sane quāvis non erat inter enarranda eloquia sacra necessaria, nihilominus Patres phi-losophia ào fuere.

De natura & gratia

August. 14 de trinitate.

Homini ingenita est ratio cognitio.

Fides naturae reperfectionis.

philosophia quandoque nocet, sed rursus proficit.

apud Augus. & alios crebro se exerit. Et quando post illam aetatem fuisset in scholas theologorum recepta, ecquid eius negotium est, si via, ratione, & modo instituatur, nisi ut fides per hanc artem saluberrima (quod ait. 14. de trinit. August.) gignatur, nutritatur, defendatur & roboretur? Nam quae potest perspicacior esse, cōmodioris ratio interpretādi, cum sanctorum dicta, tum maximē sacrorum eloqua, quam dum locus unus in questionē mititur: unde materia subiecta ex suis causis explicata, verus deponitur sensus? Veluti est apud S. Thom. S. Bonavent. & reliquos perspicere. Est enim homo rationale animal, qui nulla idcirco vi magis, viaq; pollet, ad eruendam vnde cunq; veritatem, atque ex suis causis deducendam, quam ratione & disserit. Atque adeo, ut rerum causas naturas, quae disquirat, consequentia iudicet, conciliat contraria, incognitum denique quiduis ex penitissimis latebris in lucē prodat, nulla re magis adiuuat, quam congressibus, si ordine fiant, ceterisque scholasticis exercitijs. Adde quod naturam fides, non (ut isti autumant) auerſatur: sed certe perficit. Quapropter vicaria se luce mutuo profundunt. Nempe ut plurima nos fides erudit naturā secreta philosophis ante inaccessa, sic vicissim & intelligēdis explicandiisque mysterijs fidei plurimum cognitione rerum naturalium ancillatur. Eò potissimum, quod prēter illa diuinorum arcana cetera omnia, nempe quae ad leges, quae ad virtutes & vitia, quae ad officia humana, contrāetus, necessitudinesq; hominum attinet (quae sunt cuncta in republica Christiana cognitū maximē necessaria) soli sunt scholastici, à quibus discutiuntur & pertractantur. Quorū rationes magna ex parte philosophia subministrat. Sed aiunt philosophorum semper scholas hæresum fuisse officinas. Haud equidē difiteor, dum fides in cunabulis infantiam agebat. Tunc enim quae res erant supra, easdem scioli contra naturā iudicabant. Hinc Arrius, Sabellius, & id genus monstra prodiere. Hac de causa apud priscos orthodoxos male audit philosophia. Attamen nisi fuissent inter eos, qui philosophos ex ipsa etiam philosophia cincerēt, vix belluas illas sacris testimonijs, quae in sinistrum sensum ab illis detorsebantur, superassent. Philosophos enī fuisse necesse erat, qui explicarent, ut non esset demonstratio, quam Arrius iniectissimam censet. Nempe quod si individua essentia est pater, eademq; filius, pater sit persona filii. A philosophia falsus fuit Berengarius, qui nega-

Libr. I. Præfat.

3

bat accidentia sacramenti esse sine subiecto, quia repugnare hallucinabatur ipsi corū naturā: quo nunc etiam Germanorum permuliti tenentur errore. Sed vera philosophia est, quae edocet minimē id repugnare. Si fieri posset, ut nulli essent pseudophilosophi, qui hæreses progignerent, nulla fortè in hunc usum necessaria esset philosophia, quae hæreticoru ausum retunderet. Verum quam est (authore Paulo) necesse hæreses esse, tam necessarium existimauerim, philosophiā inter theologos confouendam esse, qua fint iuxta verbum Petri, paratores ad satisfactionem omni posse. rationem de ea quae in nobis est spe. Est enim philosophiā naturalis philosophiā munus, supernaturalia munus. fidei mysteria, nō quidem demonstrare (quippe quae ex solis sint diuinis testimonij recepera) sed tamē explicare, & cōtra philosophos asserere: dum eorum eruat defringitq; argumenta ostendens, nihil aduersus nos cuin cere. Vnde & Paulusepiscopum admonet, ut Tit. 1. fidelem habeat sermonem, quod potens sit exhortari doctrina sana, & eos, qui contradicunt, arguere. Et sanè August. quātō sua dialectica & philosophia maius exhibuit ecclesię negotium, dum erat Manichæus, tantō fuit ei post ea aduersus hæreticos vtilior. Theriacam philosophiam censete circūspectissime senatus, phiatberia quae earūdem medetur viperarum mortibus, ce compayre ex quarum cōficitur carnibus. Et quod semel finiam, quinā linguas, q̄ Germani excultiūs poliuere? Qui Augustino & id genus Patrib⁹ legendis plus tēporis insumpserunt? Qui plures sacram paginam reuoluerūt? Quid ergo restet illis cauſa tam plurimum errorū, q̄ quod theologiā scholasticā neglexerint? Ex cuius Quae fuerit ignorantia oēs dimanasse, facile erit rem percausa Luthe pendentī cōjicere. Profectōsimul, apud eosdē rānis errans que cōpere, & linguarū cultura, & scholasti- di, cæ rationis cōceptus, & hæresum turba. Ne scio viri Patres, quod me longius, q̄ putarā, surripuerit dicendi calor. Boni tamē pro vestra clementia consulite: quoniam paucioribus effari nequivi, scholasticis tractationib⁹ dō medio sublatis, q̄ rei timeā theologicā. Ne vos tamē viri sacri hac mea inepta, ploquēdi, plixitate diutius obtundā, hoc qualecūq; munusculū accipite, perspicite, castigate, & psumma auctoritate vestra reformati. Nā cui aliij quam vobis ecclesiæ lumina, vestrorū apologia decretorum nuncuparem? Agite ut cōpistis. Obsequimini spiritui sancto. Honori apostolicæ sedis, vbi sanctissimum ecclesiæ caput re fidet, consulite. Familiae vestre, Christiano in quam orbi, sanguine C H R I S T I seruato, p-

a 2 spicite:

4 De natura & gratia

spicite: qui intenta in vos ora tenet, expansas que manus: vt hanc, quæ reliqua est, fidei scin tillam excitetis, Christianos principes audite hoc à vobis obnixè flagitâtes, qui de hac cau
 Zelus Cæ= la sedetis iudices, zelus, officiūq; iniuctissimi faris. Cæsar is haud per vos sanctissimo suo fine de fraudetur. Qui nō modò in hanc eandem causam, fortunas omnes, exercitus, regna vtique exposuit, sed quò fidē suā, quā C H R I S T O oblitrix erat, uberaret, vitam in castis, prodigiis armis, iaculis vtq; sulphureis obiecit: fama ad gloriā diuini non inis, sempiterna. Nanque si hoc loco Christianam Rempubli cam relinquitis, cùm neque fides in tanto periculo durare diu, neque mundus ea extincta possit esse superest, in timorem nos certum coniicitis, ne hæc tam latè patens discessio ea sit ipla, de qua scriptum nobis curavit Apo-
 2. Thess 2. stolus, prænuntiam fore appropinquantis re cap. A. rum finis.

Denominibus, natura, & gratia.

C A P. II.

Natura. An è verò de natura, & gratia disputationē instituentibus operæ premium primū est, res horum nominū exponere. Naturę em̄ voce in presentiarū facultatē designamus naturalē liberi arbitrij ad bene agendum, atq; nomine gratiæ, auxiliū, dona:q; nobis diuinitus sufficiet ad ea officia, quibus ineundis & perficien dis natura nō sufficit. Vbi hoc animaduerten dum est, q̄ in fluxus cōcursusq; Dei generalis quāvis sit diuina: maiestatis pōtaneus, ac voluntarius, ad vniuersalē pertinens prouidentiam, tñ quia in ipsa statim rerū cōditione, ita cū rerum natura cōcurrere pepigit, vt res sine ret (qd̄ ait. 3. de trini. Aug.) suis motibus naturalib; agere, inter causas naturales annuinetur: quasi sit natura debitus. Ut em̄ Dei fuerit misericordia, naturas rerū ex nihilo condere, verūtamē suę singulis virtutes & qualitates debetur, cēlis nimirū, lux: homini, ratio & sensus: alijsq; alia. Et pari fermè rōne, cōcursus ille generalis debitus est, quādī durauerit, vniuerso. Quocirca vbi aiunt, & philosophi, & theologi, solē à natura illuminare, cælos naturaliter circūferri, ignē suapte natura exurere, atq; his similia, noīe naturę efficientiā Dei generalē cōpleteūt: sanè qui nō solū dat vnicuiq; formā esendi, agendiq; virtutē: sed vniuersalē sustinet, vt sint: tum mouet, vt aitant. Quæ autē homo illo adiutus modò nequit, illa aut natura repugnat suę, aut supernaturali auxilio obtinet. Atq; hoc nuncupat auxilium gratiæ: quasi nō natura debitus, sed

Lib. I. Cap. II.

gratuitò collatum. Qua nimirū phrasī vtitur Auxiliū Apostolus, vbi ait: Et q̄ operatur, merces non gratiæ. imputat secundū gratiā, sed secundū debitū. Paul. Ro. 4. Quasi opera quæ ita sunt in nostro arbitrio posita, vt solo influxu generali Dei valeamus perficere, nostra ipsorum sint, de quibus pro inde nobis, ceu de proprijs meritis, debetur merces. Itaq; si misericordiā dei spectes, hanc rerum machinam, cùm ex nihilo effingentis, tum continenter sustentantis, naturalia cūcta agnosces, opera esse gratiæ. At verò vbi cunq; gratiā in sacra pagina, in Paulo præsertim legimus, tali nomine donum venit, naturę ipsi præter suum debitum, superlatum cælitus ad agendum opus supernaturale. Nanq; naturalia munera, hec non sint debita persona quasi ipsa meruerit, sunt tamen modo quodā debita natura: supernaturalia verò, nec personæ, nec naturæ: & ideo simpliciter dicuntur gratiæ. Huius deniq; discerniculi indiciū accipe. Naturale & miraculosum ē regione opponuntur: vbi autem Deus naturalibus causis influentiā illam subtrahit vniuersalem (vt olim fecit & soli gradum sistenti, & Babyloni co igni nihil lādenti pueros) miraculum censetur: est ergo influentia, illa naturalis causa. De auxilio verò speciali aliter loquimur. Nā quod aliorū Deus misereatur, alios verò induret, nō miraculum reputamus, sed incomprehensibile iudicium eius. Hoc ipsum August. agnouit, vti pleraq; omnia, quæ in argumen tum huius operis excogitari possunt. Quem propterea nil mirum, si sermè vnicum coryphaum identidem huc sumus, præ ceteris Pa phœus in artibus accersuri. Sicuti & ex scholasticis cregu. de nat. briorem sumus consulti diuum Thomam, & grat. qui reliquis copiosius de hisce rebus, limatus que dissert. Ille super Psal. 144. Quædam, inquit, est Dei gratia, qua Deus fecit, seu creauit nos. Altera, qua refecit, seu redemit nos. Et paulò post. Pelagius Deo quidem tribuit, q̄ est: & in hoc recte sentit: sibi verò, quod iust⁹ Pelagi⁹ gratia: & in hoc sua sententia ipsum fallit. Hęc August. eo enim præcisè intellectu fatebatur Pelagius gratia Dei nos iustificari, quod vires naturalia fateurales aiebat esse gratuitò nobis ingenitas: tur. non tamen quod præter illas indigeremus Quid sit Pelago auxilio gratiæ. Id quod acrius reprehagio gratia hedit idem Augustinus, in epistola quinque dei nos iusti episcoporum ad Innocentium, quæ est. 95. ficari. his verbis. Etsi quadam non improbanda Aug. in epist. ratione, dicitur gratia Dei, qua creati sumus stola quinq; vt non nihil essemus, nec ita essemus aliquid, episcopo. ad vt cadauer, quod non vivit, & arbor, quæ Innocentii. non sentit, aut pecus, quod nō intelligit, sed homines,

De natura & gratia

homines, qui & essemus, & viueremus, & sentiremus, & intelligeremus: & de hoc tanto beneficio creatori nostro gratias agere debemus: vnde merito & ista gratia dici potest, quia non præcedetum aliquorum operum meritum, sed gratuita Dei bonitate donata est. Alia est tamen, qua prædestinati vocamur, iustificamur, glorificamur. Et de hac, inquit, quæstio erat cum Pelagio, quando compellebatur, ne diceret, gratiam secundum opera nostra & me-

Augu. in E- rita dari. Et in epistola ad Sextum. 2. quæ est or-
pist. ad Sixt- dine. 105. Cùm ab istis, inquit (scilicet Pelagianis) queritur, quam gratiam cogitaret Pe-

lagius, quando anathematizabat eos, qui dicunt, gratiam Dei secundum merita nostra dari: respondent, cogitasse ipsam humanam naturam, in qua conditi sumus. Neque enim antequam essemus, mereri aliquid poteramus ut essemus. Sed abiiciatur (ait) à Christianorum cordibus ista fallacia: nam omnino non istam gratiam commendat Apostolus, qua creati sumus, vthominis essemus, sed qua iustificati sumus, vt homines iusti essemus. Ista est enim gratia per IESVM CHRISTVM dominum nostrum. Etenim CHRISTVS non pro nullis, vt homines conderentur, sed pro impijs mortuus est, vt iustificantur. Haec enim August. Colligamus ergo, quod quævis naturalia beneficia, gratia etiam nomenclaturam habeant, vbiunque tamen simplificiter de gratia habetur sermo (nisi contextus aliorum peculiariter diuenterit) beneficium IESV CHRISTI seruatoris nostri subauditum, in nostram nobis salutem impensum.

Eph. 2. De qua ait Paul. Gratis estis saluati per fidem & hoc non ex vobis: Dei enim donum est. Vnde et si aliqua speciatim ab effectu sortiatur no-

men. **Paul. Rom.** men, vt nuncupetur gratia gratificas, seu gra-

4. O. 11. tum faciens, omnis tamen gratia à priuatione præcedentis cause tale sortitur nomen: nem pè quod non ex debito, sed gratis donetur. Quo & Paulus aludit, vbi è regione opposuit Non imputatur secundum gratiam, sed secundum debitum. Et iterum, Si gratia, non ex operibus: alioqui gratia iam non est gratia. Et talis est oppositio naturæ & gratiae, de quibus hanc adorimur tractationem. Quæ verò res sit gratia, libr. 2. cōmodius examinavimus, cap. 3. Quo autem in litem nos insinuemus, quam Lutherani nobis intendunt, duo sempecclesiæ Dei extiterunt de nostra iustificatione contraria pericula. Porro alterum ab ijs, qui in gratiam Dei, diuinumque honorē iniurijs, libero arbitrio nostrisque operibus plus iusto concesserunt. Quos Paulus Apostolus sèpè

Duo de iu- stifi extre-
mū errores.

Lib. I. Caput. II.

& sèpè pudèdi evinciterroris, & veluti qui sint in Deum impudenter contumeliosi, ita de illis vbique pronunciat. Hunc errorem post annos quadringentos famosus ille Pelagiusr **Pelagius.** suscitauit. Alterum verò ab ijs iniectum est ecclesiæ periculum, qui gratia Dei intantū deferebant, vt liberum fere arbitrium tollerent: dicentes, Deum in nobis iustitiam sine nobis operari. Ideoque sola nobis opus esse fide, qua misericordiam Dei apprehendamus. Cætera verò opera haud esse necessaria: dicente Paulo, Arbitramur hominem iustificari per fidem, & non ex operibus. & hoc genus quæam plurima. Contra quos (vt ait August. de fide & Aug. de fide operib.) Petrus & reliqui apostoli scripserunt, & ope. capit eodemque proinde appellat Petrus depraevato tu. 14. res epistolæ Pauli, vt lib. 2. cap. vlt. explicatiū enarrabimus. Inter hos autem scopulos sacrosancta mater ecclesia, aura spiritu sancti aspirata, ita liberum arbitrium adstruit, vt tholice sensi tamen infirmo & egoно necessariam iudicementia. et gratiam Dei. At verò ita vicissim gratiam extollit, vt liberum arbitrium sublatum nolit, sed cooperatione nostra opus esse velit in iustificatione, & operibus deinceps nostris, quibus iusti iustificemur adhuc. Igitur Martinus Lutherus inter errores alios, quos multorum generū disseminauit, non modò in hanc secundam partem, à Pelagio, diuersam, inclinavit, sed accessionem prægrandem fecit. Eò enim usque per peccatum primi parentis prosternatam vult naturam nostram, & viribus exhaustam, vt nulla nobis inde fuerit reliqua libertas ad bonum. Vnde innumera configit mortalia, de peccato originali, de libero arbitrio, de quæ iustificatione, & operibus nostris. Ut hec autem ex suis causis dilucidè expenderentur, materias omnes de natura & gratia pertractare constituimus: vt vbi quisque incidet et locus aduersus Lutheranos, illic eundem luculentius discuteremus. At vero cù extrema prænotione medij plurimum innotescant, tam supernalis felicissimusque status gratiae, quæ culpa etiam miserrimus habitus ex naturali nostra cōditione quod maximè dinoscitur, & ideo non aliud quod idoneum me inde dicendi initium inuenisse arbitratus sum, si quatuor homines, quos paulo ante dicebam, statibus, & qualitatibus differentes, ob oculos primum omnium posuisse. In quibus toto opere patefaciemus quo usque natura nostra proprijs viribus in morum cultura progrediatur, & vbi nisi auxilio gratiae peculiarius suffulta, deficiat. Erit autem fermè operis scopus & thema, duorum saltē librorum, dilucidatio huius verbi, quod sym-

a 3 bolum,

Martinus
Lutherus.

Quatuorho
minū status.

Distinguen-
dū est inter
ea que sunt
fidei, et ea q-
sunt in opis
mone.

bolū, insigneq; est Christiani. FIDES, QY AE
 PER CHARITATEM OPERATVR.
 Nam et si de hac voce inter nos cōueniat & ad
 uersarios, nimirum fide iustificationem fieri,
 quæ per charitatem operatur, re differt nihil
 minus plurimum. ¶ Sed hoc præterea in vesti
 bulo statim disputationis nostræ cēsuimus ad
 monendum, nempe quod in omnibus contro
 uersijs distinguenda ea sunt, de quibus citra
 iniuriam fidei, variè diuersijs sentire cuiq; li
 berum est: vt pote quæ in opinionibus versa
 ri permittit ecclesia catholica, ab his de qbus
 disceptatur, an sint scripturis canoniciis dillio
 na, nec ne. Id profectò à quo (vt pace vtrorū
 que dixerim) aduersariis forte minus, sed ne
 que nostris satis cautum est. Nam Lutherani
 quācunq; doctrinā in aliquo forte doctorum
 nostrorū offendit, ac si tota schola apud nos
 theologorū eam pro fide sustineret, ita acriter
 impetunt & oppugnant, suisq; populis per
 suadere student, eam esse fidem nostram: cùm
 tamen cōplures earum nullius probabilitatis
 apud graues doctores inter nos habeantur.
 Cōtra nōnulli ex nostris opinionē quamlibet
 sive familiæ adeò mordicus propugnant, ac si
 ex illa coniuicta periculum imminueret ortho
 doxæ fidei. Non ergo vbi de fide agitur, ple
 bē opinionibus & placitis huius aliūs ue scho
 la vexemus. De quibus satis fuerit intra gym
 nasia disputare. Verū quæ ad CHRISTI fi
 dem attinent, ea penitus sint, quæ cum mode
 stia & charitate discutiamus: quo ad miseri
 cordia Dei vnius sit nobis cōfessio fidei, eidē
 que paream⁹ ecclesiæ. Vbi qui prius esse haud
 quaquā potest, futurus est discordiarū finis.
 Quodii cuiuspiā sententiā doctoris (quod se
 pissimē est necessariū) probare magis vnu
 venirit, admonitos faciamus lectors, suasionē
 esse humanā, non diuinam persuasionem.

*De homine in puris naturalibus men
 te concepto. Capit. III.*

**Homo in pu
 ris naturali
 bus.**

Gitur licet nūquām fuerit, nec ex
 lege posita esse possit extra cul
 pam & gratiam in mera sua natu
 ra creatus, & relictus homo, conci
 pere illum tamen animo & effingere nihil ve
 tat, clarioris disputationis gratia. Faciamus ita
 que imaginando, vt homo hunc in modū na
 turalis à Deo sit creatus: vt pote rationale ani
 mal, absq; culpa & gratia, & quouis superna
 turali dono. De homine huiusmodi, qualem
 penitus philosophi agnoverunt, tria meditari
 Prima cōsideratio possumus. Primum quod suapte natura inter
 deratio de angelos & inferiores creaturas mediis sit, at-

Liber. I. Cap. III.

que adeò ex anima rationali & corpore con- *hominē in*
stantis, duabus polleret partibus & virtutibus, puris natu
sensu scilicet & ratione. Noī sensus, philoso- ralibus.
phorum more, partem totam sensilem nuncu
pamus: id est, cognoscituā & appetituā: sicu
-ti & rationis vocabulo, partem rationalem:
vt intellectum cum voluntate. Ita enim Arist. Aristo. 2.
2. Ethic. dissecat in homine partes binas, eam Ethic.
videlicet, quæ est rationis compos, atq; sensi
lem alterā, brutam vtiq; atq; ratiōis expertē,
quæ (vt. 1. Polit. docuit) rationi obedit: nō q
dem seruitio despoticō, vti seruus domino, q
cum nō sit sui iuris, nō habet renitendi facul
tatem (hoc enim pacto sola corporea mēbra
inseruiunt animo) sed obsequio politico & re
gali: vti ciuis paret principi, vt pote in cui⁹ est
arbitrio, nō illi obtēperare. Ex his cōsequens
palam fit, luctā illam, cuius meminit Apsto. Cōcupiscen
ad Galat. vt caro cōcupiscat aduersus spiritū, tia carnis ad
& spiritus aduersus carnem, esse homini à na- uersus spiri
tura ingenitā: sanè quæ ex his diuersarijs par- tum homini
tibus innascitur. Igitur quid nomen cōcupi- naturals.
scentiæ (quod in subsequentibus crebrō recur
ret) significet, ex naturali hominis potētia (ni
si rectius dixerim) impotentia) venādum est.
Vthi adnotare incipiat sapiens lector, q̄ sit
philosophia naturalis, sacræ literis, ac rebus fi
dei intelligendis adminiculō. Etenim cū pars Sensualitas.
sensitiua, vim vtramq; cōprehendat, porro co
gnoscituā & appetituā, appetitus tamē so
lus est, qui inter theologos nomen habet sen- d. Thom. 1
sualitatis. Sumitur enim hoc nomē à sensuali p.q. 8 1. ar.
motu, vt. 1 2. de trinit. ait August. eo quod sen primo.
sualitas hominē extra rationis metas ad sensi
bilia, quæ ad corpus pertinent, tum peliceat,
tum etiam concitet. Sicuti à suo actu denomi
natur potētia, vt à visione visus. Mouere autē
nō tam propriè competit cognoscituæ potē S. Tho. ix. 1
titia, q̄ appetituæ. Cuius rationem perq; doct̄e p.q. 8 1.
subiicit S. Tho. q. 8 1. in. 1. p. Idecirco quod cū
operatio apprehensiue perficiatur in receptio Concupiscē
ne obiecti, appetituæ verò in eo quod incli- tia.
natur & fertur in obiectum, illa, quieti, hæcve
rō assimilatur motu). Atqui et si appetitus hu
iustinodi in duas à philosophis disjectus sit par
tes: primā quidē concupiscibilē, qua in ea pro
pendimus, quæ cōueniunt, eaq; renuius, quæ
nobis aduersantur, alteram verò irascibilem,
qua resistimus obstantibus, & his quæ deter
rent, ne cōuenientia prosequamur, totus ni
hilominus animalis appetitus, nomen habet
concupiscentiæ. Ex eo quantū coniicio, quod
pars cōcupiscibilis, fundamentum est & finis
irascibilis. Nunquā enim aggredimur tri-
stia & ardua, nisi propter ea quæ nos amica de
lestant.

lestant. Ut nunquā quis hostem aggreditur ira, nisi quia in eo nocet, quod cupit in pace possidere. Est ergo cōcupiscentia, seclusa etiā Adæ, & iustitia, & culpa, nobis natius moribus, genuinumq; malum, vt cap. 13. infra lat^o executi sumus. An verò ex peccato aucta fuerit, nihil modo definitus. ¶ Secūdum quod de homine illo consyderare licet, est, quod cū esset animal rationale, polleret vtiq; ratione ac libero arbitrio: secundū illud eccl. 15. Feceit Deus ab initio hominē, & reliquit eum in manu consilij sui. Est nanq; homo suapte natura ea ratione ad imaginem Dei factus, quod intellexu pollet, atq; memoria & voluntate. art. 4. Trinam enim S. Patres speculantur in hominem diuinam imaginē: nempe creatiōis per naturam, recreationis per gratiam, & glorificationis per beatricem illam visionē patriæ. Vn de Damas. Quod secundū imaginem (inquit) est, intellectuale significat, & arbitrio liberum quod est per se potestatiū. Hæc ille. Est etem illud ad alias imaginē expressum, quod nō solum cætera membra, verum faciem eius exhibet, & repräsentat: facies autem & vultus Dei mens eius est, & voluntatis libertas. Ob idque cū n reliquum creaturarū vulgus, quippe quæ esse tantum habeant, aut sine mente vitam, vestigium Dei sit penitus (vt impressio pulueris quæ pedem, nō faciem refert) homo post angelum, est, qui suapte natura faciem Dei, vt cū que repräsentat: iuxta illud Psalm. Signatū est super nos lumen vultus tui domine. Id qđ Gen. 1. explicatē significatur, vbi ait Deus, Faciamus hominem ad imaginē & similitudinē nostram, & præsit pescibus maris, & volatilib; cœli. Aclsi dixisset, Hominē faciamus, qui iudicio, vti nos, præstet, & arbitrij vnu valeat: atq; adeo cūm sui, suarumq; actionum dominium habeat, pecoribus, cæterisq; rebus ratione carentibus perinde dominetur. Vnde S. Tho. 1. p. q. 96. art. 1. omnia, inquit, animalia sunt homini naturaliter subiecta. Primò quia inferiora sunt propter superiora. Secundò quia superiora sunt à quibus debet inferiora gubernari. Et tertio propter vniuersalem omnium prudentiā, Non hō pro quæ viget in homine. Hæc ille. Haud tamen pter mundū subinde cogitatio quempiam subeat, cā fuisse sed mundus Deo causam condendi hominis ex animo & propter ho corpore, vt mundi colonus esset, cæterisq; animinē. mātibus, & rebus inanimis præficeretur: quam Angelus, et niam non propter mundum homo, sed mundus propter hominem, quām latè patet fabri- homo. catus est. Id quod Aristo. & principes philo- tex. 2. phys. c. 2 sophi, natura magistra, prædicti sunt: & nos inter enarrandum locum illum Pauli, quod in

visibilia Dei per ea, quæ facta sunt, conspicūtur, fusiū elucidauiimus. Cū enim, authore in de divi. no. Dionysio, bonum suapte natura sui sit ipsius diffusiuim, duas Deus substans tias sui capaces statuit effingere, cum quibus diuinam suam felicitatem cōmunicaret: sanè vt eas sui ipsius amore & conspectu bearet, quibus est ipse beatus. At ppter incorporeū angelum, nullo opus fuerat corporeo mundo, sed solū propter hominem, cuius proinde seruitum est, quantacunque est cœlorum, astrorum, & elementorum moles, ex hisque mixtorum minimo sūpellex. ¶ Tertia Tertia cōsy ergo fuerit de nostro isto physico homine cō deratio. syderatio. Nempe duos esse hominis fines: al Duplex fi- terum qui lux cōmensuratus est naturali vir- tuti, & facultati, siue qua parte ad intellectum spectat, siue qua pertinet ad voluntatem: alte rum verò qui eius virtutem excedit. Intellectū in Obiectū in tellexu naturale obiectum in hac vita est ens, vel quod sensibus obiectum est, vel quatenus per abstractionem à sensibilibus conspicitur. Ra- tio quā in promptu ipsa suggesta natura, est, quod cum anima nostra sit actus corporis, ne cesset est nostram cognitionem à sensu inchoa ri, & intellectu perfici. Vnde est axioma illud Axioma Aristo. Nihil est in intellectu, quin prius fuerit Aristo. 3. de in sensu. Quocirca cūm intellectus potētia sit Am. tex. 39 immaterialis, potens est ex præsensatis effe- citibus ad supernas, spiritualesq; causas con- tēplandas mentis oculos erigere. Hoc autem & perparum ad præsentē rem pertinet, & erit forte legētibus insuauie, aliarum rerum auidis. At quatenus ad humanam voluntatem, libe- rumq; attinet arbitrium (id cuius frequens fu- tura nobis est mentio) animaduertēdum est, quod cum homo sit rationale animal, finis ei- ius naturalissimus est operari semper secundū Naturale est rationem, id est, omnia agere propter hono- lōi operari stum, quando, & vbi oportet, secundū prudē- secundū ra- tia regulas, à ratione præscriptas. Suorum au- tem finis officiorum in hac vita, est, pax, tran- Homo aīā quillusq; status Reipublicæ. Est enim homo politicum. politicum animal, natum in societate viuere, 1. polit. ca. 2 ob idq; suapte natura in hoc propensum, vt eas se ratione gerat, primum respectu sui, mox respectu familiæ, ac demum respectu ciuium, qua ratione pax in Republica, charitas, & be- neuolentia perpetuò constet. Hunc penitus Civilii le- finem philosophi naturales speculati sunt. In gū constitu hunc positæ sunt ciuiles leges, ordinesque & tio. magistratus in Republica constituti. Nec so- lum astrictus, agere secundū rationem na- tiuum esse homini: veluti avibus, volare: na- tare, pescibus: terrestribusque animalibus, gra-

a 4 di.

di. Hæc enim non sunt fines, sed opera media, quibus consequuntur finem, puta vietū, vt viuant. Sed dicimus, finem esse & scopum, in quem nos natura produxit. Sicuti natura rei grauis est, moueri ad centrum: leuis, sursum ferri: solis, illuminare: ignis, exurere. Nec ista est propositio, quæ perluaderi opus habeat, sed postulatio, quam dicunt dialectici, quæ ex ipsa diffinitioē hominis statim liquet. Hoc enim ipsum pollet, animal rationale, qđ animal in hoc natum, vt ratione viuat. Verū tamen ita est munus hoc nobis innatum à natura, vt tamen sensualitas nobis sit impedimentum, ne semper id præstare possumus, ad quod nati sumus. Nam, vt in prima conſyderatione dicebamus, appetitus qui suopte ingenio præter rationis iussum impetu fertur in sua obiecta, aut rationem post se præcipitat, aut nego tium, molestiamq; illi facessit renitenti. ¶ Sed hic quispiam merito percontetur. Si natura sensualitatis est contra rationem agere, & sensualitas ipsa in natura inest penitus hominis, cur non dicamus perinde naturale esse homini, agere contra rationem, atque agere secundum rationem? Ratio conspicua est, & manifesta. Namq; cum operari secundum rationem competit homini ratione formæ, à supremo que eius gradu, vnde sortitur speciem: agere autē contra rationem, obtingat ratione materia, nempe ab infimo gradu, cōmuni sibi cū brutis (quæ est sensituum) merito illud iudicatur esse ei simpliciter naturale, hoc verò naturale secundum quid, id est, secundum sensualitatem, simpliciter autē contra naturam. Tametsi, esse corporeū, mortalem, sensitiuū, & talia, licet prædicentur ratione materia, quia tamen nihil præferunt contra rationem, simpliciter enunciantur de homine. Atqui & in Paulo reperitur etiam genus hoc loquendi: vbi ait, Si autem quod nolo, illud facio, iam non ego operor illud, sed quod habitat in me peccatum. Id enim mali, quod succumbente ratione, volentes facimus, dicimus simpliciter nos facere, ea autem illecebra, quæ renente voluntate, est in concupiscentia, haud nostra est propria, sed ipsius sensualitatis. Quam propterea supra non appellauimus bonū naturæ, sed malum eius, & vitium, & morbum: vt infra cap. 3. explicatiū liquebit. Qua etiam de re, virtutes omnes, etiam secundum philosophos, vt author est August. 14. de Ciui. dei, & S. Tho. 1.2. q.7. sunt secundum naturā hominis: virtus verò vniuersa, contra naturā. Vnde 4. c. de diui. no. Dionysius. Bonum, inquit, hominis est, secundum rationem esse, malum

Rom. 7.

Aug. 14. de Ciui. dei.

Dionys.

aut, præter rationē. Et hæc de illo fine hoīs, qui viribus naturæ nrā cōmensuratur. Est ve *Fink naturæ* runtū finis nobis alter, virtutē, viresq; naturæ re nostræ nostræ longius exuperans, q; vt à nobis possit excellens. vel cognitione, ne dum re ipsa pertingat, dicitur cōsistit in Dei summi aiatū per faciem visiōnem cōprehensione. Hæc enim (inquit veritas ipsa) vita æterna, vt cognoscant te Deū verū, & quem misisti IESVM C HRISTVM. Quod est, vt te in hac vita fide cognoscentes, spe appetant, charitate excolant, quibus te tādem officijs deamatum videndo cōprehēdāt. Est namq; visio, p̄rēmium fidei: iuxta illud, Vi *visio beatis* demus nunc per speculum in ænigmate, tunc autem facie ad faciem: eademq; simul est, quæ spem terminat, cōprehēsio. Nā sic currite, inquit, vt cōprehendatis. Quare vt iustus hic ex *iustus ex fide* viuit, sanè dum spe eorum quæ visur⁹ est, de uiuit. iusta operatur, ita & beatus visione illic viuet, dum cōspectu sperati amatiq; Dei satiabitur. Atq; adeò, vt vita hic æterna à cognitione dei exordium sumit, ita & illuc cognitione perficitur. Sed nō est hic locus cōcertandi, vt in ætū beatitudi cōsistat. Est verū tamen uterque intellectus, scilicet, & voluntatis, necessarius: quod satis in præfentia nobis est.

Quænam officia homo in puris naturæibus præstare posset. Cap. IIII.

BER hæc cōmunita nobis via est, ad inuestigandum, quid homo ille naturaliter posset, quidq; minime, si auxilio esset gratia: destitutus. Hoc enim propositum nobis est de singulo hominis statu differere. Quod per tres hic conclusiones, ex præfatis tribus conſyderationibus appéndentes, constabit facile. Prima. Posset tunc ille homo solo generali auxilio Dei suffultus, & vnam primam rerum cōditricem causam nosse, & ea quæ naturale ius de officijs, virtutibusque humanis, docet tum pernoscere, tum etiam quandoq; vsu & more præstare. Neq; vero est, vt velimus in præsentia conclusionem hanc ex omnibus suis causis demonstrare. Nam cū de hoc homine quem fingimus, nihil, vel in sacra pagina, vel apud S. Patres scriptum sit, commodiū elucidabitur cap. 20. vbi de homine in originali culpa, eadem altius repetēda est nobis quæstio. Modò interim satis fuerit, rationem naturalē subiçere. Quæ quantum ad cognitionem, talis est. Natura est effectarum rerū, vt suas quæque causas reprælentent, ingenitūque est homini (vt paulo ante dicebamus)

ex præ-

ex præsensis effectis causas rimari: qua ratione sunt causæ. Cùm ergo Deus prima sit rerum omnium, quas sentimus, causa, & supremus finis, poterit homo ad eius notitiam per hæc visibilia promoueri. Attamen confyde-

Deus agit in quantum unus. randum est, quòd cùm Deus nihil agat in rebus, quatenus trinus, sed quatenus vñus (quoniam vt dictum est à theologis, opera trinitatis indiuisa sunt extra) non cognoscitur ex

Toletan. 6. can. 1. rebus in quantum trinus, sed in quantum vna summa causa, & finis, vnde omnia dimanant, & quo omnia, suo quodq; modo & ordine, appetitu tendunt. Et hoc est quod ait Apo-

Rom. 1. Act. 14. c. Eccl. 17. F. Itolus inter obiurgandum philosophos. Quia quod notum est Dei, id est, acumine natura-

li de Deo est cognoscibile, manifestum est illis. Deus enim illis manifestauit. Et quòd loquatur de manifestatione per lumen naturæ, planè liquet ex eo, quod sequitur. Invisibilita enim ipsius à creatura mundi, per ea quæ facta sunt intellecta conspiciuntur: sempiterna quoque eius virtus & diuinitas. Hæc enim sunt, quæ de Deo per creaturas patefacit naturæ radius: nempe, vt sit vñus, sempiternæ virtutis, sapiens, bonus, & cætera quæ hæc mundi machina mole sua, ordine, & pulchri-

Psal. 18. Notitia phi losophorum de Deo. tudine, confitetur de illo & prædicat. Coeli enim enarrant gloriam Dei, & opera manuuum eius annuntiat firmamentum. In quibus proinde philosophi naturales Deum opt.

maximum speculati sunt. Neque id tantum de Deo agnouere, sed cuncta propter hominem esse, & moueri: hominem verò propter primam causam, quæ est summus omnium finis. Et ideo causa illi supernæ obedientiam, & rebus bene gestis cultum ab homine deberi. Atque eadem luce naturali discernere homo ille potuit inter bonum, & malum: honestum, & turpe: illaq; prima vitæ humanæ elementa notissima cernere. Id facias alijs, quod tibi vis fieri: idq; ne facias, quæ neque velis tibi. Poteratq; demum nosse hominem esse animal politicum, officiaq; subinde alios alijs debere, quibus pax, tranquillaq; Respublika inter eos consisteret. Ex hoc priori mem-

Secundū mē brum cōclu sionis. bro conclusionis de cognitione, consequens, & alterum fit. Sanè quòd valeret homo ille in puris naturalibus, quanvis originali, seu iustitia, seu culpa semiota, solo nutu generali Dei opus aliquod honestum quandoque efficere, & quod esset (vt aiunt) moraliter bonum. Enimvero cognitio rerum agibilium

1. ratio. non est à natura sua, nisi propter opus, vt. 2. **Arist. 2.** Ethic. autor est Aristoteles, ergo si potens est homo vi intellectus iudicare bonum ho-

nestum, poterat etiam & illud per voluntatem nonnunquam amore prosequi, & more præstare: saltem quatenus ordinatur in finem à natura præscriptum. Item homo (vt pau-

2. Ratios

lo antè dicebamus) natura sua est animal rationale, id est, aptum natum secundum rationem vivere: ergo potest id quandoque vi,

& viribus naturæ sua conseque. Est enim persuasi impossibile, vires inesse sensualitati expugnandi rationem, nullam tamen suppetere virtutem à natura homini, vt ratione vi-

cissim supereret sensualitatem, cùm hoc maximè (vt dicebamus) naturale sit homini, illud autem contra suam naturam. Hanc præ-

meditationem substerimus aduersus illos, quorum caput fuit Gregorius Arimi. qui in-

Greg.

Arimi.

ficiantur, posse hominem absque auxilio speciali Dei, vel cognoscere sufficienter, vel efficeri bonum opus morale: propterea quòd necessarium sit, vt referatur in Deum, quod fieri nequit naturaliter. Hoc est enim homi-

nūm haud oculatè distinguentium inter finem naturalem, & finem supernaturalem hominis. Idem enim auribus exhibet, opus morali-ter bonum, quod opus bonum commen-

suratū naturali fini, id est, quod sit tantum propter honestum. Nam honestum ipsum, nisi mala circumstantia vestiatur, suapte na-

tura, virtute resertur in Deum. Præsertim quia potest naturaliter actu etiam in ipsum referri, quatenus ex creaturis potest naturaliter cognosci esse ultimus finis naturalis:

quod operi moraliter bono satis est. Miracu-
lum enim esset, quòd facultas ad esset naturalis rebus cæteris tam inanimis, quā animantibus obtinendi suos ipsarum fines, & tamen dignissimo animalium homini non suffi-
cient à natura sua vires, vt certo in moribus

præscripto fine quandoque potiretur. Sanè verò Paulus eo facit philosophos inexcusabiles, quòd cùm Deum cognouissent, non si-
cūt Deum glorificauerunt: igitur propterea fuerunt inexcusabiles: quòd si opera morali-ter bona (vt ius naturæ ostendebat, eiusdemq; erat facultas) fecissent, Deus tunc specialiori fauore & auxilio illis succurrisset, quos illos sibi reconciliaret. Sed sunt nobis hæc latius

**cap. 20. differenda, & ideo supersedendum est hic, vbitantum iacimus fundamenta natura- Opus mora
liter bonū.**

lia. ¶ Supponimus huic tamen conclusionem secundam. Non quinerat homo ex puris naturalibus, totum naturæ bonum perficere, id est, vbi cunq; opus esset, bene moraliter age-re. Atqui huius le ratio protinus profert. Nam cùm homo (vt dictum est) etiam in puris na-

Conclu. 2.

rali-

turalibus in continuo esset duello sensualitatis aduersus rationem, necesse esset rationem, non quidem semper, sed tamen s^ep^e succumbere hosti, nisi diuinitus suppicias haberet. Nec solum propter sensualitatis pugnam, verum & propter imbecillitatem corporis, quod licet obediatur obsequio despoticō, tamen fatigatur, & lassum non potest ad nutum parere rationi. Quocirca posset homo vnum aut alterum praeceptum naturae seruare, nō quidem ut amicitiam Dei commereretur (de qua restatim dicitur sumus) sed quantum ad substantiam operis, ut per bonum opus morale peccatum euitaret. Sed neq; id posset frequenter, ut capit. 22. sumus latius expressuri. At qui experimentum huius latissime patet in ijs, qui sunt extra gratiam Dei, & potissimum in infidelibus, qui à nomine deserti, per vniuersa vi-

Cōclusio. 3. Tertia denique conclusio & assertio de nostro isto homine est hæc. Neutquam poterat, etiam si nulla precessisset culpa, vel naturali acumine intellectus apprehendere, vel suis viribus assequi summum illum, felicissimumq; finem, ad quem creatus est. Assertio hæc facilis est, quæ ratione naturali demonstretur. Finis enim ille extra, supraq; omnem lineam est, & ordinem naturæ conditæ: eo quod Deus infinitus sit, omnis autem creatura, limitata, ab illaq; adeo perfectionis abyssō infinitū distans. Vnde (quod ad cognitionem attinet) sicuti sensus ad vniuersalium cognitionem & spiritualium non protenditur, eo quod sit potentia materialis, & idcirco inferioris ordinis, ita nullus creatus intellectus, vt pote qui finitus sit, immensam illam substantiam potest per se, qualis ipsa est, cognoscere. Et (vt angelum interim mittamus) de homine perspicacior ratio est. Nam cum non possit nisi per sensibilia ad diuinam cognitionem concordare: & sensibilia hæc, non nisi quatenus vnu. est, Deum ipsum nobis ostendant, non potest homonaturaliter trinitatem, & quæ sunt personarum propria (in quibus cognoscendis summa illa felicitas possita est) mentis intuitu cernere. Quinimo nequæ anima corpus exuta, neq; incorporea intelligentia: eo quod sint limitatae virtutis. Veritas huius firmum testimonium est in Esaia, A seculo non audierunt, neque auribus percepunt: oculus non vidit Deus absq; te, quæ preparasti expectatibus te. Cum enim humana omnis notitia rerum, aut disciplina per auditum, aut inuentione per visum acquiratur, & cōparetur, significantissime explicuit propheta, quām non sit humanæ facultatis, diu-

Ex Arist. 2. c. li. de sens.

Esa. 64. ceperunt: oculus non vidit Deus absq; te, quæ preparasti expectatibus te. Cum enim humana omnis notitia rerum, aut disciplina per auditum, aut inuentione per visum acquiratur, & cōparetur, significantissime explicuit propheta, quām non sit humanæ facultatis, diu-

næ illius substantiæ conspectus. Sed ne quis comminisceretur, posse hominem vel animo illam contemplari, adiecit diuinus Apostolus, Neque in cor hominis ascenderunt, quæ preparauit Dominus ijs, qui diligunt illum. Quod ille dixerat, expectantibus, expresit hic per diligentibus. Dilectio enim proximū est, iustumq; æternæ felicitatis meritū, si modò gratia Dei, præueniatur. Subdit vero, Nobis autem reuelauit Deus per Spiritum sanctum. Sanè ut admoneret, id, quo per naturā subuchi non valemus, numine nobis obuenire. Porro hæc causa philosophis fuit, ut cum summa ingeniorum culmina longissimo vsu & arte percoluerint, summagq; hominis felicitatem fuerint tam improbè perscrutati: at men id tantum assecuti sunt, quod practica quidem beatitudino in vsu virtutum, speculativa vero in substantiarum contemplatione separatarum collocaretur. At qualisnam esset contemplatio illa futura, neque sunt vsquam suspiciati. Vnde Apostolus de CHRISTO, 1. Tim. 2. Rex, inquit, regum est, & dominus dominium: qui solus habet immortalitatem, & lucem inhabitat inaccessibilem, quem nullus hominum vidit, nec videre potest: scilicet naturaliter. Propterea enim appellat illam lucem inaccessibilem, quia soli immortali Deo est peruvia, & illis, quos ipse immortalitate donauerit. Quod si cognitio illius inaccessæ lucis, vbi finis noster actionumq; nostrarum scopus abditus est, nequaquam nobis est naturaliter possibilis, & homo, nisi scopum noverit, nullum illuc intendere, referreque potest officium: ratione naturali colligitur, non esse in hominis facultate positum, vt ineffabile illud præmium vllis possit officijs, aut rebus gestis promereri. Quantacunq; ergo homo ageret naturaliter bona opera, nullum tamē esset quoquo paecto meritū, vel amicitia vel gloriæ Dei. At vero obuiam hic forsitan nobis quispiā veniat, quod felicitas illa suprema, finis sit cœlestis sit potius noster dicēdus naturalis, quām superna nobis naturalis. Finis enim naturalis cuiusq; rei est, in Caietanus. quem appetitus naturalis propensus tēdit: appetitus autem naturalis noster inclinatur & fertur in illam inestimabilem felicitatem: quia illucusque quiete non potest: ergo est finis noster naturalis. Sunt in schola etiam S. Thomæ, qui super q. 12. primæ partis distinguunt, quo modo finem illam appetat homo naturaliter. Nam si homo, aiunt, consideretur in suis naturalibus ante lumen fidei, falsum est: quoniam neq; potest naturaliter cognosci, neque appetitus ferri in incognitum. Si tamen

confse

consideretur perfusus lumine fidei, scopum illum indicantis, tunc verum est, humanum appetitum continuo illuc naturaliter intendere. Isti veruntamen huc fermè declinant, quod sit finis ille supernaturalis. Etenim si non potest ab homine concupisci ex suis naturalibus, nisi præhabita cognitione supernaturali, potius censetur supernaturalis finis, quam naturalis. Et tamen non eneruant efficaciam argumenti. Nam quanuis (ut terminis scholiarium utatur) nequeat homo actu elicto cuperem illum finem, nisi prævia cognitione fidei ipsum reuelantis, si tamē appetitio accipiatur pro inclinatione ipsa, & pondere naturali (quemadmodum graue, dum quiescit, appetit centrum mundi) profectò appetitus naturalis omnium hominum, etiam illorum, qui bus lux fidei nondum illuxit, suapte natura illuc fertur. Cuius firmum testimonium est, quod quantocunque potiatur homo optato bono in rebus conditis, nullibi tamen quietus est, esse ne potest, quoad æterna illa visione fruatur. Vnde confessio illa Augustino in mente venit, Fecisti nos Domine ad te, & inquietum est cor nostrum, donec perueniat ad te.

Homo pondere naturæ fertur in fœlicitate suæ premam.

Aug. Profectò ita censeo, quod finis ille simpliciter authoris, sit nobis naturalis. Neque definierim finem

Finis naturalis qd sit.

naturalem esse illum, quem posimus naturaliter assequi, sed illum, quem appetimus naturaliter. Et quanuis non valeamus naturaliter pernoscere, illud esse summum bonum, quo beandi, satiandi, sumus, iuquietudo tamen ipsa humani animi, nullibi citra illum statum requiescentis, fidem abundè facit, illum esse finem nostrum naturalem. Alias nullus esset vitimus finis appetitus humani: quod esset dictu absurdum. Inest ergo nobis à natura appetitus in genere ad bonum, veluti est in materia appetitus ad formam. Attamen differt, quod materia sub nulla quiescit forma, quin aliam appetat: animus verò noster nullo contentus est bono, citra illud summum: in quo tandem requiescit. Huius videtur esse opinio-

Scot. in. 4. d. 49. q. 10. vbi ait quod appetitus naturalis semper & perpetuo & summe fertur in summam beatitudinem in particuliari: licet actu elicto id non possit citra supernaturalem cognitionem. Et eadem est (nihil fallor) sententia Sancti Thomae. eadem q. 12.

citata, articulo. 1. vbi ait, quod inest homini naturale desiderium cognoscendi causam, cum intuetur effectum: & ex hoc admiratio in hominibus consurgit. His enim verbis edocet, perspectis effectibus, naturale desiderium nostrum excitari intuendæ in se causæ. De il-

la enim cognitione per essentiam erat illic sermo. Et, 3. contra gen. capit. 50. multis confirmat, inane esse desiderium naturale, nisi Deum homo videre posset. Quin adiecerim ego desiderium illud naturæ nostræ, quod in prologo metaphysica agnouit Aristot. vbi ait, Omnis homo naturaliter scire desiderat, illic omnino expletum iri (vt est in Propheta) vbi apparet gloria Dei. Ut ergo rem concludamus, haud negandum est, finem illum esse nobis naturalem respectu appetitus, sed est nihilominus, si assecutionem eius spectes, supra vires naturæ nostræ. At verò est aduersus hanc sententiam argumentum minimè debile. Neminim unquam natura ad finem aliquem appetitum ingenerauit, cui non simul sufficerit organa & potiundis facultatem, vt oculatè cerebere est in animalibus, vbi sua sunt cuique fini & operi destinata membra. Vnde Aristot. Arist. 2. in. 2. cœli, Si haberent, inquit, coelestes orbites vim progressuam, natura dedisset eis organa opportuna. Cum ergo homo à natura non habeat virtutem, & potestatem promerendæ, adipiscendæ; illius beatitudinis, consequens fit, vt neque habeat naturalem appetitum. Alias hominem fecisset præ inferioribus creaturis truncum & mancum, atq; adeo peius cum eo egisset, quam cum ceteris. Ad Responso. hoc autem facile respondetur, magis exinde effulgere celitudinem humanae naturæ: quod cum nulla possit esse natura creata, quæ vlla sit proportione ad assequendam felicitatem illam, quæ exuperat omnem sensum: nihilo secius angelica & humana ad imaginem Dei conditæ, illum haberent pro fine ultimo: & vbi natura nostra deficiebat, illic præstò esset nobis Deus, paratisimus subuenire, nisi nos ipsi renuerimus. Porro si verum est dictum Arist. 3. Ethic. quod ea qua per amicos possimus, per nos quodammodo possumus, non est cur non dicamus, nos etiam posse & amicitiam cum Deo inire, & eius perfrui conspetu: siquidem tam nobis Deus promptus est, per CHRIS TVM seruatorem nostrum suppetias ire. Neque illud Arist. in lib. de cœlo, contra nos facit: tum quia nō dicit, quod si orbis coelestes haberent inclinationem ambulandi, haberent organa. Sed si haberent viam: in nobis autem non est abundè vis ad beatitudinem illam, sed inclinatio: tum etiam, quia ipse nihil de mysterijs fidei supernaturalibus nouit. Igitur vt dictorum epilogum faciamus, qui causam originalis iustitiae inspicere optat, qui hominis lapsi orbitatem & impotentiam, qui gratiæ deniq; necessitatem in sua radice perpendere,

pendere, hæc tria asserta de homine in puris naturalibus ante oculos constitutat. Nempe quod nuda naturæ hominis potestas est, quævis semota culpa & gratia, per generale auxilium, bonum aliquod in genere morum naturale facere: quoniam animal est rationale: non tamē valet diu in eiusmodi bono durare, quin sèpè cadat, propter pugnam sensualitatis, & corporis imbecillitatem. Nihil tamen prorsus potest, vel facere, vel velle, vel cogitare, quod sit meritum amicitiae aut gloriae Dei, propter infinitam eius excellentiam. Quin verò tertium Christianorum cōfessio, hoc fundamentum, quāquam ratione hac naturali supra nixi simus fulcire, minoris tamen est certitudinis, quām ratio vlla naturalis. Ob idq; cuiuscunque sit ratio ponderis, hoc tamē fixum est Christianis & firmum, tanquam fides catholica. Puta quod in diuinum consortium nemo, nisi gratuita eius bonitate, admittitur: iuxta illud, Nemo potest venire ad me, nisi pater meus traxerit eum. Et, Gratia estis saluati per fidem, & hoc non ex vobis: Dei enim donum est. Et id genus plurima, quæ capit. vltim. 2. libr. copiosius congesta dilucidauimus.

De statu hominis in iustitia originali. Cap. 5.

Duae opinio-

X his facilis gradus est ad illum felicem statum intelligendum, in quo fuit conditus primus homo. De quo primum omnium concors est, tam priores de primis eorum patrum, quām posteriorum theologorum statu bo rum sententia, creatum fuisse in iustitia originali: an verò fuerit creatus in gratia, & amicitia Dei, non ita conuenit inter omnes. Vnde consequens fit, vt neque de ratione ipsa & definitione originalis iustitiae consentiant universi. Sunt enim inter theologos, qui negant angelos fuuisse creatos in gratia, & pari coniectione, primum hominem. Hac sententia placuit Guillelmo Altisidorensi, & Hugoni de Sanct. Victore libr. 1. de sacra. p. 6. Eandem secutus est Alexander de Ales. 2. p. q. 96. & Bonaentur. & Scot. d. 29. libr. 2. & Marfil. eo. libr. quæstio. 17. & alij. Sunt verò contraria, quibus pars affirmativa magis probatur. Quorum fuit antiquus Præpositiuus, & San. Thom. 1. p. q. 95. Duran. libro. 2. d. 20. & alij minime pauci. Et planè existimo fuisse opinionem Augustini. Scot. ergo & reliqui suæ classis aiunt Adam in sola originali iustitia fuisse creatū, absque gratia gratum facien-

Lib. I. Cap. V.

te. Sed Sanct. Thom. & reliqui in ea sunt sententia, vt credant in gratia & iustitia fuisse conditum. Quinimò iustitiam illam ita à gratia pendere, vt fuerint vel inseparabiles, vel forsan (vt postea explicabimus) rem vnam eandemq;. Primum autem qui rationem originalis iustitiae dilucidè nosse cupit, respiciat oportet ad duos illos defectus, quos proximo capitulo, in nuda natura hominis exponebamus. Prinus enim erat, quod in ordine ad finem, qui commensuratus est naturæ nostræ, scilicet operari secundum rationem, pateretur homo ille permagnam difficultatem: tum propter concupiscentiam ad malum decluem: tum propter infirmum, & imbecille corpus. Secundus defectus erat, quod per nullum opus naturale, quantumcunque & qualemque genere suo esset, commereri posset amicitiam Dei. Authores ergo prioris opinionis, separantes iustitiam a gratia, constituant iustitiam originalem tantum esse sanitatem naturæ, aduersus priorem defectum, gratiam verò debuisse aiunt recipi in illo statu, sicuti in nostro per auxilium Dei, homine cooperante. Sed Sanct. Thom. ait, vtrunque beneficium hominem suscepisse in sua conditione: & ad operandum secundum rationem, & ad vitam æternam promerendam. Igitur nomine iustitiae originalis, secundum vtranque opinionem, non venit specialis virtus, quæ inter cardinales adscribitur, vnicuique ius suum tribuens: neque verò talis iustitia, quali nunc iustificamur, quæ est gratia remissionis peccatorum. Sed iustitia originalis, est rectitudo quædam totius hominis: nempe corporis ad animam, & appetitus sensitiui ad rationem. Quæ vero illo Eccl. 7. designatur: vbi scriptum est, Fe- Eccl. cit Deus hominem rectum. Nempe vt sensualitas nullam rationi molestiam inferret, neque corporea membra defatigarentur, vbi vellet illis homo ut: atque adeò ratio nunquam inturbata, continenter esset Deo intenta. Et quoniam per originem iustitia illa, tum reu- Vnde dici- cepta fuit Adæ, tum etiam transfundenda tur origin. erat in posteros, originalis dicitur. Qua modo ratione contraria culpa, originalis quoq; appellatur. Differt tamen inter præfatas opiniones, quod secundum Scotum & suos, iu- Discrimen stitia non faceret rationem esse ita Deo intentam, quasi esset homo per illam ad amicitiam Dei subleuatus: hoc enim munus est propriuni gratia: verum eatenus intenta, quatenus in Deum naturaliter fertur natura nostra. Vnde Scot. donum, inquit, illud iustitiae nō Scot. oportet

eoret fuisse principium meriti: sed erat comparatione ad gratiam excedens, & excessum. Excedens quidem, quia per illud firmius voluntas coniungebatur Deo, quam per gratiam: siquidem nullam patiebatur molestiam à sensualitate, nec grauedinem à corpore.

Gratia verò simpliciter est excellentior, eò q ipsa coniungit fini, vt bono supernaturali, & vt supernaturaliter per meritum attingendo: non sic donum iustitiae: quod tantum coniungebat illi bono, vt conuenienti, & delectabili. Hæc Scot. At Sanct. Thom. in illo verbo Ecclés. 7. Fecit Deus hominē rectū. agnoscit integrum restitutinē, sanè qua Deo homo subiectus esset per gratiam, ideo que vires inferiores rationi, & animo corpus. Hæc sunt in præsentia paulò fusiū, tum facrorum elogiis, tum rationum probabilitate perpendenda. Atque illud quidem prius, quod commune est Patribus omnibus &

Vix aperte theologis: nimirūm de iustitia originali. Nul tusest locus lus enim in diuinis eloquiis apertus videtur de iustitia esse locus, non solum quo posse constitui iu originali.

Ge. 1. Cr. 2. Ita illius aliqua. Cū ergo quæ super naturam sunt, ex sola sacra scriptura sint stabilienda, videtur iustitia illa absq; vlo firmamēto cōficta. De hominis nanque creatione, id penitus legimus, quod effecerit eum Deus, ad imaginem & similitudinem suam, & quod posuerit eum in paradiso voluptatis: imago autem & similitudo, ex vi sensus literalis, id tantū adfert intelligentiæ, quod fuerit ratione, & libero arbitrio insignitus: paradisus autem voluptatis, ad vitam prorsus corpoream pertinebat. Igitur cū natura brutæ sensualitatis sit, præter rationem, præterque modū vllum, impetu ferri in sua obiecta, naturaq; sit voluntatis, condelectari sensibilibus voluptatibus: vnde colligitur, quod ita fuerit vel sensualitas refrænata, vel voluntas ab eius incursione libera, vt in illo statu, summa illa tranquillitate frueretur homo? Et eodem fermè modo hæsitabit quispiam de peculia-

Constabilis- tri opinione Sanct. Thom. & aliorum astruētur sūa de tium fuisse etiam creatum in gratia. Ad hęc iusti. orig. nihilominus respondebitur, quod quanvis in sacra pagina non tam extet expressa fides de iustitia originali Adz, quam de originali culpa nostra (hanc enim Paulus patenter enuntiat, vt postea patescat) non tamen caret fundamento scripture diuinæ: iuxta Sanct. Patrum expositionem. Atque eadem testimonia, quibus statuitur iustitia originalis, simul

& illi sententiaz suffragantur, quod iustitia, vel fuerit ipsa gratia, vel fuerit eiusdem indiuiduus coines: quāobrem vtrunque vna corroboramus. Locus ipse imprimis ex Genes. Testimonij modò citatus, quāuis non id fortè rigore ser p̄tmū iustmonis, bono tamen intellectu, non modò si orig. gnificat hominem, cum ratione & voluntate fuisse creatum, sed cum ipsis etiam eisdem potentij inclinatis ad bonum, & ad Deum ipsum. Etenim cum Deus vniuersis quæ plas maut, indiderit sui ipsius effectum & inclinationem: atque adeò omnia fecerit sibi, pro cu jusque gradu, & modo amica, hominem quē ad sui imaginem & similitudinem, suique cōsortij capacem efformabat, vero simillimum est, vt produxerit, non solum cum omni p pensione ad se, & absque vlla declinatione ad malum (quo secundū authores primæ opinionis completur ratio iustitiae originalis) verū & sibi fecerit amicum, quod ad gratiam attinet, quam Sanct. Thom. & alij rationi eiusdem iustitiae adiungūt. Vnde Ec Eccles. 17. cle. 17. Deus, inquit, creauit de terra hominē, & secundū imaginē suā fecit illū, & secundū se vestiuit illū virtute, id est, gratia & charitate sui. Et Paul. ad Col. 3. Expoliante vos veterē hominē cū actib⁹ suis, & induentes nouū cū, qui renouatur in agnitionem, secundū imaginē Alius, qui creauit eum. Vbi renouationem per gratiam, appellat renouationē imaginis, in qua creatus est homo. Atqui ex altero loco paradisi voluptatis, sumitur etiam secundū argumentū. Cū enim locus sit indicium locati, paradisus voluptatis, p̄ se fert, in summa felicitate positū fuisse hominē, quæ extra conspectū Dei sub coelo esse potest. Talis autē felicitas esse nequierat, vbi caro infultaret contra rationē, sanè ex cuius conflitu, non poterat non extare homini, tū periculum, tum etiam grauis molestia. Tertius locus, atque adeò in hac causa usurpatissimus, est ille Ecclés. 7. Fecit Deus hominē rectum, & ipse se infinitis immiscuit quæstionibus. Vbi quæstionū voce designantur perplexitates omnes, & anfractus huius vitæ, quæ nobis ab ægritudine corporis accidentunt. Ex quo colligitur, in ea rectitudine ratiōis fuisse creatum, vbi nulla esset à sensualitate perturbatio. Quod intelligunt doctores nomine iustitiae originalis. At verò in expositione huius Diſidiū dō loci incipiunt dissentire supradictæ opinio- nes. Alij enim dicunt fuisse creatum rectitudine duntaxat, relata ad finem naturalē, quæ est operari secundū rationem, & ad Deum

Col. 3.

Testimonij secundū.

Testimonij tertium.

Testimonij dō locum.

(vt ait Scotus) tanquam ad bonum conueniens, & delectabile. At S.Tho. & cæteri interpretantur de perfecta restitutidine, quæ complectitur amicitiam Dei. Operæ pretium ergo fuerit S.Tho. 1 p. 9. q. 95. ar. 1 verba S.Tho. subjcere. 1.p.q.95. quæ sunt hęc: Quidam dicunt, quod primus homo non fuit creatus in gratia: sed tamen postmodum gratia fuit sibi collata, antequam peccasset. Plurimæ autem sanctorum authoritates attestatur hominem in statu innocentiae gratiā habuisse. Sed quod fuerit conditus in gratia, vt alij dicunt, videtur requirere restitudo ipsa primi status, in qua Deus hominem fecit: secundum illud Ecclēs. 7. Deus fecit hominem rectum. Erat enim restitudo secundum hoc, quod ratio subdebatur Deo: rationi vero inferiores vires, & animę corpus. Prima autem subiectio erat causa & secundæ & tertię. Quandiu enim ratio manebat Deo subiecta, inferiora ei subdebatur, vt August. dicit. Manifestum est autem, quod illa subiectio corporis ad animam, & inferiorum virium ad rationem, non erat naturalis. Alioqui post peccatum mansisset: cum etiam in dæmonibus data naturalia post peccatum permanerint: vt Dionys. dicit. 4.ca.de di.no. Vnde manifestū est, quod & illa prima subiectio, qua ratio Deo subdebatur, non erat solum secundum naturam, sed secundum supernaturale donum gratiæ. Nō enim potest esse, quod effectus sit potior, quam causa: vnde August. dicit. 13. de ciui. Dei, quod postea quā precepti facta transgressio est, confessim gratia deserente diuina, de corporum suorum cruditate confusi sunt. Senserunt enim motum in obedientiis carnis suę, tanquam reciprocam poenam inobedientiæ suę. Ex quo datur inteligi, si deserente gratia, soluta est obedientia carnis ad animam, quod per gratiam in anima existentem, inferiora ei subdebatur. Hęc S.Thom. Vbi in verbo illo, fecit Deus hominem rectum, agnoscit gratiam & amicitiam, qua homo cum Deo copulabatur, ex qua reliquæ deriuabantur restitutines. Porrò autem hoc primum hic notandum est, quod quanvis quidam hic interprætes dicant doctrinam S.Thomæ non esse, quod iustitia originalis fuerit idem quod gratia gratum faciens: sed quod gratia erat radix iustitiae, forsan alia est mens S.Thomæ. Nempe quod iustitia originalis nihil aliud fuerit, quam gratia maioris hac parte dignitatis, quam gratia nostra: nempe quod non modo hominem faceret gratum Deo, sed sensualitatem compesceret, & corpus roboret in obsequium rationis: vt tranquilla voluntas subderetur Deo. Idq; videtur esse planè ex Iustitia ori gi. eadē res, que gratia Cateca.

sententia Augustini. Ex quibus verbis concludit sic Sanctus Thomas. Ex quo datur intelligi, si deserente gratia, soluta est obedientia carnis ad animam, quod per gratiam in anima existentem inferiora ei subdebatur. Per gratiā, inquit, per eam nimirum, qua ratio subdebatur Deo. Quapropter prima. 2. quod de gratia sentit, quæstione. 110. id est de iustitia originali adstruxerat quæstio. 83. nempe quod sit habitus inhærens essentiæ animæ. Et. 1. pri. quæstio. 95. ait, quod restitudo voluntatis in ordine ad Deum, est quasi formale in iustitia originali: restitudo vero aliarum potentiarum, est quasi materiale. Vbi sentire videtur, eiusdem fuisse habitus, tres illas restitutines constituere. Ac denique cum modò nobis in remissione peccatorum non restituatur iustitia originalis, sed gratia. ipse in. 2. sententia. distinctione. 32. quæstio. prima ait, quod restituitur nobis iustitia originalis in baptismo, quod ad formale: quod in sententia, perinde est ac si dixisset, Restituitur gratia, illam habens virtutem, qua nos Deo gratos reddit, non tamē eam, qua vires tunc inferiores submittebat superioribus. Subnotabimus tamen locum capit. sequenti: vbi videtur sentire iustitiam distingui à gratia. Ob idque nihil moror, iustitia & fuerint ne idem habitus, dummodo fuerint gratia inseparabiles: ita vt quia homo fuit creatus in parabiles. gratia, fuerit etiam in iustitia: & quia perdit gratiam, expoliatus quoque fuerit iustitia. Mox aduentendum est, quod secundum neutrām opinionem, negandum est, quin Adam ante peccatum habuerit gratiam: vt hic adnotat Sanctus Thom. propter plurimas sanctorum authoritates, id attestantium. Sed notandum est demum, vt opinio Sancti Thomæ fuerit August. Siquidem confirmat suam sententiam illius testimonii. 13. de ci. Dei. Et quoniam omnes fatentur eandem fuisse conditionem angelorum & primi hominis, expresse etiam citat eundem, lib. 12. vbi ait, quod Deus simul erat in angelis, condens naturam, & largiens gratiam. Adde quod de corrept. & grat. cap. 10. vbi tractat de restitutidine, qua creatus fuit Adam, & qui parat angelis hominem: dicens, quod sicut illi fuerunt heati, id est, in gratia Dei, antequam caderent: in qua nisi per liberum arbitrium cecidissent, fuissent per gloriam confirmati, ita Adam creatus fuit in beatitudine, vt posset non peccare, in qua translatus in coelum, fuisset confirmatus, si in illa perseverasset. Nunquā autem eum appellasset beatū absq; gratia Dei. Et cap. 11. exponens quomodo iuxta verbum Ecclēs. Fecerat Deus hominem,

nem,

nem, rectum, ait, quod dederat ei bonam voluntatem: in illa quippe, inquit, eū fecerat, qui fecerat rectum. Bonam autē voluntatem nus-

Nomen iu- quam Aug. appellat extra charitatē. Quin ve-
stutie, gra- rō nomen ipsum restitutinis, atq; adeò nomē
tiam signifi iustitiae originalis, præ se manifeste ferūt gra-
titiam & amicitiam Dei . Nam quis rectus dici
potest, nisi qui intentionem in eum habet si-
xam, qui finis est summus noster? Quæ autem
iustitia, nisi in ordine ad Deum, qui prima re-
gula est vite nostræ vera in sacris biblijs, nul-
la alia simpliciter cœletur iustitiae nomine, nisi
qua iusti sumus apud Deum, vt ex Paulo Ro.
4. collig itur. Neque iustitia originalis quicquā
deterit aut minuit de ratione iustitiae, sed po-
tiūs auget: quare & gratiam in se includit. Ad
hæc Aug. in Enchir. cap. 104. Primum, inquit,
hominem Deus in ea salute, in qua conditus
erat, custodire voluisset, eumq; opportuno tē-
pore sine interpositione mortis ad meliora
perducere, si præscisset perpetuam voluntatē,
in qua factus erat, habiturum. Profectò no-
mine salutis absq; vlla dubitatione, intelligit gra-
tiam & amicitiam Dei . Postremus autem lo-

Postremum cus, ynde fides constablitur iustitiae origina-
testimonii . lis, ille ipse est, vbi nos Paulus eruditus de cul-
pa originali. Estq; argumentum huiusmodi,
Primo peccato Adæ, omnes peccauimus, vt
habetur Rom. 5. quod de nullo alio peccato,
vel eiusdem Adæ, vel aliorum parentum affir-
matur: ergo aliquod tunc donum diuinum &
beneficiū natura nostra perdidit, quod pro
omnibus nobis Adam receperat, alias cur ma-
gis illo delicto deliquerit tota natura, quām
peccatis alijs? illud autem beneficium, esse non
potuit aliud, quām rectitudo naturæ, & possi-
bilitas non peccandi. Cū ergo causa peccā-
di, nobis præcipua sit pugna carnis cū ratiōe,
sit, vt homo fuerit creatus absq; illa rixa, ne, cū
peccaret, inde prætexeret sibi excusationem.

Cōfirmatio argumenti. Illud autem beneficiū ratione superius dicta,
dicitur originalis iustitia. Et confirmatur ar-
gumentum ex eo quod ait Paulus, morte per-
transisse in omnes homines, propter peccatum
Adæ, in quo omnes peccauerunt: mortis enim
vocabulo, omnis corruptio carnis subiicitur:
porro verò appetentia sensus aduersus ratio-
nem, corruptio quædam carnis est: nulla ergo
erat talis ante peccatum. Cū ergo illa sit ho-
mini naturalis (vt cap. 3. explicuimus) colligi-
tur, cum dono aliquo supernaturali iustitiae,
faisse hominem creatum ad comprimentam
sensualitatem, continendamq; intra rationis
metas. Idem nobis suggerit Paulus Roma. 7.
vbi conquestus de conflictu carnis aduersus

spiritum, subdit. Infelix ego homo, quis meli-
berabit de corpore mortis huius? huc nimis
alludens, quod nisi corpus factum esset mor-
tale per peccatum, nunquam suborta fuisset
repugnatio illa carnis aduersus spiritum . Cu-
ius vel illud testimonium est, quod ab ipso sta-
tim momento peccati cepit homo de puden-
do motu carnis erubescere. Egregie ergo

Mortalitas
& immorta-
litas, posse
peccare, pos-
se non pec-
care.

Aug. de cor-
rep. & gra.
cap. 10.

confert mortalitatem, & immortalitatem, cum possibilitate peccandi, & possibili-
tate non peccandi: atque adeò probat Adam
fuisse creatum in iustitia originali, quæ erat
possibilitas non peccandi, ex eo quod habe-
bat tunc possibilitatem non moriendi. Tra-
ctat enim quæstionem hanc expresse de cor-
rept. & gra. cap. 10. & duobus subsequenti-
bus, qualis scilicet fuerit creatus. Et respondet
quod sicut est duplex immortalitas, altera,
qua poterat homo non mori, altera, qua non
potest mori: quarum primam habuit Proto-
plastus in statu innocentia, atque alteram ha-
bituri sumus omnes in gloria: ita est duplex
impeccabilitas. Prima, qua potest homo non
peccare, & in illa creatus fuit homo quando
creatus est rectus: altera vero, qua non potest
peccare, & illa erit nobis in patria communis
cum angelis. Per peccatum autem, vt amisit im-
mortalitatem, ita amisit impeccabilitatem, id
est, possibilitatem non peccandi. Et quoniam
lucta carnis aduersus spiritum, causa est peccā-
di, cōcludit, quod homo in illo statu nūquam
pateretur talem rixam, sed eam incurrimus p
peccatum Adæ. Eandem veritatē cōstituit con-
tra Pelagiū Hyp. lib. 3. dicens, quod nunc non
sufficit homo p liberū arbitriū implere quod
velit. Sed id potuit Protoplatus, cū voluntas
sana erat ante culpam: per quā culpam homo
perdidit illam possibilitatem, & paulò inferi-
us, Deus, inquit, fecit hominē ab initio, & reli-
quit eum in manu consilij sui. Et subdit, Quid
est autem in manu consilij sui, nisi in possibi-
litate liberi arbitrij sui? In manu enim possi-
bilitas intelligitur. Ipsa est prima gratia, qua
primus homo stare potuisset, si mandata fer-
uare voluisset. Et paulò inferius, Lapsus autem
culpa sua, per propriam voluntatem surgere
non valuit, nisi manudomihi fuisset crepus.
Docet ergo August. quod ante datum præ-
ceptum, ne ederet de ligno vitæ, donatus est
Adam auxilio, quo posset nunquam peccare,
si vellet, alias misericordissimus Deus iniu-
stè posuisset præceptum, cui non erat possi-
bilitas adimplendi. Vbi planè videtur senti-
re: quod fuerit infusus gratia gratum faciente:
nam loquitur de possibilitate implendi meri-
torie,

Dubitatio. torie, & faciendi quicquid voluit: quam, ait, habuisse in illo statu, & perdidisse per culpam, & modo non posse, nisi per C H R I S T V M recupere. At meritissimo quicunque hic hæredit animo, de ista possibilitate non peccandi. Si enim intelligatur, quod homo ante peccatum per se poterat non peccare absq; auxilio Dei, falsitas est, vt ipse admonet Aug. loco citato de correptione & gra. cap. 11. vbi de primo homine ait, Nec ipsum Deus esse voluit sine sua gratia, quæ reliquit in eius libero arbitrio: quoniam liberum arbitrium ad malum sufficit, ad bonum autem parum est, nisi adiuuetur ab omnipotente bono. Et paulo inferius, Si hoc ad iutorium vel angelo, vel homini quām primū facti sunt, defuillet, quoniam non talis natura facta erat, vt sine diuino adiutorio posset manere, si vellet, non vtiq; sua culpa cecidissent. Haec tenus ille. Si autem illa possilitas peccandi, intelligitur per adiutorium Dei, eandē homo habet, dum est in peccato: nam est Deus promptissimus, opem ferre cuicunque volēti se conuertere. Et ideo quāuis per se nemo possit conuerti, tamen propter eiusmodi possilitatē ex adiutorio Dei, peccatum est illi, qui non conuertitur. Sed responsio est, quod primo homini data sunt auxilia per modum habitus: itaq; ex lege & conditione illius status, in quo Deus eum creauerat, subuentum erat illi, vt sufficere posset absque hoc quod expetasset nouum subsidium ad omne bonū, quod voluisset. Verba sunt in forma Aug. li. 3. Hyp. Et quia ad compleendum omne bonum morale, necessaria erat sanitas à morbo sensualitatis: ad compleendum autem meritorie, necessaria erat gratia: vtrunque recipit Adam, antequam daretur præceptum, per cuius obedientiam, in gratia proficeret. Quare optimè Aug. pares fecit in authoritate proxime citata, hominē & Angelum, pro sua vtriusque natura.

Angelus nō Angelus enim, quia nec erat in corpore, nec indigebat ex partibus constabat cōtra se mutuò pugnātia orig. tibus, non indigebat iustitia originali, id est, sanante naturam, sed gratia subleuante ad meritum gloriae: hominiverò vtriusque beneficio opus erat. Et ideo vt angelus in gratia creatus fuit, ita & homo in gratia & iustitia. Per peccatum ergo perdidisse omnem possilitatē, est perdidisse dona illa. Quare qui est in peccato originali, non potest sine novo auxilio Dei reconciliari. At quemadmodum Adam in sua creatiōe recepit gratiam & dona, quibus posset implere legem, quam erat suscepturnus, ita & qui in Deū conuertitur, recipit ab ipso gratiam per C H R I S T V M ad compleendum le-

gem quam suscipit, vt patet in baptismo. Non tamen qualis fuit in Adam, quia non recipit sanitatem naturæ, quæ nomine iustitiae originalis exprimitur, sed manet infestatio sensualitatis. De qua in subsequentibus fusiūs. Insti- tui paulo presiūs hunc locum versare, tū propter catholicos theologos, qui ita de iustitia originali tractant ieunē, vt quibusdam appa- reat, non esse rem adeò certam: tum quia cum Protestantes in illo bello imperatorio, in co- Protestates. mitijs Ratisponensibus ab illis proposito, ini- tium inde fecissent, quod Adam fuerit creatus in iustitia & gratia, & altiori cognitione Dei, quām nos habeamus, Eckius ita illud de gratia Eckius. reiecit, ac si esset contra communem opinio- nem, & contra Aug. Potuisset enim, vir aliis non infimè doctus, multum de rigore illo cen- sendi remittere. Nam Aug. apertissimè loqui- tur pro sententia de gratia Adæ, vt palam se- cimus. Et sicubi aliqua dicit, quæ videntur con- trafacere, cuncta legitimè exponit, dissolvitq; S. Tho. loco citato. Igitur sapienter S. nostra Synodus Tridentina lessi. 5. can. 2. pronuntia Synodus uit, Adam accepisse sanctitatem (id est gratiā) Trident. & iustitiam. Rationem verò authores aduer- sationis, vnicam hanc pro se adferunt: nem Argumentū pe quod sit congruens vnicuique rei, vt suum cōtrarie o- quæq; finem, per suam assequatur operatio- pinionis. nem. Et ideo tam angelus, quām primus ho- mino per propria opera liberi arbitrij debuit se ad gratiam disponere, quēadmodum vnu mo- Solutio. dō venit in hominibus adultæ ætatis. Hæc ta- men argumentatio per exigua est, quinimò cō- trarium persuadet naturalis ratio, de misericor- dia Dei sumpta. Finis enim hominis & Ange- li (vt supra dicebamus) non est gratia, sed bea- titudo cœlestis, cuius semen est gratia. Quocir- ca cūm benignissimus ac prouidentissimus Deus terra & lignis, cunctis deniq; simul dū conderet, virtutes ingenerauerit, vt sementem vnum quodlibet faceret in genere suo, qua via suos quæq; res assequerentur fines, optima ra- tione colligitur, vt in gratia fuerint & angeli, & primus homo creati, qua ad æternam felici- tatem meritorum accessione perduceretur. Sa- nè vt non solum non haberet excusationem peccati, verū laudes Deo deberet immensas, quod qui ad finem se, tam suæ naturæ excel- lentem creauerat, semen quoque illius in eadē natura iecisset. Respondetur ergo, quod gra- tiā primā non contulit primo homini Deus Gratiā, per motum & præparationem liberi arbitrij, Adæ absque vt nobis libera fungentibus voluntate, sed si- mul (vt ait Aug.) fuit condens naturam, & lar- giens gratiam, quasi per modum naturæ. Hoc collata. enim

enim designat oratio, creari in gratia. Quemadmodum illis dicendum est, de sacratissima virgine, qui tenent fuisse cōceptam in gratia. Hæc denique sententia, vt postremum verbū adhibeam, mihi potissimum probatur & cōfirmatur ex illo loco Pauli, Iudicium ex uno in condemnationem: vbi docemur condemnandos homines ratione originalis peccati, etiam si nullū accumularent actuale. Cùm ergo condemnatio p̄r se saltem ferat expulsio nem à regno (quicquid sit de poena sensus) manifestissimè colligitur, naturam totam in Adā recepisse ius regni, alijs nō esset expulsio: ius autem non acquiritur, nisi per gratiam gratū facientem: illam ergo recepit Adam pro tota natura: vnde fit consequens, eam simul recepisse cum iustitia in primo instanti, trāfundendam per originem. Nanque si per dispositionem postea suscepisset, esset beneficiū personalē: quod non per generationem, sed simili dispositione acquisituri essent etiā posteri.

Dubium pri-

mmum. ¶ Fiunt tamen ex his reliqua dubiola quædā de iustitia originali. Primum. An tranquillitas illa rationis esset per hoc, quod caro nihil concupisceret aduersus spiritum: an verò per hoc, quod voluntas, absque villa se tristitia & difficultate intra rationis fines contineret, quæ quid caro concupisceret. Hoc Scot. & reliqui sub lite relinquunt. Multò est tamen magis rationi consentaneum: quinimò ita secundum Paul. Ait August. loco iam citato, de correp. & gra. quod nihil caro cōcupisceret aduersus spiritum, sed ducatum sequeretur iugiter rationis, siquidem hoc Paul. propter peccatum

Subiectuori

gin. iustitiae comprimeret concupiscentiam, vel ratione gratia & iustitiae infusa essent virtutes, & in appetitu, & in voluntate, vt quælibet potentia quietè inferuaret rationi. Non quod iustitia originalis esset in voluntate, sed ipsa (vt ait S. Thom.) quoniam erat donum totius naturæ, transmittendum per generationem, sedē haberet in essentia animæ, cuius infusio est terminus primus generationis: illam tamen comitarentur in potentijs virtutes, sicuti modo contingit in infusione gratia. ¶ Alterum

Dubium se-

dendum. Vtrum omnia bona collata Ade, traiicienda fuissent cum natura per generationem in posteros. Huius tamē facilis est responsio, quod secundum illos, qui censem in iustitia tantum absq; gratia fuisse creatum Adam, illa tantum fuisset traducenda per generationem. Nam sola illa fuisset donū totius in uniuersum naturæ: gratia verò esset beneficiū per

sonale, quod Adam receperet per suam dispositionem, & ita deinceps quicunque. Sed secundum S. Thom. gratia etiam ipsa erat donum totius naturæ, & ipsum cum virtutibus (vt dicitur de beata virgine) fuisset infusa simul cū posteris, se- anima in conceptione prolis. Et est validissimum argumentum in hanc sententiam. Nam scdm oēs iu-

*Gratia trās
funderet in
posteros, se-
cundū Tho.
scdm oēs iu-
stitiaorigi-
culpæ, nulli debet esse dubium, quin ante vsu
rationis, parvuli receperint gratiam, & cùm
nullo opus erat tunc sacramento, quia nulla
præcedente culpa, nullus futurus erat redemp-
tor (vt in de correp. & gra. exp̄ss̄ ait Au-
gust.) nulla est ratio, cur non fuissent tuncho
mines concepti in gratia, siquidem nullum
erat peccatum originale. Et æqua, immo maio-
ri ratiōe fit, vt ipse primus parens fuerit crea-
tus in gratia. Neque inde fit consequēs, vt gra-
tia esset forma naturalis, & non donum gra-
tuitum: quoniam licet infunderetur in gene-
ratione, non tamen ex vi generationis, sed
gratuita voluntate dei, quandiu nullus trans-
gredere rei mandata. Id quod alij aduer-
ſæ opinionis dicere etiam habent de iustitia
originali. Etpatet exemplum de gratia san-
ctissimæ virginis, quæ non fuit illi naturalis,
etiam si fuerit cum illa creata. At præter do-
num illud gratiae & iustitiae alijs etiam cumu-
latus est propriè dotibus primus parens, quæ
non erant cum natura in problem transmitten-
dæ. Enimvero quoniam creatus erat tanquam
humani generis in utroque homine princi-
pium, porrò vt genus nostrum, & vita anima-
li propagaret, & moribus institueret, diuinæ
prouidentiæ congruebat, vt sicutcum ætate
iusta, & corporis robore firmum plasmat, &
ita & animæ scientijs & virtutibus imbuueret,
quantum erat orbi gubernando necessarium.
Quocirca vniuersis iuxta cuiusq; naturam &
qualitatem dedit nomina. At vero filij dein
ceps parvuli erant, vti modò, & absq; vnu ra-*

*Quales eſſet
tionis procreandi. Qui vnā cum ætate, rerum procreandi
cognitione, ac morum cultura proficerent. filij.*

Habuissent tamē omnes fidem notitiāq; dei
viuaciorem, præstantioremq; nostra. Sed de
his satis. ¶ Postremum deniq; dubium est. Cū Postremum
esset in primis parentibus ligata concupiscentia, quomodo potuit Eua concupiscere esum
ligni scientiæ? Verū ad hoc pluribus respon-
dere, esset lineam præsentis instituti exilire, sa-
tis est, quod non cōmissum est primū peccatū
propter obliquā cōcupiscentiā cibi, at præce-
fit peccatū superbiæ, quo voluit seducta Eua
scire, vt Deus, bonum & malum.

b Quid

*Quid homo in statu naturæ integræ
naturaliter poterat bonorum operum efficere.*

Caput. VI.

SVbsequitur vt iuxta institutum nostrū perscrutemur, quid in natura integra homo poterat naturaliter, scilicet cū solo auxilio generali Dei, exequi in bonis moribus: quid itaque esset, vbi auxilio speciali indigeret. Atqui de illo statu est prorsus censemendum ex do-
De statu in- tibus & virtutibus, quibus fuit Adam perornata noscitur quo tuus. Habuit enim (vt modò dicebamus) pecu loquendum liaria bona plurima quæ nō essent deinceps posteris cōmunia: at ratio illius status libranda est ex cōmuni lege, quę duratura erat in to- ta progenie, nisi intercessisset peccatum. Et præ- terea alia ratio est de statu iustitiae originalis, si eodem nomine cōprehendatur gratia gratū faciens: alia verò si præcisè intelligatur iustitia sanans naturam in ordine ad finem naturalē. Quāobrem vt luculentior sit disputatio, dum quartimus de statu iustitiae originalis, solum intelligimus hominē cum dono sanante natu- ram, sc̄mouēdo cogitatione gratiam ad super naturalia eleuantē. Ita etiam distinguit ipse S. Thom.

Gratia et iu-
stitia, an di-
tinguerent
scdm Tho.

Prima pro-
positio.

S.Tho. 1.2.
q. 109 ar. 2
Ead.q.ar. 6
C. 5.

S.Tho. 1.2.
q. 109 ar. 2
C. 5.

Atqui hoc loco videtur alludere eo San. Tho. quod gratia & iustitia distinguerentur, vt res duæ. Nisi dixeris satisesse ad illum gloriosandum, quod sint rationes distinctæ eiudem habitus. His deliberatis, facilimū est consti- tuere, quò vires humanæ in illo statu pertin- gerent in moribus. Quod quinq; propositio- nibus perspicuum fiet. ¶ Sit ergo prima. Nul- latenus posset tunc homo per iustitiā origina- lem, si gratiā gratum facientem seceras, opus ullum facere, amicitia dei, coelestiq; hæredita- te dignum: quinimò neq; ad gratiam se para- re, nisi speciali auxilio. Assertio hæc in propa- tulo est. Quoniā iustitia originalis secundum hanc rationē, solum esset naturæ sanitas in ordine ad finē facultati naturali præscriptum ut citra molestiam sensualitatis & grauedinē corporis operaretur homo secundū rationē:

Lib. I. Caput. VI.

finis autem, qui in amicitia & gloria Dei po-
sus est virium omnium naturaliū cacumina infinitum transcendit vt suprā dictum est, isq; proprium est idcirco opus Dei. Conſyderan-
dum hīc tamē est obiter, quod gratia necessaria prima tunc hominibus non fuisset per meritum non fuit ob C H R I S T I. Etenim C H R I S T V S solum ve- meritū chri- nit saluum facere quod perierat, vti quem pos- fuit Deus propitiatorē pro peccatis, qui à ser- uitute nos peccati redimeret: ob idq; vbi nul- lum fuerat peccatum, nō opus erat illo redem- ptore: vt ait August. de corrept. & gra. cap. 11. Erat nihilominus necessaria gratia Dei & au- xiliū propter impossibilitatem cuiusq; na- turæ creatæ, ad finem illum aſsequendum.
¶ Secunda propositio. Poterat homo in illo statu per sua naturalia, tūm cognoscere, tū vel le & operari totū bonum suę naturæ propor- tionatū, puta agere secundū rationem, in ordi- ne ad Deum, quatenus finis est naturalis boni Conclusio est S. Tho. 1.2. q. 109. à qua nullus theologorū dissentit. Distinguit enim illuc de q. 109 ar. 2 homine naturæ integræ: affirmans, quod po- terat per sua naturalia facere totū bonum sibi proportionatum, quale est virtutis acquisitio: non tamē bonum excedens, quale est virtutis infusa, nisi suffultus gratia. Quare miror illos, qui sensum Thomæ eo detorquent, quod nō possit bōa naturalia facere absque auxilio spe- ciali: propterea quod ait, id non potuisse sine auxilio dei mouentis. Enim uero vbi ait, p sua naturalia, propalam explicat se loqui de auxi- lio generali: quod (vt ca. 2. exposuimus) inter causas refertur naturales. Quod autē facere ne- quit homo sine auxilio speciali, nunq; pronū- ciasset, fieri posse ab illo per sua naturalia. Sed præterea probatur assertio hæc ex dictis ca. 4. conclus. Cūm homo sit animal rationale, naturę suę insitum est operari secundū rationē, propter Deum, quatenus naturali luce innotescit esse finis omnī: tametsi per renitentiā sensualitatis quandoq; cohibeatur: iustitia autē originalis medicina erat huius morbi, in suo vigore naturā præseruans, valebat ergo absq; alio peculiari auxilio præstare vniuersum bonū, qđ suę esset naturæ proportionatum. Itaq; diffe- rentia erat inter hominē in puris naturalibus, eundemq; in statu innocentia, quæ est inter infirmū & validū, sane quod ille (vt supra præ locuti sumus) potens erat opus aliquot morali- liter bonum natura sua efficere, nō tñ continē- ter omne, at in statu innocentia omne quidē & semper. Atqui eodē discriminē differt ho- mo lapsus ab eodē in statu innocentia: vti au- thor est loco citato, S. Tho. & latius nos dispu- tabimus
Cōfirmatio
Differencia
inter tres bo-
minus status

3. Proposita tabimus cap. 20. ¶ Tertia propositio. Poterat tunc homo, seclusa etiam gratia gratum facie
2. Tb. 1. 2. te præcepta omnia legis naturalis explorare, quod
q. 109. art. imo & cauere à prohibitiōe illa eus ligni sc̄ē-
quart. tiz, quantū ad substantiā operū. At quoniam similem statuimus conclusionē cap. 22. de ho

Lutherani. mine lapso: de qua nos Lutherani acerrimè ob iurgant: nempe quod veluti Pelagiani doceamus catholici, posse hominē seruare mandata viribus naturalibus, adnotādā est solēnis theologorum distinctio. Impleret præcepta Dei bifariam vīsu venit. Vno modo, quantū ad substantiā operum: prout scilicet operatur homo iusta, & honesta, quae genere suo bona sunt, abs que vlo prauo fine aut circumstantia. Et hoc

re vera potest homo per suę naturę facultatē. Scilicet solo generali Dei cōcursu: vt. q. citata. arti. 4. S. Tho. & theologi omnes vno animo affirmant. Atqui ratio est, quia omnia opera legis tam naturalis q̄ diuinæ, atq; etiā humanae, si modō iusta sit, est secūdū rationem: quod imo lex idem pollet, quod rationis regula, ad quam sunt opera nostra exigenda & collimanda. Cū ergo homo, animal sit rationale, omnia huiusmodi opera, natura sua, potest facere. Interest tamen, quod homo in statu innocentia, propter integritatē natura, cūcta valebat præstare, sed in puris naturalibus, & in statu naturę corruptę, nō item, nisi leuiora & pau- ciora. At verò aliter usurpat hoc quod est seruare præcepta: nempe, nō solum quantum ad substantiam, sed etiam quantū ad modum.

Quod alij dicunt, quantum ad intentionē dei præcipientis, vnde omnes deriuantur leges.

Quae quidem intentio est, vt, sua suffulti gratia, per merita impletionis legis adipiscamur Matth. 19. præmia æterna: iuxta illud Euangeliū, Svis ad vitam ingredi, serua mādata. Atq; hoc modo accipitur, vbi cūq; simpliciter dicitur, impleti mandata Dei: prior enim est modus im- plendi imperfectus. Et isto modo, nec in statu naturę, medium in hoc nostro, adimplere ho- mo vel minimū potest absq; gratia, gratuitō nos prius cum Deo reconciliante. Cuius con- trarius fuit error Pelagi. Hæc est sententia, à qua nullus abscedit theologus. Quam cūn co- piōsius à nobis, exactiusq; de homine colla- pso cap. 22. sit confirmāda, satis hic fuerit enū- tiasse. Dixerini, præcepta iuris naturalis: quo- niam cognitionē fidei supernaturaliū habere neq; homo potuit, neq; verò angel⁹, citra spe

Quarta pro positiō. ciale auxiliū Dei. ¶ Aleratio quarta. Sufficiēs quoq; fuerat homo in flore originaliū iustitię alia seclusa gratia, diligere deum super omnia, naturali dilectione: nō tamē, ita vt esset meritis

toria, & Deo accepta ad vitā æternā. Conclu- sio est pariter S. Tho. q. citata. 1. 2. ar. 3. Cuius idcirco solitus testimonium profero, quod ne- mo sit theologorum, qui non in eandē sen- tiam subscribat. At qui demōstratur sua ipsius ratione. In illo statu, seclusa gratia, virtute ho- mo poterat naturali bonum totū exequi, qđ sibi esset cōnaturale: talis autē est dilectio Dei super omnia: ergo illa erat sibi à natura possi- bilis. Secunda præmissa, sic ex media natura rerum exprimitur. Vna quælibet res ita nata est appetere & agere, vtinata est esse (senten- Aristot. 2. tia est Aristo. 2. physic.) omnes autem creatu physic. c. 8. ræ, suo quæq; ordine sunt, propter Deum: er- go omnes se suo modo diligunt propter deū: vt author est Dionys. in lib. de di. no. vbi ait, qđ Dionys.

Deus conuerit omnia ad amorem sui ipsius.

Vnde cūm, natura tunc sana, nulla esset illece- bra, aut res alia, quae ipsam à sua inclinatione remoraretur, cōsequens sit, vt se homo illa cōta- te, & sua cūcta officia in deū referret. quod est ipsum super omnia diligere. Quod si explica- tiū rationē hanc perspicere est animus, ani- maduerte, quod deus benedictus, quippe qui & bonorum nostrorum nō indiget, nō propter nos, aut res alias extra se quicq; cōdidit, sed p- pter se potissimē, vt suam deitatē exereret, & quodā pacto in nos propagaret. Hoc enim in- ter deum & res conditas interest, quod creatu- ra agit amore cōcupiscentiæ, videlicet, grā adi- piscendi finis aut cōseruandi: hac enim causa animalia partis alimentis vtuntur, vt viuant: atque sibi similia progignunt, in quibus spe- cies suas perpetuo custodian. Deus autē non sic, sed ex sui amore proprio benevolentia, mūdum effinxit, vt suum esset nomen, ad suā ipsius gioriam, effulssimum. Creatura deniq; agit ceu discipulus, qui scholas causa compa- randæ scientiæ frequēt. Deus autem, vti ma- gister, qui p̄ se suæ autore sapiēt, effusam in alios audire curat. Quocirca vt deus omnia p- pter se fecit, & amat, eandem rebus, quas ex ni- hilo efformauit, propensionē inservit, vt suū videlicet p̄ se ipsi amarēt authorem: & ma- xime homo, quem vniuersorum dominū in- stituebat. Solet eadē veritas exēplo etiā num Exemplum cōmōstrari de partibus rei naturalis: videlicet p̄ ratiū respe- de brachio, cūm sui se periculō & dispēdio, p̄ suū totius. capite exponit, vbi agitur salus totius. At bi- no respōso cōtendunt nōnulli cauillari & elu- dere exemplum hoc. Primum, quod brachiū nō se exponit pro capite, sed pro se ipso, vt q̄ in capite ipsummet periclitatur. Falsitas ta- men huius inde patet, quod cūm brachium pereat, vt caput contegat, vanum est dicere,

Discrimen
inter actio-
nem dei &
bonorum nostram.

Simile.

Bina dilec.
tio.

suam propriam salutem intendere, & non potius totius personæ. Altera responsio est Scotti. 3. distin. 27. quod manus non se exponit, sed homo ipse exponit manum, ut se ipse defendat. Vnde non sumitur argumentum, quod manus diligit totum plus quam se, verum quod totum diligit se plus quam manum. Ad hoc tamen respondetur, quod quanvis totum superpositum sit, quod vtitur partibus, est tamē testimonium, quod sicut suum est naturale ius imperare membris, ita sit & naturalis ille appetitus membrorum obtemperandi. Quēadmodum cum aqua ad replenduni vacuum ascēdit, nullo modo mouetur contra naturam suam, immo illa est sua propria natura. Quando quidem nō propter partes totum, sed propter totum effecta sunt partes. Et eodem modo omnia bona creata sunt propter deum, qui est uniuersale bonum. Quin vero ex his, philosophi naturae principijs docti sunt, teneri etiam ciuem pro Republica mortem oppetere. Colligitur ergo intimū esse à natura homini, deū supra se diligere. Quod, natura quidem integrā, plenē facere poterat, corrupta tamen, propter obstacula impendio multa haud quaquam ita id valet, ut omnia opera in ipsum referat. Veruntamen prudētem hic lectorem nō prætereat (quod cap. 22. repetendum nobis est) binam esse dilectionem dei super omnia: alterā naturale in, alteram quae est ex charitate divinitus derivata: ita enim consentienter docent theologi. Vnde S. Tho. loco citato, primū cōtra conclusionem hanc format tale argumentum. Diligere deum super omnia, propriū munus est charitatis infusio, per spiritum sanctū qui datur nobis, ut habetur Roma. 5. ergo id nō poterat ab homine in statu innocentie per sua naturalia fieri. Ad quod respondeat, quod charitas diligit deum super omnia, eminētius quam natura. Natura enim diligit eum super omnia, prout est principium & finis naturalis boni: charitas autem, secundū quod est obiectum beatitudinis, & secundū quod homo habet quādam cum ipso societatem spiritualē.

S. Propos. Hec ille. Quinta vtiq; & postrema proposizio est. Poterat homo in illo statu per donum sibi collatum perseverare, si voluisse. Hec statuit ab Augustino de corrept. & gratia cap. re. & grat. 12. vbi ait, primo homini, cui datum fuit pos. ca. 12. Th. se non peccare, datum subinde fuisse adiutorium perseverantiae: non quo fieret ut perseveraret, sed sine quo per liberum arbitriū perseverare non posset. Et paulo post. Non accipit hoc donum dei primus homo, id est, in bono perseverantiam, sed perseverare vel non

perseverare, in eius relictum est arbitrio: cum voluntati sine peccato institutæ nihil concupiscibiliter resistret. Igitur sententia Augustini, eademq; verissima est, quod non accipit Protoplastus donum, ut semper perseveraret. Haud enim fuit in gratia confirmatus. Qualiter fuerunt Apostoli, ne lethaliter delinquent, & sacratissima virgo, ne offenderet, vel venialiter. Neque (quod minus est) habuit illum gratiam, ut re vera perseveraret. Etenim si Discriminatio hanc accepisset, nunquam cecidisset. Attamen possiblitas perseverandi commissa est libero arbitrio suo. Et ideo eleganter ait Augustinus, quod quanvis Adam receperat gratiam, ut posset non peccare, si vellet, egregij vero sancti euangelici, ut martyres, copiofiorem accipierunt: nempe ut nō solum possent quod vel lent, sed ut firmius vellent id quod possent. Adam enim terrente nullo, & insuper contra dei terrentis imperium, libero usus arbitrio, non stetit in tanta non peccandi felicitate. Iste autem non dico terrente mundo, sed saeiente, ne starent, steterunt in fide. Cum visceret ille bona præsentia quae fuerat relikturus, isti autem futura bona quae accepturi fuerant non cernerent. Hac Augustinus commendans gratiam CHRISTI, præ illa quae fuit in Adam. Subhæsit huc quispiam forte. Dubitatio. Num causæ etiam alię vel occasiones poterat tunc occurrere ad peccandum, præter sensualitatem, quam iniustitia coercebatur. Poterant equidem ad peccandum mortaliter, ut fuit tētatio serpentis. Quoniam primum peccatum esse non poterat, nisi mortale, per quod perde retur felicissimus ille status, Veniale nanque neque satis erat ad deiciendum hominem ab illo statu, neq; illo durante, fieri poterat: eo quod neque poterat tunc accidere malum nullum. Quam opinionem S. Thom. 1.2. quæst. 89. ait esse doctrinam communem. Et quāuis non desint, qui contra opinentur, id tamen concordant ex effectu cum primis venialis peccati, quod non potest nō esse dignum aliquam poena. In illo vero felicissimo statu, ut auctor est Augustinus, tum locis citatis, tum etiam 14. de August. civita. dei. cap. 10. nihil inesse poterat mali, qd. hominis feliciter viventis animum inquam offendere. Quin in dō expresse subdit, quod erat de uitatio tranquilla peccati, qua manente, nullum omnino aliunde malum, quod contristaret, irruerat. Si ergo erat de uitatio tranquilla peccati, nullum esse poterat veniale. Sed id præterea deducitur ex causis peccati. Causa neque dienaliter, quæ tunc nullum haberent locū: līs peccati, quia nec essent tunc subiti motus sensualitatis, nec

tis, nec motus rationis repentinus absq; delibera-
tione. Nec esse poterat in corpore laetitudo
vlla: quippe quod semper vegetum erat & so-
lidum, & quod animo obsequeretur aptissi-
mum. Neque verò prorsus à re vlla extrinse-
cus imminaret periculum vllum: aliás non es-
set felicissimus status, qualis paradisi vocabu-
lo designatur. Et hæc de secundo statu eorū
quatuor, qui sunt à nobis propositi, satis sint.
Cætera cap. 20. & sequētibus copiosius.

*De peccato originali, in quos scili-
cat transiit. Cap. VII.*

Bestquām in fastigio felicitatis cō-
ditum hominē enarrauimus, qua-
lem in terris habere potuit, conse-
quitur vt de peccato dicamus, in
quod sua inde volūtate prolapsus, suam quo-
que posteritatem demisit. Hic enim tertius est
hominis status, quem sumpsimus describen-
dum: in quo adeo reliqua pars huius libri col-
locanda est. De peccato ergo originali hæc fer-
de pētō ori-
mē sex sunt, partim confyderatione, partim
ginali.

*Sex puncta locanda est. De peccato ergo originali hæc fer-
de pētō ori-
mē sex sunt, partim confyderatione, partim
disputatione digna, quæ fuerunt nobis à sacro
sancta synodo in disputationem producta.*

Nempe an sit, id est, an ab Adam in omnespo-
steros transierit: quæ causa illius: quid sit, &
quomodo traducatur: quænam sint eius esse
ēta, ac deniq; poena. Nam de remissione, quā-
uis capit. 11. quædam contra Lutheranos di-
cēmus, tamen libr. 2. tanquam in proprio lo-
co, agendum nobis est. Porro membrum pri-
mum non est, quod in disceptationem iam
nunc mittatur: quoniam nec est qui in dubiū
repetat, nisi qui Pelagianorum hæresim mo-
liretur resuscitare. Lutherani autem quibus

Lutherani. cum nobis hoc ætatis res est, adeo à Pelagia-
nis procul defugiunt, vt in alterum extremū
Fides de pec- è regione impingant. Constitutissimum er-
cato orig.

go nobis sit, tanquam fides catholica, omnes,
quotquot ab Adam naturali generatione ca-
dunt, peccatum contrahere originale. Cum
has & id genus vniuersales orationes enuntia-
uerimus, nollem me quispiam de conceptiōe
sacratiſſimæ virginis in ſuſpitionem vocaret.

Seſ. 5. adcal Nam etſi Concilium præſens, nihil de hac re
definiendo, sed decretum Sixti consultissimè

innouando ius cuiq; liberum fecerit in vtram
libet partem differendi, nihil mihi tamen mi-
nus est cordi. At verò vtrumuis intellectum
permittente ecclesia, glossando explicuerint
huius vel illius opinionis authores, tamē ver-
ba scripturæ & ſacrorum canonum absq; ad-
ditamento ſunt vniuersaliter, vti iacent, pro-
ferenda: ne eorum adulteretur ſynceritas. Eò

vel maximè, quod, vt eſt manifestissimum, o-
pinio de cōceptione, noua eſt: & ideo nihil mi-
rum, ſi apud S. Patres nemo à generali ſen-
tia filiorum Adæ fuerit exceptus, præter ſolū
CHRISTVM. Quem ea duntaxat cauſa exi-
munt, quod non fuerit ab Adam per viruin se-
minatus. Vt ergo citra diſputationē de ſanctissima
dei matre in digreſſum redeamus, huius-
ce catholicæ veritatis de originali peccato cer-
tissima in theſauro ſcripturæ, & noua ſunt, &
vetera teſtimonia. Ecce enim (inquit David) Psalm. 50.
in iniquitatibus conceptus ſum, & in peccatis
concepit me mater mea. Et ecclesiasticus. A Eccles. 25.
muliere initium factum eſt peccati, & per illā
omnes moriuntur. Quo & vir ille ex Gentib;
ſimplex & rectus alludebat, vbi diei qua natu-
rue fuerat homo, tam multa imprecabatur mala.
A peruit enim Iob os ſuum, inquit ſcriptura,
& maledixit diei ſuo, & locut⁹ eſt, Pereat dies Iob. 3.
in qua natus ſum, & nox in quadictum eſt, cō-
ceptus eſt homo. Sanè agnoſcens vitiatum il-
lum conceptum in causam cunctorum eſt, q
mortales mala perpetimur. Et capit. 14. Quis
potest facere mundum de immundo cōceptū
ſemine? Et ca. 25. ſecundūm ſeptuaginta inter-
pretes, Nemo mundus absq; ſorde: neque in-
fans, cuius eſt vnius diei vita ſuper terram. At
quod ſubnube in Patrū erat vaticiniis, in me-
ridie euangelica apertè prodiitum eſt. Huc em-
fermè pertinet argumentum Pauli ad Roma- Paulus.
nos, vt oſtenderet Iudeos omnes & Græcos,
vniuersum ſcilet genus humanum ſub pec-
cato eſſe, neq; eſſe diſtinctionem, ſed peccare
omnes, & egere gloria dei. Quod multo expli- Rom. 5.
caciū paulo inferius exponens ait, Per vnum
hominem peccatum in mundum transiit, & p
peccatū mors: & ita in omnes homines mors
pertransiit, in quo omnes peccauerunt. Et ſub-
dit, quod mors pertransiit in eos etiam, q nō
peccauerunt in ſimilitudinem præuaricationis
Adæ, id eſt, actualiter propria voluntate. Scili-
cet vt dilucidius explicaret, quomodo pecca-
to Adæ omnes peccauerunt, ſiquidem ppter
illud moriuntur. Et Gala. 3. Concluſit (inquit)
ſcriptura omnia ſub peccato, vt promiſſio ex Gal. 3.
fide IESV. CHRISTI daretur credentibus.
Et Ephe. 2. Eramus natura filij iræ. ¶ His ni-
hilominus, hisq; ſimilibus permultis locis ſcri-
ptura non obſtantibus, ſuit Pelagius cum di-
ſcipulis suis Celeſtio & Iuliano, qui peccatum
Adæ aliis, præter ipsum, quibuspiam nocuiffe
negare pertenderint: eò verbum verba Pauli
detorquentes, quod omnes in Adam ſola ini-
tatione peccaffent, non tamen, quod aliquid
inde culpæ generatione contraherent, cuius
exitia

Aug. hypo. exitialis hæresis, cùm alij S. Patres, tum maxime acerrimus August. firmissimis testimonijs reos fecit, & id quidem frequetissimis eius opusculis. Primum, Hypog. art. 2. vbi ex illa forma loquendi Pauli, In quo omnes peccauerunt, vrget quod non solum imitatio in illo peccauimus, sed quod cùm ille peccauit, natura in illo tota peccauit. Vnde solus, inquit, dominus IESVS CHRISTVS absq; semine ex virgine factus est homo, & expers delicti natus est Deus & homo. Et paulo post, super illud, omnes peccauerunt, & egent gloria dei. Dicendo, inquit, omnes, nullum excipit: quinimò totum declaravit genus humanum. Et libr. de peccatorū meritis & baptismo puerorum, cum alijs compluribus, tum præsertim id conuincit comparatione illa Pauli, Iudiciū ex uno in condemnationem, gratia autem ex multis delictis in iustificationem. Cui nihil cō quadrat imitatio peccandi, quin verò exprimitur, quod quēadmodum in Adam, antequā essemus, peccauimus, qua porro culpa naturi generatione inficiuntur, ita in passione CHRISTI, ab omnibus delictis nondum natilibera bamur, si illa modò nobis per gratuitam rege

Aug. de pe. me. lib. 2. ca pit. 20. nerationem applicaretur. Vnde lib. 2. cap. 20. percontatus questionem in forma, vtrum qui omnino nunquam ullum peccatum habuerit habitura sit, non solum quisquam natorū hominum sit, verum etiam potuerit aliquando esse, vel possit: ita respondet. Hunc prorsus, præter vnum mediatorem dei & hominū hominem CHRISTVM IESVAM, nullum vel esse, vel fuisse, vel futurum esse, certissimum est. Et aduersus Iulianum eandem rem omnium S. Patrum suffragijs persequitur. Inter quos citat Ambrosium super Lucam: vbi ait, Solus p omnia natus de foemina sanctus dominus IESVS est, qui terrena contagia corruptelē immaculati partus nouitate non sensit. Vbi id prorsus in causa ponit vendicandi CHRISTI ab originali peccato, quod non fuerit virili semine conceptus. Et in libr. de arca Noë, decodem seruatore nostro, Solus, inquit, potuit iustus esse, cùm generatio omnis erraret, nisi natus ex virgine generatio obnoxiae priuilegio minimè teneretur. Et ne omniū sigillatim catalogum denarremus, ita lib. 2. circa finem concludit aduersus Iulianum Augustin. Propter quam catholicam veritatem, sancti ac beati, & in diuinorum eloquiorum pertractatione clarissimi sacerdotes Irenæus, Cyprianus, Reticius, Olympius, Hilarius, Ambrosius, Gregorius, Innocentius, Ioannes, Basilius, qui bus addo Presbyterum, velis nolis, Hierony-

Ambro. m. 1. de nupt. & concup. cap. 1. vbi de cōnu Aug. de nū
bio Joseph & Mariæ sermonē habet, ita enar ptis libr. 1. rat. Solus ibi nuptialis concubitus nō fuit, qd. 1. 2. in carne peccati fieri nō poterat sine illa carnis cōcupisētia, quæ accidit ex peccato, sine qua concipi voluit, qui futurus erat sine peccato: non in carne peccati, sed in similitudine carnis peccati. Vt hinc etiam doceret, omnē quæ de concubitu nascitur, carnem esse peccati: quandoquidem sola, quæ non inde nata est, non fuit caro peccati. Haec enim August. Ex his ergo toties resumptis vniuersalibus S. Th. 1. 2. q. 8. 1. art. 3. vbi quærit, an peccatum Adæ transfeatur in omnes homines, indubie respōdet his verbis, Respōdeo, quod secundum fidem catholicam, firmiter est tenendum, quod omnes homines, præter solum CHRISTVM ex Adam deriuati, peccatum originale ex Adam con trahūt.

mum, vt omittam eos qui nondum dormiunt, aduersus vos proferunt de omnium hominum peccato originali, obnoxia successione, sententiam, vnde nemine eruunt, nisi quæ sine lege peccati repugnante legi mentis, virgo concepit. Hac August. Et lib. 6. eosdem hæreticos pondere illius loci urgentius premit, q 2. Corin. 5 est. 2. Corinth. 5. Si unus pro omnibus mortuus est, ergo omnes mortui sunt, pro quibus mortuus est CHRISTVS. Quam Pauli collectionem quā oculatissimē obseruat his verbis. Consequens ergo esse voluit Paulus, vt omnes intelligentur mortui, si pro omnibus mortuus est CHRISTVS. Quia ergo nō in corpore (scilicet necesse est omnes mori) restat, inquit, vt in peccato mortuos esse omnes pro quibus mortuus est CHRISTVS, nemo negat, nemo dubitet, nisi qui se negat aut dubitat esse Christianū. Haec enim August. Concedens namq; Julianus CHRISTVM, etiam pro paruulis fuisse mortuum, negabat eosdem in peccato concipi. Arguit Aug. Si vera non fuerunt in peccato concepti, nūquā fuerunt mortui spiritualiter. Quod si mortui non fuerunt, nec CHRISTVS pro illis mortuus est: attestante Paulo, quod CHRISTVS nō fuit mortuus, nisi pro his, qui re vera fuerūt mortui. Quēadmodum Rom. 5. ait, In hoc Rom. 5. cōmendat suam charitatem Deus in nobis, quoniam cùm peccatores essemus, CHRISTVS pro nobis mortuus est. Non ergo est mortuus nisi pro iis, qui vere fuerunt peccatores. Vnde Rom. 8. idem apostolus Ro. 8. Solum CHRISTVM redēptorem asserit venisse in similitudinē carnis peccati, vt omnes quotquot fuerunt redēpti, non in similitudinē, sed vere intelligentur venisse in carnem peccati. Quē locum Augu. libr. 1. de nupt. & concup. cap. 1. vbi de cōnu Aug. de nū
bio Joseph & Mariæ sermonē habet, ita enar ptis libr. 1. rat. Solus ibi nuptialis concubitus nō fuit, qd. 1. 2. in carne peccati fieri nō poterat sine illa carnis cōcupisētia, quæ accidit ex peccato, sine qua concipi voluit, qui futurus erat sine peccato: non in carne peccati, sed in similitudine carnis peccati. Vt hinc etiam doceret, omnē quæ de concubitu nascitur, carnem esse peccati: quandoquidem sola, quæ non inde nata est, non fuit caro peccati. Haec enim August. Ex his ergo toties resumptis vniuersalibus S. Th. 1. 2. q. 8. 1. art. 3. vbi quærit, an peccatum Adæ transfeatur in omnes homines, indubie respōdet his verbis, Respōdeo, quod secundum fidem catholicam, firmiter est tenendum, quod omnes homines, præter solum CHRISTVM ex Adam deriuati, peccatum originale ex Adam con trahūt.

trahunt. Nam ita respondet Paulus, Mors in omnes pertransiit, in quo omnes peccauerūt. Deniq; Pelagius atq; Celestius de hac heresi damnati sunt in concilio Mileuitano & Africano, authoritate etiam Innocentij & Zozimi, summorum pontificum: Verba sunt Concilij Mileuitani cap. 2. Item placuit, vt quicūque paruulos recentes ab eteris matrum baptizandos negat, aut dicit, in remissionē quidem peccatorum eos baptizari, sed nihil ex Adam trahere originalis peccati, quod regenerationis lauacro expietur: vnde fit consequens, vt in eis forma baptismatis, in remissione peccatorum, nō vera, sed falsa intelligatur, anathema sit. Quæ verba inter decreta relata sunt de consecratione, dist. 4. Quo & sententia Augustini transfertur de fide ad Petru. Ea sic habet, Firmissimè tene, & nullatenus dubites, omnem hominem, qui per concubitum viri & mulieris concipitur, cum originali peccato nasci, impietati subditum, mortiq; subiectum: & ob hoc naturaliter iræ nasci filium. Id quod & in nostra modò sancta synodo Tridentina innovatum est Scl. 5. cano. 4. Et hæc de primo puncto, an sit.

De causa & ratione peccati originalis.

C A P . VII I .

Altera originalis culpæ meditatio est de causa. Hanc fermè Patres hunc in modum declarant. Cùm in Adam tota natura humana virtute consisteret: ut pote qui ad gignendum propagandumq; genus nostrum una esset plantatio, iustitiam illam originalem (de qua capit. 2. loquebamur) non solum sibi, sed suæ in perpetuum soboli suscepit. Sanè quam tota deinceps hereditario iure simul cum natura generando susciperet: si modò in gratia & amicitia Dei fidus homo persisteret. Äqua ratione præceptum illud, quo esu ligni scientię sub mortis cōminatione fuerat interdictus, ita ei positum est, vt totain eo natura obligaret. Quamobrem sic ob suam prævaricationē iustitia illa, quā suscepserat, multatus est, gradusque illo felicissimo depulsus, vt vniuersos simul mortales eodem reatu cōplicuerit, eodēq; sub inde miseriarū coniecerit. Porro autē quo causa hæc explicatior fiat, duo pariter alia explanari operæ pretium est, quæ superiori capite sunt à nobis proposita: sanè quidnam sit originale peccatum, & quo pacto generationum serie transfundatur. Est enim hoc disertissimo etiam cuiq; explicatu difficultim: de quo proinde, vt meā fatear inscitiā, nihil hactenus

legi, quo nō desiderarem amplius. Causa vero huius perplexæ ambiguitatis est, quod cū ratio culpæ in actuali peccato sit manifesta, vix tamen inde possumus naturam originalis rimari. Est enim peccatum (ait contra Faustum lib. 22. August.) dictum vel factum, vel concupitum contra legē dei. Vbi ostenditur ratio culpæ, esse deflexus ille operis, & declinatio à lege dei, & rationis regula: veluti dum Adam lineam sibi præscriptam transgressus, comedit de ligno scientię. Cùm ergo homo dum concipitur, nondū iudicij & libertatis compos, ne que ad legis normam agere, nec inde deuiare possit, labor est maxim⁹ declarare quomodo in eo sit ratio verae culpæ, quæ ex peccato

Rō peccati.
August.

Confessio de
pec. orig.

ad fuerit nostræ impressa naturæ. ¶ Hæc autem de hoc peccato in confessio sunt omnibus catholicis. Primum. Quod non est proprium nostrum ex parte causæ, id est, quod propria nos voluntate cōmisimus. Fuerunt equidem tract. c. 15. olim, referente libro. 1. de pecca. me. Augusti rūdendū in no, qui eo sunt amentia collapsi, vt dicent quid est eos paruulos baptizari in remissionem peccati, nō pprieta quod eis esset proprium hoc modo, & personale. Sed non vñq; adeò, inquit, sanctus ille patris, sed origiter, de humanis sensibus desperandum est, vt ne recostenere hoc cuiquam persuadeant. Adeò est evidenter, loquitur simum nondum tunc elucere rationis aut voluntatis vñsum. Haud tamen quamquam negantur, dum est, esse voluntarium: vt ca. 14. lib. 1. retrahit. Quid est peccatum? etia. admonitos nos idem voluit: vbi sustinens rigor. sit voluntarium, subiectum nullum esse peccatum, nisi voluntarium, subiectum. cit. Illud quod in paruulis dicit originale peccatum, cùm adhuc non vñtetur arbitrio voluntatis, nō absurdè vocatur etiam voluntarium, quia ex prima hominis mala voluntate contra factum est quodammodo hereditarium. Et infra cap. 15. contra Pelagianos, negantes peccatum originale in paruulis, cōd quod non dum vterentur voluntatis arbitrio, ait. Quasi vero peccatum, quod eos ex Adam dicimus originiter trahere, id est, reatu eius implicatos, & ob hoc pœna obnoxios detineri, vñquam esse potuerit, nisi in voluntate, qua voluntate cōmissum est, quando diuini præcepti est facta transgressio. ¶ Secunda confessio catholica est, quod est nobis proprium ex parte subiecti, id est, quod est vere in nobis. Ad hunc sensum, quod vere, atq; (vt physici aiunt) formalí denominatione sumus peccatores. Ita enim ait Paul. quod cùm peccatores essemus (& loquitur de originali) CHRISTVS pro nobis mortuus est. Est itaq; si subiectum spegetes, proprium nostrum: si vero causam, neque proprium nobis, neq; nobis voluntarium, sed

b 4 cx

Ephes. 2. A ex necessitate naturę iuxta illud Pauli, Eram⁹ Tertia est natura filij iræ. ¶ Sed tertio atq; omnium ma quod sit ue ximè pro indubitate quiis habere debet, qui re peccatū. nō vult ipse Pelagianus haberi, quod verē & propriè sit peccatum. Non enim defuerūt (vti refert Magister sentē.lib.2.distin.30.) qui crederent non esse in nobis veram culpam originalem, sed tantum reatum pœnarum & calamitatum, quibus ob peccatum Adę obnoxium est genus humanum: illumq; eo sensu dici peccatum, quod sit effectus peccati. Nec defunt modo, nō solum ex Luteranorum prosapia (nam sunt in diuersa symbola dicti) verum ex numero etiam eorum, qui se catholicos arbitrantur, qui ex Homero inter theologos p deuentes, sustinere pergunt, vel nullum esse originale peccatum, vel non verē & propriè esse culpam, cum quibus paulo post sumus cōgredi. Nunc interim admonemus non solum nos reos naſci pœnæ, sed vere in culpa, & propterea in reatu pœnæ. Id quod loco nuper rimè citato ait Augu. scilicet, reatu peccati Adæ implicatos: & ob hoc pœnæ obnoxios.

Augu.
Et super Psalm. 50. explicatus, ideo, inquit, se in iniquitatibus dicit conceptum David, quia in omnibus trahitur iniquitas ex Adā, & vinculum mortis. Nemo enī, ait, naſcitur nisi trahens pœnam, & meritum pœnæ. Meritum autem pœnæ, peccatum est. Omnis ergo qui naſcitur per carnis concupiscentiā, peccatum trahit. Hæc ille. Et Hypog. art. 2. Peccatum Adę nō solum ipsum, sed omne necauit genus humanum: cum eius damnationem simul & culpam suscepimus. Sed quid opus est Augu. teste, vbi tam est Paul. perspicuus & irrefragabilis iudex? Nam per unum, inquit, hominē peccatum in mundum intravit, & per peccatum mors, & ita in omnes homines mors pertransiit, in quo omnes peccauerunt. Ecce non solum mors

Rom. 5. d.
Rom. 5. d.
stipēdia pec
cati mors, STI, quia sicut ex gratia CHRISTI iveri iugratia autē stificamur, ita Adæ delicto omnes iniusti sui deiuita eter
na, & verē peccatores. Qui ergo hoc veritatis clarissimum lumen refellit, cuiuscunq; is fuerit ordinis, hæreticus censeatur. Quippe q (vt verbis Aug. supra citatis vtamur) nō firmissimè teneat omnem hominē, qui per concubitum viri & mulieris concipitur, cum originali peccato naſci, impietati subditum, mortiq; subiectum: & ob hoc iræ naſci filium. In quod hominum genus anathematis sententiā pronunciauit cū olim Mileuitanum concilium, tūm etiam (vt cap. 7. dicebamus) & nostra modò sancta synodus consultissimè pro-

Lib. I. Caput. VIII.

pter istos cōtumaces. ¶ Hinc demū quartò p. Quarta con uestigādum nobis est, vbinam abdita sit ratio syderatio. originalis culpæ: porro vt intelligamus, quidnam sit nobis cum Adam cōmune, quod verē sit in nobis peccatum: & id quidē nō per modum actus, sed absq; vſu per modū habitus.

Atqui in Adam præter transiuntē actum peccati, qui in nobis nō perstat, duo fuerunt primū peccata, inde effecta: nempe priuatio iustitiae, & dissolutio cōcupiscentiæ carnis, quæ habenis soluta, effrenis fertur in obiecta sensus, ppter rationis ordinē. Quæ quidem ambo nobis proli suæ cōmuniter sunt congenita. Ex hoc biuio videtur Augu. & Ansel. in diuersa di gressi. Primus enim in locis suæ doctrinæ minime rarissimè apparuit concupiscentiam illam carnis constituere peccatum originale. Alter verò in lib. de con. vir. palam ait esse carentiā iustitiae, quæ debuerat inesse naturæ nostræ. Magister sentē.lib.2.dist.30. Augu. (vt ipse iudicat) sententiā complexus est. Cuius quidē magistri opinione permulti sunt adducti. Alij sequuntur Anselmu. S. Tho. 1.2.q.82. vt ambas cōciliat. S. Thom. opiniones, ait, cōcupiscentiā esse materiale (qd aiunt) in hoc peccato: carentiā verò iustitiae, formale. Vt si diffinire libuerit, dicas, peccatum originale, esse concupiscentiā, originali iustitiae, diffinitoria carente. Hæc verò tametsi antiquitate sua & doctorū authoritate p̄p̄olleant, nō tamē sunt, de quib⁹ ecclesia aliquid diffinierit, quin verò cōciliū mō, & quidē meritissimō, nihil cēsunt, quidnā sit originale, sed sub lite iter docto. reliquit. Et ideo opus habet explicatione.

¶ Magister sententiārū (vt videtur) & alijs nō nulli sui aſſeclæ cōmentantur, quod concupiscentia sit quædam morbida qualitas, non in carne, sed in anima hærens. Hanc vocant fomitem, legem carnis, & tyrānum. Hoc sibi videntur elicere ex autoritate Augu. de nupt. & cōcup. lib. 1.ca.25. vbi ait, quod hæc concupiscentia nō substantialiter manet, sed affectio p̄tij, & cō est quædā malæ qualitatis, sicut languor. Et cup. libr. 1. quod sit in anima, patet, quoniā aduersus Iulianum lib. 5. ait, quod anima in carne, tanq; in vitiato vase corrūpitur. Et in quodam sermone de verbis apostoli. Vitiū cōcupiscentiæ est, quod anima nō ex se, sed ex carne contraxit. Et ratione cōfirmatur, quoniā originale peccatum culpa est, culpa autē nō est carnis, sed animæ macula est. Colligunt ergo isti, q̄ peccatum Adæ carnē suam infecit, caro autē infesta, cōmaculauit: & eam quā genuit: à qua carne, dū infunditur, anima qualitate illa morbi da inficitur. Doctrina enim est Arist. 1. de aia, Arist. 1. de p̄ ex motionibus ſæpe animę afficit corpus, Arist. 1. & vici-

& vicissim animus ex corporis qualitatibus.

Reproba- Sed re vera isti, nescio quibus hanc possint tur opinio suam opinionem obtrudere. Nam quāuis animi motus: vt amor, verbi gratia, aut ira, calorem, vel bilim concitet corporis, vicissimq; corporis alteratio animum etiamnum commoueat, quod tamen anima Adæ qualitatem per modum habitus immanentē potuerit corpori infigere, quae in carne quoque inde genita perpetuō perseveret, per nullam est philosophiā persuasiblē: atq; multo minūs, quod caro aduententi animæ talem qualitatem impingat: sanè cùm qualitas corporis materialis sit, anima verò spiritualis. Mox, quod peccatum peculiariter Adæ talem potuerit ingenerare in animis hominum qualitatem, ipsa per se res prodit esse commentum, nam eus ille ligni vetiti, non potuit talem suapte natura habere efficaciam: aliás ex vniuersis similibus peccatis, similis consequeretur effectus. Quod est deridiculum. Nisi eosque desipueris, vt effingas diuino iudicio talem vim tributam esse illi peccato, eò quod in illo tota peccasset natura: id cuius nullum potest esse ratio nis, authoritatis' ue, quo innitatur, pedamentum. At verò quod qualitas illa, etiam si esset possibilis, in cassum admittatur, credaturq; in esse, sic patescit. Nanque vt nos sumus rei peccati Adæ, in quo culpa consistit, sine villa qualitate explicari optimè potest, vt paulò pōst videbitur. Et vt anima sequatur carnis cupiditates, nulla opus habet morbida qualitate, quoniam cùm sit actus corporis, sensum per se ipsa, nisi ratione contineatur, appetendo sequitur. Neque vspiam August. concupiscentiam animæ insinuavit esse originale peccatum, sed solum concupiscentiam carnis: vt est ex suis cunctis operibus compertissimum. Igitur vbiunque dixerit, quod malum concupiscentiæ non est substantia, sed affectio malæ qualitatis, nihil aliud facit quam Manichæos repellere, qui dicebant malum in nobis, esse substantiam ingenitam à Deo malo: contra quos ait, quod malum concupiscentiæ non est in nobis à natura, quam Deus sanam fecit: sed accidentaliter nobis adiacet ex culpa primi hominis. Et vbiuis, vel ipse, vel alij sancti aiūt animam infici ex carne, tanquam ex vase, id penitus docent, quod anima non trahit hoc malum, eò quod eadem emigret ex corpore.

Responde- in corpus: vt Pythagorici & Platonici com tut rationi= miniscibantur: neque verò inde, quod animæ bus contra= educantur de potentia materiae, & ita ab ani rie opinio= ma in animam descenderit hoc malum, per hoc quod anima filij fiat à patre, sicuti in bru-

tis animalibus: sed quod licet anima cuiuscun que à solo Deo creetur, nihilominus nō à Deo contrahit peccatum originis, verū inde quod infunditur carni seminata ab Adam. Quod in summa est dicere, hominem concipi in peccato, quia concipitur filius Adæ. At quod isti adiiciunt, culpam esse non in corpore, sed in anima, id nos vltro & libertissimè confitemur. Veruntamen inde non sequitur, quod sit qualitas à carne producta, sed certè reatus naturæ concretus, vt iam modò palam facturis sumus. ¶ Aliter alij, menti August. veroq; August. de propius, astruunt, concupiscentiam carnis cōcūcupiscentiæ originale peccatum. Id quod ita possunt ex viacarne. August. colligere. Ait enim libr. de pecc. me. cap. 16. quod quando peccauit Adam, non obediens Deo, tunc eius corpus gratiam perdidit, qua eius animæ omni ex parte obediebat. Tunc, inquit, ille extitit bestialis motus pudendus hominibus, quem in sua erubuit nuditate. Et infra. Ex hac igitur inobedientia carnis, ex hac lege peccati & mortis, quisquis carnaliter generatur, regenerari spiritu aliter opus habet, vt non solum ad regnum Dei perducatur, verū etiam à peccati damnatione liberetur. Hanc verò ego mihi basim Basis disputationis ex August. de concupiscentia tationis. præiecerim, non solum pro scholasticis catholice, sed aduersus lutheranos: qui concupiscentiam adeò contendunt esse peccatum, vt maneat etiam in baptizatis peccatum. Vocat enim hic concupiscentiam August. sensualitatem, iustitia originali solutam. Et hanc videatur hic dicere esse peccatum, propter quod sumus baptismate regenerandi. De qua lib. eorumdem. 2. cap. 4. Concupiscentia, inquit, tan quam lex peccati, manens in membris corporis mortis huius, cum parvulis nascitur, in parvulis baptizatis à reatu soluitur, ad agonem relinquitur, ante agonem mortuos nulla damnatione persequitur. Parvulos non baptizatos reos innectit, & tanquam iræ filios, etiam si parvuli moriantur, ad condemnationem trahit. Et libr. 1. retract. Concupiscentiæ reatus in baptismate soluitur, sed infirmitas manet. Vnde forsitan S. Thom. 1. 2. q. 82. elicit, S. Thom. Augustinum dicere, quod concupiscentia est reatus. Nam hoc verbum nusquam legi in August. nisi sanctus Thomas alium forsitan fortius est codicem. Hinc ergo conficiunt, concupiscentiam illam carnis esse originale peccatum. Quod reuera, nisi qui id sano modo interpretetur, nescio, salua grauiissima autoritate August. quis sibi in animum inducat, vt credat. Id quod ante nos, alij prudenter meditati sunt.

¶ Prima

Arguitur ¶ Prima ratio, quæ huic sententia aduersa mi-
quod cōcū- hi se offert, sic habet. Illud quod in Adam
pīcētia nō prius, quām in nobis fuit, si in illo nō erat pec-
catū, catum, neque profecto erit in nobis: concupi-
sed effectus sentia hæc carnis in Adam non fuit pecca-
peccati.

tum, sed effectus & poena consequens pecca-
tum: nam propter peccatum Adæ sublata iu-
stitia, defrañata laxataq; est concupiscentia,
non solum in sua persona, verum etiam in to-
ta natura: ergo vti in illo non fuit peccatum,
ita nec in nobis, sed effectus & poena peccati.

Secunda ratio. ¶ Præterea ne amphibologia nominis inanem
reddat disputationem, originale peccatum

(vt supra satis constabilius) verè habet ra-
tionem culpa, quæ proinde, licet distingua-
tur ab actuali, est vera iniquitas: quippe ob

Psal. 50. quam fatetur Psalm. concipi nos in iniquita-
tibus vnde adeò consequitur, esse prauitatem,

quæ odio est Deo: propter quam homo nisi
in C H R I S T O regenitus, regno depellitur.
Hæc autem ratio haud vñquam congruere po-
terit illi carnis concupiscentia. Nam illa (vt
tertio capite dicebamus) est homini ex prin-
cipijs naturalibus innata, quam cœleste illud
iustitiæ donum compescet. Ob idq; non est
illa prauitas, obliquitas & iniquitas, in qua cō-
sistit ratio peccati, quod Deus odio habet: sed
poena est potius à Deo inflicta: sanè qui natu-
ram nostram iustitia illa propter peccatum
expoliavit, in suisq; naturalibus desertam re-

Concupiscentia liquit. Quocirca neque Adam, neque nos vi-
tianō est ui tuperamur, quod sumus sic concupiscibiles,
tuperanda. sed eò quod culpam in Adam admisisimus, ob

quam amissimus ligamen, quo rationi teneba-
tur concupiscentia subdita. ¶ Ad hæc. Pecca-
tum propriè non est resilla, quæ eadem manet
in iustificato, quæ erat in peccatore, concupi-
sentia autem eadem manet: ergo illa non est
peccatum, sed planè reatus ille, qui remittitur
peccatum regeneramus. ¶ Vt cuncta itaque com-
pletear. Vis illa & potentia concupiscenti ex-
tra rationis ordinem, quæ est in puer, imò ve-
rò quæ sine actu & consensu est in adulto, nō

Tridet. scđ. est illud, ob quod hæreditate cœlesti abdica-
s. c. ultimo. mur: sed potius eodem peccato, quo exules fa-
cti sumus à regno, & frānum quoque abru-
ptum est cōcupiscentia, & in mortem, aliasq;
calamitates incidimus: ergo nō magis concu-
piscentia illa peccatum est, quām expulsio à
regno, vel mors, aut morbi, vel alia id genus
ærumnosæ miseria, quæ non aliter sunt pec-
cata, quām quod sunt effecta peccati Adæ. Nisi

**Peccatum ori-
nō est amor
terrenorū.** quod concupiscentia est præterea nostrorum
causa actualium criminum. Eandem patiuntur
repulsam, qui iam modò excogitant, peccatum

originale esse amorem terrenorum. Nam si id
de actu amoris enuntiant, non quidem origi-
nale, sed actuale peccatum est: si vero de amo-
re carnis intelligat, vel de inclinatione animæ,
qua apta est sensum sequi, eodem recidunt, vñ
de priores in modo depellebamus. ¶ Eisdē fermè Neq; est pri-
rationibus devincitur, peccatum originale, nō vñ iusti-
esse priuationē iustitiæ originalis, ad sensum, tie.
quem pleriq; multi concipiunt, scilicet priua-
tionem restitutinis totius hominis, quæ erat
in illo statu naturæ integræ. Nam illa in Adæ
non fuit peccatum, sed effectus & poena pec-
cati, prior natura, quām dissolutio concupi-
sentia. Neque vero illa est prauitas & obli-
quitas peruersa rationis, neque ob illam Deus
extorres nos fecit à regno, sed propter antece-
dentem prævaricationem, & nos regno priua-
uit cœlesti, & originali multauit iustitia. ¶ Est
& secundum argumentum. Nam quòd fermè Neq; est iu-
doctores priuationem iustitiæ debitæ inesce stitia debita
peccatum originale affirmant, si ita debitum inesse.
sentiant, quod singulari præcepto fuerit eam
Adam obstrictus, aut eius progenies custodi-
re, certè falsum est, & cuius nulla possunt sacro-
rum autoritate fidem facere, quoniam nullum
legitur Adæ mandatum positum, nullaq;
præscripta lex alia, quām, ne ederet de ligno
scientia: de quo si comederet, sequeretur cum
poena, tum sublatæ iustitiæ, tum perinde sub-
sequenteris mortis: ergo reuera, non iactura iu-
stitiæ, sed ebus prorsus ligni, delictu fuit. Enim-
vero vti non aliter modo gratiam conseruare
tenemur quām seruando præcepta, neque ho-
micide, præter homicidium, crimen aliud est,
quod vel gratiam Dei perdit, vel vitam, si po-
nam luit capit: ita neq; aliter Adam obliga-
batur habere iustitiam, quām non transgredi-
do præceptionem de ligno, aut quamvis aliam
naturalis iuris. Neque præter eum pomum no-
num fuit illi crīmē, iustitia denudari: atq; adeò
multò minus nobis, denudatos nasci. Quin ve-
rò, vt cumulatiū dixerim, etiam si peculiari
præcepto teneretur custodire iustitiam, dese-
rere eam quidem tunc Adæ, esset peccatum,
non tamen aut se postmodum, aut nos priua-
tos esse. Ad hæc. Si peccatum originale esset
priatio (vt aiunt) iustitiæ debitæ inesse, con-
sequens tunc fieret, vt in baptismo non remit-
teretur. quoniam neque illic restituitur iusti-
tia, neque vlo debito resoluitur homo, quo an-
tè obligabatur. ¶ Alij, qui ex his anfractibus
se expedire contenderent, peccatum origina Peccatum origi-
ne fingere possent, nihil aliud quām inimicitia nō est inimi-
cum Deo: sed neq; se isti credant signum de- citia Dei.
fixisse. Nam inimicitia non est peccatum, sed ef-
fectus

fectus planè peccati. Eo enim quòd quis Deū vel alium offendit, inimicitiam eius conflat. Et præterea in infantibus manifestum est argumentū. Aut enim vis peccatum originale, odiū esse, quo infans odit Deū, aut quo Deus odio habet ipsum. Primum nullum est, quippe cùm infans nullum habeat voluntatis vñsum. Alterū non est peccatum, cùm sit in Deo, sed est peccati opus: porrò quòd illud Deus odium, peccato prouocatus, concipiatur.

Quo ratio peccati originalis con-
cluditur. Cap. 9.

Gitur sunt hoc ætatis, qui quanuis non omnia, partem tamen horum argumentorum cōtra vetustam opinionem opposentes, ab ea defecerint: dicentes, nō esse in singulis hominibus Opinio quo peccata singula originalia, sed vñ illud, quod rundā quòd commisit protoparens, esse originale delictū, non sit nisi cuius omnes rei sumus, et à quo denominatur unum orig. peccatores. Horum primicerius habetur Albertus Pighius, vir profecto & pius, & doctus.

Pighius. Qui nihil oculi malè de hoc audit, quasi peccata in nobis originalia omnino inficietur. At uers. deori. verò neque si sane ille, & absque præiudicio audiatur, tantæ damnabitur ignorantie: neque si oculatus ipse sensum veteris opinionis astimauisset, forsan eam repudiasset. Primum ergo, si ex nomine rem subiectam venerari debet originale peccatum, nihil aliud dixeris, quam peccatum à primo parente in problem origine transiustum. Quamobrem ex peccato illo, contagio nostra dijudicanda est. Vt id quod erat in illo formalis ratio peccati, relíctum cognoscatur in nobis per modum habitus. Et qui in illo effectus erant, itidem sint & effectus in nobis. Supponamus, exempli gratia primum peccatum Adæ fuisse eum ligni, præcesserit enim superbia, nec ne, nihil ad rem.

Ratio eius formalis. Formalis tunc ratio illius criminis fuit obliquitas & deflexio animæ per voluntatem à lege & ordine Dei. Et quia Adam gerebat personam totius naturæ, quæ in ipso suscepérat beneficium illud iustitiae, permansurum in ea quandiu non peccasset, tota in ipso rea facta est illius prævaricationis, & ingrata iniuria; effecta est Deo. Quare deordinatio eadem, & deformitas (vt verbis scholæ vtamur) illius aetius mansit per modum habitus infixa naturæ: quam proinde obliquitatem vñ contra Peccatum ori. himus cum eadem natura. Quocirca vti constat in nobis. cedendum est, peccatum originale esse in nobis, ita neq; est negandum, quo minus sit pro formalis, carentia iustitiae originalis: si modò

iustitia etiam ipsa similiter accipiatur pro formalis. Iam enim supra cap. 5. retulimus ex S. Thom. 1.p. q. 95. formale significatum iustitiae originalis esse rectitudinem animæ ad Deum, materialia vero rectitudines alias, scilicet inferiorum virium animæ ad rationem: atque corporis ad animam. In Adam, si rem aetimite considereres, priuatio iustitiae, quo ad prium ordinem, non fuit effectus peccati, sed formalis ipsa eius ratio: priuatio vero contra eiusdem iustitiae, quo ad alios duos ordines, non ratio peccati, sed effectus fuit. Ad hunc ipsum eundem modum priuatio in nobis rectitudinis prioris, est peccatum originale: priuatio vero aliarum, est eiusdem peccati effectus. Quam forte distinctionem si inspexisset Pighius, & sui, nunquam inficias iussent, in nobis inesse originale peccatum. Attamen, vt in gratiam eius hoc vicissim subiungam verbum, si vel Pighius, vel quiuis alius ita negasset, in nobis esse peccatum originale, vt diceret tantummodo nos contrahere reatum peccatorum, quas de peccato Adæ pendimus, non tamen reatum culpæ, aperte pugnaret non solum contra Augustinum, verum contra Paulum; vti in tertia confessione cap. præcedenti demonstravimus, & capit. item proximo repetemus. Qui tamen diceret, non alio reatu culpæ, quam illius transgressionis Adæ, dum concipimus, pollui, nihil erroris portenderet, nisi quòd leuiter & absque ratione negaret, reatum illum esse carentiam iustitiae, modo exposito. Et ideo verissime & consultissime S. modò Trident. Syno. censuit, sess. 5. can. Syn. Tri. 3. peccatum, quod origine vnum est, & propagatione transiustum, omnibus inesse, vnicuique proprium. Igitur per ea, quæ hic explicata sunt, diluitur: quæ supiori ca. cōtra opinionē Anselmi obiecimus. At quatenus res Augustinū spe Exponitur mihi obiecimus. At quatenus res Augustinū spe Augusti. Etat, qui docere videtur, concupiscentia esse originale peccatum, imprimis interpretandus est, non deformati, sed de significato materiali: vti fidus eius interpres diuus Tho. exposuit. Quādoquidem idem ipse ait, concupiscentia reatum in baptismate solui, remanente concupiscentia: reatus autem saltē in originali, idem est, quod forma peccati. Sed neq; ita consideranda est concupiscentia, esse materia seu substratum significatum peccati, vti est actus Discrimē in actuali transgressione. Nanque in actuali, ter materia actio subternitur obliquitati, ceu subiectum *lia orig. & eius*: quoniam per actionem ipsam diuertimus à actuali ratione, & diuina regula: adeò vt actio ipsa *Forma ori.* proprie denominetur obliqua, & peccatum: nō est in cōsideratione, sicuti nix colore est alba. In originali vero lona *cubiscentia.* gē ali-

gē aliter: quoniam forma peccati nullatenus inest concupiscentia, vt subiecto, sed anima, vbi inerat iustitia originalis, vt supra cap. 5. diximus, vel (vt alii autem) voluntati. Quare nec tam propriè concupiscentia denominatur peccatum, quād anima ipsa peccatrix, vel homo peccator. Veruntamen quoniam proprie in hoc genere peccati excogitari nequit materiale, sicuti in actuali, & concupiscentia motus in vetita fuit primus ac proximus Concupiscentia effectus abscedentis iustitiae, placuit Augustinus quare distin vocare eam peccatum quodammodo etiam pecatum materiale, vt ostenderet rem esse malam & nocatum. cuam. Et id potissimum contra Pelagium, qui August. cō negabat rebellionem carnis effectum esse peccupiscentia. est cati: inī dicebat esse naturale bonum: vt est effectus pecatum videre contra Iulianum. Et quod hæc fuerit cati.

Augustiniana doctrina, evidenter liquebit, cap. 1. 2. Vbi induximus eum interpretantem Paulum, quod appellauerit concupiscentiam peccatum, qua ratione est effectus peccati. Etenim si post baptismum sensualitas non cēsetur peccatum, nisi quia est effectus peccati, Concupiscentia conficitur profecto, vt neque ante baptismū aliter sit peccatum. Tametsi tunc propter coniunctum reatum in anima, cuius ipsa concupiscentia proximus est effectus, dicitur materia le significatum peccati. Atqui hoc est, quod conuincit disputatio, quam ea superiori, ad explicantam eius mentem contra verba Augustini extruximus. ¶ Sed tamen restat præter illis qui uota nobis respondendum ad eorum argumenta lunt in nota, qui arbitrantur nullam inesse formaliter nobis originalem culpam, sed ab illa profligata esse orig. pec. quæ fuit in Adam, omnes appellari peccatores. Primum. Paul. solo illo peccato Adæ ait, August. tē nos omnes peccasse. Vnde August. de pec. me. stimonia. lib. 1. cap. 1. o. super illo verbo. In quo omnes peccauerunt. Si intellexeris, inquit, in quo peccato, certum manifestissimumq; est, alia esse propria cuiq; peccata, in quibus iqtantum peccati, quorum peccata sunt, aliud hoc vnum, in quo omnes peccauerunt, quando omnes, ille unus homo fuerunt. Si autem intellexeris, in quo uno homine, quid, inquit, ista manifestatione manifestius? Nempe legimus iustificari in C H R I S T O, qui credunt in eum, propter occultam communicationem, & inspirationem gratiæ spiritualis, qua quisquis hæret domino, unus spiritus est. Haec tenus August. Allusionis conclusionem lectori relinquens, qui intelligat sic omnes peccasse in Adam per communicationem suæ culpæ, in quo una eramus caro, ut iustificamur in C H R I S T O, in quo unus efficietur spiritus. Et Hypog. libr. 2.

Cum peccauit (ait) homo, natura peccauit: & facta est natura iam peccatrix, id est, vitium habens peccati. Eodem pertinet illud. Vnius delicto multi mortui sunt. Et per vnius inobedientiam, peccatores constituti sunt multi. Vnde August. lib. 1. retract. cap. 15. ait, (vt supra iam citauimus) vnius Adæ reatu nos esse implicatos, cuius voluntate commissum est illud peccatum quod originaliter trahimus. Vnum ergo illud peccatum quo omnes peccauimus, origine contrahimus, & non plura. ¶ Ad hæc veruntamen achis similia respondentes concedimus, quod illo tantum peccato Adæ peccauimus omnes, vt liquidò monstratum est, quoniam dum animam recipimus, non peccamus, sed concipimus in peccato. Neque densus est quis originaliter peccare, sed peccatum originaliter trahere cum natura. Neque negandum est peccatum Adæ esse illud, quod contrahimus. Id tamen fit per hoc, quod reatus ille peccati (vt diximus) relictus est in natura, quæ in Adam peccauit. Et ideo vt omnes trahimus naturam ab Adam, suam quisque propriam recipiendo, ita & omnes contrahimus peccatum eius, per hoc quod in singulis est deuictio illa & obliquitas animi à Deo, quaproinde cuncti contagione culpa sic inficiuntur, vt singulas singuli contrahamus maculas. Tametsi reatus ille in nobis non sit positiva qualitas, sed mera privatio iustitiae (vt diximus) quoad formale. Quapropter cum in remissione originalis restituatur nobis gratia in ordine ad Deum, non tamen vires inferiores in ordine ad rationem, optimè ait S. Thom. vt supra cap. 5. citauimus, quod in baptismo restituitur iustitia originalis, tantum quoad formale. Quomodo autem per voluntatem tunc Adæ omnes peccauimus, accommodatissimo exemplo dilucidat idem S. doctor. 1. 2. q. 81. vbi ait, quod quemadmodum omnia membra sunt unius homo, & ideo voluntas totius reputatur omnium membrorum, ita omnes eramus in Adam quodammodo unus homo, quamobrem voluntaria in ordinatio sui peccati, manet in tota natura, quam generatione recipimus. Manet scilicet per modum habitus: sicuti in homine transente actu peccati, manet obliquitas animi: quoadusq; per gratiam restitutatur in ordinē. ¶ Subiiciunt hic præterea theologi exemplū ad explicandum, quemadmodum in Adam peccauerimus omnes de rege munificentissimo, qui seruum in filium adoptatum hæredem amplissimæ substantiæ inscriberet, curius beneficij tota eius posteritas potiretur: et tamen Exemplum ad explicandum, quemadmodum in Adam theologorū.

lege, si

Collatio
Ad eum
Christo.

Matt. 3.

Rom. 5.

Quid sit obdictionem, iusti constituētur multi. Omnes nos in Adā ergo in Adam peccasse, nihil aliud est, quām peccasse.

Quō transfundatur. Per hæc demum liquidum fit, quo pacto ori-

ginalis labes traducatur perpetua generatio-

August. num serie ab Adam. Sed August. est, qui in o-

De filiis re- cap. 24. vbi inuestigat, quomodo cūm coniun-

originali est obligata peccato, nisi in illo renascatur, quem sine ista concupiscentia virgo concepit. Propterea quando nasci est in carne dignatus, sine peccato solus est natus. Vbius denique de hac re sermo est Augustino, *concupiscentiam illam rationi rebelem,* quasi ea causa, quia non obtemperat rationi, traducem facit originalis maculae. Sed est argumentum, quod huic quisque posset obmoli *contrareris sententia.* Si qui ex nihilo crearentur nunc *ba* August. homines, masculus & feminina (de quibus tertio capit. prælocuti sumus) in ineris videlicet naturalibus sine culpa & gratia, hi quidem quantacunque exardescerent libidine & rebelle concupiscentia, & vitijs deflagrarent, nunquam tamen in sobolem, quam genuifsent, traiicerent originalem culpā: vt omnium est theologorum consensus, eo quod non es- sent tunc progenies Adæ. Si vero contra duo naturali semine ab Adam descendentes, in pri- mo instanti infusionis animæ infunderentur gratia præueniente peccatum (vt dicitur de beatissima virgine) & præscinderetur illis, vel prorsus extingueretur concupiscentia, nem- agis posset aduersus rationem insultare, quām in statu innocentia, nihilo minus transmitten- rent peccatum originale in eos, quos genuif- sent liberos. Dico hi gratia collata patribus es- set tantum personalis, & non tota successio- ne. Ergo concupiscentia rebellio non est in causa originalis culpæ. Haud equidem ambi- *Sententia* go quin ita sit, vt rationes istæ persuadēt: nem *authoris.* pe quod quomodo cumq; traduceretur modò natura ab Adam post eius peccatū transfun- deretur & peccatum. Et si natura non traduce- retur ab Adam, sed ab homine nunc ex nihilo creato generarentur filii sine peccato. Quin ve- ro ita modò S. Synodus Tridentin. determi- nat. *Sel. 6. capit. 3.* Sicut nemo nisi in C H R I- S T O renatus gratiam eius reciperet. Quocirca concupiscentiam esse traducem peccati, ni- hil sanè aliud significat, quām concupiscentiam, & pudendum motum carnis esse natura le instrumentum generationis, per quam pro- pagatur natura prævaricatoris Adæ. Neque aliud prorsus sibi voluit sapiens Augustinus. *Concupiscentia* At quoniam caro nunquam præter rationem tia quomo- titillaret, nisi culpa Adæ fuisset in causa, ait do traducit rebellionem concupiscentia traducem esse peccatum, peccati.

Aduersus recentes Pelagianos

De originali peccato.

Cap. 10.

Operæ-

Per æquum duximus speciem puram veritatis ob oculos primum omnium ponere, ne errorum interfusæ caligo lumen eius interpollaret.

Duo errores pec. or.

Extant duo tamen de hac re errores per extreum contrarij. Vnus quorundam recentium Pelagianorum, qui esse aliud in nobis refutat originale peccatum, quædam defectum naturæ: ut pote reatum mortis, & ceterarum poenitentiarum, quas ob culpam Adæ incurrimus. Alter verò est Lutheranorum per contrarium extreum, ita penitus naturæ nostræ hoc genus peccatum imprimentium, vt verè in hac vita remitti, omninoq; tolli renuant. Lutheranorum inquam. Non quod priores non sint Lutheri etiam parente progeniti: sed quod cum de hac re bis per omnia à reliquis dissident, Zwinglistæ à suo capite meritò nuncupemus.

Zwinglius. Schisma enim illud istorum (cuius in prologo memineram) nemini scilicet de rebus fidei auctoritatem, qui diuina fungatur auctoritate, ecquid potest, quædam Lernæum illud quinquaginta capitum monstrum adere. Primi quidè appetendi à nobis sunt prius, quippe cum quibus est brevissima disputatio: post alij, contra quos multò est prolixius agendum. Zwinglius ergo inter Germanos est, qui sepulchrū Pelagi refudit, vnde hoc pus respiraret. Is enim in suo libello de baptismō, ac deinde urgentius in declamatione ad Urbanum Reginum contendere perseverat, originale peccatum non esse peccatum, sed mortuum. Neque desunt, qui & catholicorum nomine censi volunt, & Zwinglio nihilosecius si non verbis, re tamen adhærescant. At contrariam conclusionem, nempe quod sit vera culpa, satis superq; sacerorum testimonijs constabiliuimus, cum per totam haec tenus disputationem, tum propriè capit. 7. & 9. Quapropter id tantum hic aperire statuimus, quædam sibileibus rationibus, originalem culpam ita dissuadeant, vt omnino repellant.

Arguments tio illorum contra ueritatem. Primam enim colligunt ex clementia Dei, de quo, cum multò sit propensior ad condonandum peccata, quædam ad vindicandum (vult enim omnes homines saluos fieri, nec vult mortem peccatoris, sed magis vt cōuertatur) haud est credibile, quod vnius peccatum in culpam deputet vniuersis mortalibus. Eo vel maximè, quod de delictis propriè loquens, ait per Prophetam. Filius non portabit iniuriam patris, sed anima qua peccauerit, ipsa morietur. Secundum argumentum informant ex natura peccati, quoniam non est peccatum, nisi sit voluntarium. Cùm ergo Adæ peccatum nullus mortalium aderat, nec consenserat,

Ezech. 18.

Secundū ar gumentum.

qui verò omnes eius successores improbant peccatum illud, ægerrime ferentes quas inde miseras & æruminas experiuntur, quomodo sensus capiat humanus, quod qui nondum existabant, lege aliqua in uno obligarentur omnes. Vniusq; voluntas adeò reputaretur omnium, vt per illam nondum natu transgressores essent. Adde, quod æquatione, cetera peccata non modo primi, sed aliorum etiam parentum transmitterentur in liberos: atque majori ratione & benefacta parentum deberent in posteros diffundi. Siquidem perinde atque in Adam, & in parentibus etiam alijs propinquioribus latuimus. Quin verò addit Zwinglius, peccatum cum culpa iunctum est: culpa vero ex commisso eius nascitur, qui facinus designavit: nemini ergo peccatum est, quod ipse non commisit. ¶ Adiiciunt & nouum genus Quartū ar gumentum. arguendi. Peccatum Adæ remissum illi creditur, vbi fuit cum Deo reconciliatus, quomodo ergo in nos transit? Aut si nobis imputatur, quid est, quod Adæ fuit remissum? Nam si in illo uno omnes peccauimus, longè id efficacius veritas deuincit, vt in uno fuerit etiam omnium nostrum condonata culpa. Neq; verò exemplum illud, quo supra rem hanc re- presentauimus, omnino probant. De illo in- quædam seruo, qui summo honore habitus apud dominum ingratus atq; infidus atrocissimum aliquod facinus in Dominum committeret, atque adeò amicitia principis excideret, omninoq; honore & fauore, tam ipse quædam sua so- boles depelleretur. Etenim sic ius prosapia honore præcisè, aiunt, & opibus, quas à principe receperat, dispoliaretur, id certe non argueret acerbitatē in principe maiorem, quædam ius eset, & æquum. Si tamen omnes posteros ob paternum crimen supplicijs afficeret, ac denique addiceret morti, reuera crudelitatis maxima & immanitatis reus haberetur princeps ille. Cùm ergo Deus ob culpam protoparentis non solum honore nos & hereditate coelesti abdicauerit, sed in morbos & calamitates plurimas, atq; adeò in mortem ipsam adegerit, plurimum hoc derogare videtur diuinitatis bonitatis, & benignitatis eius. ¶ His deniq; alijs sub- Postremū as iiciunt, quod in tota sacra scriptura, nullum gumentum. est verbo originali, seu iustitia, seu culpa, sed nosculpam istam configimus. Porro hac ratione, & in nostram naturam iniqui, & bonitati diuinæ falso imponētes. ¶ Hæc tamē omnia Responso. & quæ id genus plurima, in hoc argumentum congerunt, facillimè ipsi diluerent, si naturam humanam, quam cap. 3. depinximus, considerante contemplari vellent: vt exinde, tum de gra- sia.

tia, tum de culpa perspicaciū ratiocinātur. Si enim Deus naturam humanā in puris naturalibus creasset, nulla nos affecisset iniuria, quod tales condidisset, quales nec gratiam per nos ipsi diuinam assequi possemus, nec diuina gloria potiri: quoniam vires naturales non sunt pares tanto muneri. Neque illa esset iniuria, quod sensualitas rationi esset inimica, quā excēaret, & præcipitaret in vitia: quod morbis & alijs ærumnis & calamitatibus huius vitæ, atq; etiam morti subiecti essemus. Nimirum quod hæc omnia essent à proprijs naturæ nostræ principijs nativa. Sua tamen bonitas & benignitas, qui nos ad se psalmauerat, fuit, quod naturam nostram, gratia & iustitia donaret, quibus nos supra nos ipsos erigeret, atq; inferiores vires, quæ superioribus obedirent, compescerent. Nec cogitandū est (vt quidam effingunt) pactum intercessisse inter Deum & Adam, vt cùm primū peccasset, natura ex poliaretur illis cœlestibus donis, & ita nominetotius generis humani consensum præbuīsse, atque hac causa totum genus, eo peccante, peccasse. Est enim fabula. Nam quid Deus opus habebat Adæ consensu? Neque ita obligatus fuit pro se, aut pro nobis seruare donum originalis iustitiae, vt de hac re habuerit singularē præceptum. Scriptura enim est manifesta, quod vñica fuit præceptio, ne ederet de ligno scientiæ, qua citra eius consensum, potuit Deus obligare totam naturam, tanquam eius, iure creationis, dominus. Sicuti leges legitimi principis, quæ præsenti modo edicerentur ciuitati, vniuersis in perpetuum ciubus intellige rentur posita. In pœnam tamen transgressio nis comminatus est Deus mortem, qua priuatio iustitiae designatur. Cùm ergo Adam tunc natura pœcauit.

Cur in Adæ natura pœcauit? Cominatio mortis Adæ ex mera liberalitate exornauerat. Veluti si facta.

Alia peccatas perpetuò maneret offensa & inuisa. Et ideo ta non trāsmodò quodam peccatum illud fuit omnibus fundunt, q; hominibus voluntarium, scilicet per voluntatem totius naturæ. Qua de causa alia peccata sunt.

Peccatum tur in liberos, sicut nec virtutes: quoniam illa primū quodammodo sunt personalia, quibus pœna tantum persona modo omnes decretæ sunt: illud autem primum fuit, cui bus uolunta posita erat pœna communis: scilicet, vt genus nostrum in suā nudam naturam recideret: ob idq; illius solius rea facta est suo modo to-

ta natura. Quare neq; vlo pacto derogat cle- Diuina cle-
mentia mitissimi Dei, quod hoc genus sup- mentia.
plicia: nempe morbos, miseras & mortē per- feramus obillud peccatū:nāq; si nos, seu igne, seu ferro perimeret, aut quavis alia violenta morte, posset vtiq; fortè dirus haberet. Quod autem nos cœlesti beneficio immortalitatis orbauerit, vt mortem nobis naturalem incurramus, nihil sanè vel iustitiam suam, vel misericordiam denigrat. Atqui ad argumentum a liud respondeatur, quod Adæ remissa est noxia Peccatum illa, qua ratione erat persona, permanet tamē Ade soli re in propaganda natura. Que madmodum qui modo baptizatur, omni liberatur culpa, etiam originali quatenus est huius persona: relinquitur nihilominus natura infecta, vt quos Christianus genuerit, eadē tale commaculet. Illi autem loco, quod filius non portabit iniquitatem patris, opponi ē regione posset alter, vbi habetur, Ego sum Deus zelotes visitans ini- Exo. 20. Concordia.
quitatem patrum in filios. Est tamen horum concordia, quod pœnas temporales, vt infa- Que mala
miam, bonorū priuationem, & id genus alias, luant filij iure luunt filij pro patribus: eo quod secundum pro paren- corpus sunt velut pars patris. Pœnas tamē spī rituales, & maximē expulsione à regno cœlesti, solus ille qui peccat, subit: nam secundum animam filius non est pars patris, sed oēs ani- Ezech. 3.
mæ meæ sunt, ait per Ezechielem Deus. Ad tē ergo. Quoniam omnes homines participes sunt culpæ Adæ, expulsi sunt hæreditate cœlesti. Expulsi (inquam) hoc modo, quod ex natura nostra nullum ad illam ius habemus, sed quod Deus nostro generi largitus est in Adam, in eodem perdidimus. Per hæc proditur aberratio Zuinglij, non agnoscentis aliud genus culpæ, quam quæ proprio contrahitur cō sensu. Si enim illa Protoplasti voluntate natura nostra non peccauit, cur ob illam culpam non solum tantam fecimus bonorū temporaliū iacturam, sed damnati etiam sumus: vt ait Paulus. Et quidem ita damnati, vt regni etiam iure fuerimus exclusi. Profectò si tantum fuisset illi propria, nihil nobis nocuisset. Sed saluum fuisset ius nostrum, saltem in spiritualibus. Quia filius, vt modò interpretabamur, non portabit in eiusmodi bonis iniquitatem patris. Igitur ineptissimum est eius exemplū, si vult illud vsqueaque hoc adaptare. Ait enim, quod veluti si quis in bello vel alia sua culpa in seruitutem capit, totam suam posteritatem constituit seruam, cui tamen esse seruam, nihil est culpæ, sed pœna, ita nobis cōtingit ab Adam. At non videt quod amicitia sua nunquam Deus priuasset nos, & iure re- gni,

gni, nisi participes fuissimus aliquo pacto culpæ. Neque nos dicimus peccatum esse, quod mortales sumus, & miserijs subdit: sed quod cum peccatum Adæ, totius reputatum est naturæ, deflexus ille & deordinatio animæ à Deo, quæ in ipso fuit actualis, in nobis manet quiescenter per modū habitus. Et inde patimur mala hæc naturalia. Sicut ait Paul. Mors ab Adam in omnes trāsijt: in quo (id est, quia in ipso) omnes peccauerunt, atq; adeò iram & indignationē (vt Tridentina synodus ca. 1. secundum Paulum ait) incurserunt. Aliás nō opus esset baptismō in remissionem culpæ originalis, quæ fuit hæresis Pelagiana. Sed hoc facile Zwinglius concedit, dicens, quod & peccatum orig inale per metonymiam, id est, abusiuam nominis significantiam, dicitur originale. Neque adiudicandos esse infantes æternæ damnationi, propterea quod nō sint aqua intinerti. De quo propterea alter nobis restat cum ipso conflictus libro secundo, capit. 10.

Nomē iusti ¶ Quod autem postremò adjiciunt, hęc nomina iustitia, peccati ue originalis nulquam in sacra pagina legi, argutia est Arrianorum, refutantium nomen Homusion, quod non esset in Euangelio. At sicut illi tunc connecti sunt, ita & hos modò reuincimus. Népe quod vbi res est aperta, virtute subest etiā nomē ipsum. Cum enim sit in Euangelio, Ego & pater vnu sumus, perinde valet, ac si scriptum esset, Eiusdem substantiæ, quod est Homusion. Haud dissimiliter de originali iustitia & peccato dicendum. Porrò quod cum constitutissimum Ecclesiæ Christianæ sit, primum hominem in iustitia fuisse creatum, vt pote in rectitudine virtutum, ac virium, quantum satis ad finem consequendumerat, ad quem fuerat conditus, vt cap. quinto per amplem à nobis demonstratū fuit: atque huius felicitatis, generatione perpetua propagandæ, potiri deberent homines, quandiu in officio & in gratia Dei perseverasset genus humanum, inde optimè nomen accepti iustitia originalis. Quæ nuncupari potest, nativa, seu naturalis, vel congenita. Et similiter ratione, cum sit apud Paulum, omnes in Adam peccasse, neque verò solùm imitatione, & contra Pelagium publico consensu Patrum Ecclesiæ diffinitum est: quin nos etiam natura filios iræ pronuntiet, nihil sane amplius in scriptura defideratur ad astruendam fidem peccati, quod appellatur naturale, vel connatum, & hereditarium, vel per originem contractum: quod est dicere originale.

Aduersus Lutheranos de originali peccato.

Cap. 11.

Ncidimus ergo in primum locum controvèrsiarum, qua non trouversari bis Martinus ille Lutherus nos de pec. ori. uorum inuentor creauit, suiq; cum Luthe deinde prognati tueri perten- ranis. dunt. Hi nanq; in alterum extre- tum à Pelagianis diuersum, nescio quo vēto, nunquam ante in Ecclesia suborto, adacti, ita animæ nostræ originalem culpam obtrudunt, vt per nullam sit prorsus gratiam in hoc seculo delebilis. Qui quidem locus in assertiōnibus Lutheri ad Leonem art. 2. sic habet. In puerō post baptismū negare remanens esse peccatum, est Paulum et C H R I S T U M simul conculcare. Et art. 3. Fomes inquit, peccati, etiā si nullum adsit actuale peccatum, moratur à corpore animam ab ingressu cœli. Quin pa- lò inferius eundem fomitem appellat actuale peccatum. Et discipuli sui in confessione Au- gustana, art. 2. vocat vitium originis, verè peccatum, damnans & adferens aeternam mortē. Et in locis communib[us] Melanchthon. Scriptu- ra inquit, non facit differentiam inter actuale & originale peccatum. Nam & originale, aetialis est quædam prava concupiscentia. Ita que commentum istorum est, quod concu- piscentia non solùm sit materialiter peccatum, sed quod formaliter, & in actu libido ipsa, & insultus carnis, ante consensum voluntatis, est peccatum, etiam in baptizatis. Eandemq; aut̄ concupiscentiam prohiberi præcepto illo de- calogi, Non concupiscas. Ob idq; pro insania ducit Luther. eodem. 2. art. quod nos libidinem coniugum, qui quantacunq; sanctitate pollentes, legitima, iustissimaq; intentione generandi, iure suo vtuntur, non verè peccatum appellemus. Sed bone Deus in suo famatissimo reformationis dogmate, quod ipsi didagma vo- cant, quanta explicatione hunc locum consti- tuunt. Aiunt enim, quod licet homo nihil ini- qui animo deliberato concupiscat, illa nihil minus volatilis concupiscentia, à qua se in o- mni mansuetudine, sanctitate, & pietate conti- net, coram Deo peccatum est. Et infrā, Nō mo- dò homicidium, adulterium, & furtum pecca- tum est, verum etiam propter concupiscentiā, quanvis ei non cōsentiat voluntas, homo ipse in conspectu Dei homicida & adulter est. At- qui operæ pretium est considerare, vt telam suam detexant. Inde enim quod concupiscentia carnis peccatum illis est, eliciunt, omnia ope- ra nostra, quantuncumq; fiant in gratia, et ta- men ratione, qua nostra sunt, à concupiscen- tia commaculari, idcirco esse cuncta, peccata. Neque per illa implere nos præcepta Dei, cō- cupiscen-

cupiscentia remorante, ne plenè operemur ex dilectione sui super omnia. De qua nobis re, libro. 3. statutus est dicendi locus. Ideoque quanquam in colloquijs iam Ratisponensib⁹ manifestissimis testimonij consueti, paulò remissius propugnent errorem hunc de originali peccato, adeò vt in secundo nouissimo hic articulus tanquam vel confessus, vel satis discussus, fuerit prætermisus, tamen quia per stātū in erroribus de operibus, quos ab illo potissimum fonte deriuarunt: & præterea quia Buce. in suo libello de ecclesiarum reconciliacione eundem cum cæteris videtur nuper integrare, non erit superuacaneum, eis quæ à nostris, à doctissimo præsertim Roffensi copiosissimè dicta sunt, calculum nostrum adjicere. Potissimum, quod quandiu libri eorum superstites fuerint, timendum ab illis est.

**Status cōtroverſie pri-
me cū Lu-
therans.**

¶ Status ergo controuersiæ, quæ prima omnium est inter nos & Lutheranos, ita constituitur. Nos (vt veritas habet catholica) post baptismum legitimè suscepimus nihil remanere in renato credimus contagij originalis, qđ veram habeat rationem culpæ. Illi vero contra autem, concupiscentiam illam carnis, qua parte in sanctis viris, in quocunque virtuum genere, conflictatur cum ratione, esse veram culpam, & damnatione, morteque æternâ dignam. Tunc etiam quando per consensum voluntatis nondum patratum est actuale peccatum, nisi quod misericordia Dei nō imputatur illa culpa, ijs qui sunt in gratia.

**Primū con-
tra Lutherū
argumenū.
Cōcupisen-
tia, res est
naturalis.**

¶ Hæc imprimis ignorantiae nebula nunquā eorum oculos perstrinxisset, nisi tam essent philosophia iniqui hostes, quæ tamen fidei sape & multum ancillatur. Concupiscentia enim carnis (vt in tertio statim capite coepimus dicere) naturalis nobis est: vtpote quæ licet nulla p̄cessisset culpa, vel gratia, ex principiois naturæ existeret in homine: quatenus sensibus pollet: nisi quod Deus fræno originalis iustitiae creavit eam rationi subiectā: ergo cum propter peccatum, sublata est illa iustitia, nihil aliud significatur verbo, concupiscentia, quam natura dono illo destituta. Præterquā quod est modò effectus peccati, tanquam remouentis iustitiam illam, quæ rebellionē eiusdem concupiscentiæ prohibebat: & tamen si homo crearetur in puris naturalibus, esset mera natura. Exemplum Anselmi est in de concept. virg. de naui: cuius natura est ventis inuehi: & ideo si anchora fixa retineatur, tunc qui rumpit anchoram, dicitur nauem cōmouere. Igitur cum ea, quæ nobis insunt à natura, nec laude digna sint, nec vi-

tuperio, quis, vel cæcus, dixerit concupiscentiam illam, esse peccatum? Nisi forsitan materialiter ante baptismum: vti superiorius explicatum est. Reuera qua ratione id dixeris, sequitur compulsus confiteberis, & visum, & auditum, & reliquos sensus, qui nobis post peccatum Adæ instrumenta sunt delinquendi, delicta & ipsos esse. Quin vero & aurum, & honores, & muliebrem formam, & quicquid nos pellicit, pellitve ad malum. Accipe euangelicam

Luc. 10.

parabolam, vbi genus humanum assimilatur ei qui incidit in latrones, à quibus despoliat⁹, & plagiis impositis relatus est semiuiuus. Nū quid despoliatum esse & vulneratum, peccatum erat illi? Quisnam concesserit? Parimodo in nobis, præterquam quod participes fuimus culpæ, qua sumus lauacro regenerationis abluti, nudatam habere naturam, & ita sauciā, vt concupiscentia veluti ægritudo quædam cum ratione colluctetur, certè nihil est culpæ, dum rationem non prosternit, sed est poena, quam ob præteritam culpam exoluiimus. Veluti corporei morbi, & mors deniq;, & alia id genus calamitates, quas culpas censem, hominis esset prorsus stupidi. ¶ At vero

Lutherano
rum diuer-
ticulum.

cum Lutherus hoc genus culpæ soli concupiscentiæ carnis impinxerit, discipuli eius postea, dum illam defendere nequivissent, rationem habere culpæ, commenti sunt, nomine concupiscentiæ non solum illam carnis, sed eam etiam quæ est in anima, subintelligi. Ita habet in conuentu Vuormatiensi. Attamen neque hoc diuerticulo argumentum possunt eludere. Nam si loquantur de concupiscentia animæ, quæ est actus voluntatis consentientis carni, illa certè non originalis, sed verè actualis est culpa: de qua nihil disputamus. Si tamen intelligant impotentiam & declinationem (vt videntur) animæ, qua velut actus corporis natæ est, sensibus illecta, pertrahi, adhuc candē habet argumentum energiam. Nam totum

hoc (sicuti concupiscentia carnis) naturam dicit iustitia originali destitutam, nō culpam.

ex testimoniis scriptis

¶ Sed præterea, vt in omne se latus versent, nunquam se hinc tamen extricabūt, quod minus sint in efficacissimum sacramentum baptismi iniquissimi, nisi profiteantur, totam, illic prorsus rationem omneque meritum culpæ elui. Nam (quæ verba expressa sunt Hieronymi ad Oceanum) omnia nobis in baptisme condonata sunt crimina. Nec post indulgentiam, inquit, iudicis est metuenda seueritas: dicente Apostolo, Et hæc quidem (scilicet peccatores) fuistis, sed abluti estis, sanctificati estis, iustificati estis in nomine do-

Ansel.

c mini

mini nostri IES V C H R I S T I . Omnia ergo peccata, donata sunt bene & fideliter. Hæc Hieronymus. Nota in Paulo, sanctificati & iustificati, in nomine I E S V C H R I S T I . Vnde sapienter colligit Hieronymus bene & fideliter. Quia in nomine I E S V C H R I S T I , qui verè est saluator, nihil delitescit fictionis, sed summa est, ut in suis promissionibus fides, ita & in factis veritas. Id quod veritas ipsa I E S V S C H R I S T V S , Hieronymo luculentius profert: vbi ait, Pater sanctifica eos in veritate, sermo tuus veritas est. Et, Si filius vos liberauerit, verè liberi eritis. Et Paul. Renouamini in iustitia & sanctitate veritatis. Quid ergo euidentius pronunciari potuit ad demonstrandum, vbi gratiam Dei inimicus, omnem nobis prorsus in veritate abstergi maculâ peccati, quā quòd ita nos verè pater sanctificet, quā sermo eius veritas est. Conducit ibidem Hieronymus, in hanc eandem sententiam ex veteribus quoque Micheam: vbi ait, Ipse reuertetur & miserabitur nostri, demerget iniurias nostras, & projeciet in profundum maris omnia peccata nostra. Et Ezechielem: vbi ait, Assumam vos de gentibus, & aspergam super vos aquam mundam, & mundabimini ab omnibus immunditijs vestris, & dabo vobis cornuum & spiritum nouum. In verbo, omnibus, inquit Hieronymus, nihil relinquitur. At quando nullum esset aliud euangelicum testimonium plenissimæ remissionis, quæ sit in baptismo, quā ilud, Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto, abundè res conuincetur. Qui enim renascitur, vitam prorsus exuit veterem, & nouam induit. Id quod Apostolus representat in analogia mortis & resurrectionis C H R I S T I : vbi ait, Qui mortui sumus peccato, quomodo adhuc vivemus in illo? An ignoratis fratres (cum ipsis mihi videtur ore prophetico loqui) quia quicunque baptizati sumus in C H R I S T O I E S V , in morte ipsius baptizati sumus? Conseptuli enim sumus cum illo per baptismum in mortem: ut quomodo C H R I S T V S resurrexit à mortuis per gloriam patris, ita & nos in nouitate vitæ ambulemus. Ecce tam verè nos in baptimate mori peccato, sepeliriq; & in nouam vitam resurgere, quā verè id C H R I S T V S in corpore prestit. Hunc Chrysost. locum, Homel. 24. super Ioan. in hanc sententiam dilucide enarrans, ait, In aqua baptismi tanquam in sepulchro caput immergentibus, vetus homo sepelitur, emergentibus inde nouus resurgit. Et Orig. super Iosue Hom. 5. ait, quod per baptismum regenerationis, expurgata sunt

Ioan. 17.
Ioan. 8.
Ephe. 4.
Michea. 7.
Ezchi. 36
Ioan. 3.
Rom. 6.
Chrysost.

animæ nostræ. Vbi abiecimus omnia peccatorum opprobria, & pro his assumplimus conscientiæ bonæ stipulationem in Deum. Et ad Titum item Apostolus, Secundum suam Tit. 3. misericordiam saluos nos fecit, per lauacrum regenerationis & renouationis spiritus sancti, quem effudit in nos abundè, id est, quantum sufficit, ut verè simus salvi, atq; adeò filij & heredes, secundum spem vitæ æternæ. Vnde Ioā. 1. Ioan. 3. Videte qualem charitatem dedit nobis Deus, ut filii Dei nominemur, & simus. Nominemur, inquit, & simus, ut ex primeret contra istos, nihil baptizatis inesse culpæ, alias si verè esset culpa, non tamen imputata, ut dicunt: non verè essemus filii, sed reputaremur tales à Deo. Eodem prosus refertur, quod ait Apostolus, Nihil ergo nunc damnationis est his, Rom. 8. qui sunt in C H R I S T O I E S V , qui non secundum carnem ambulant. Sed interpretationem Lutheri interprætatio. Bucerius vermanum imponere componendis controuerbijs, idem atque peius dicit in articulo peccati originalis. Ait enim, quod quanvis in regenesis nihil sit damnationis, in hoc sensu, quod non sunt rei, reatu iam dissoluto i baptismate, hoc tamen est propter meritum C H R I S T I non imputantis peccatum. Non tamen quod non vel ob unum hoc malum depravatæ naturæ, etiam si nulla, vel actionis, vel consensus nostri iniurias adiiceretur, condemnationē me remur. Et paulò post, Sancti etiam, inquit, ipsi, quatenus concupiscentia repugnat bonæ voluntati, inimici sunt Deo. Expende pie lector, an verba hæc digna sint, quæ supponantur titulo, de componendis controuerbijs, & non potius exuscent, quæ sopita iam & emortua videbantur. Profectò verba Pauli expositio positione non indigent. Dicens enim, nihil est Pauli se damnationis in his, qui non ambulant secundum carnem, manifestissime docuit, nihil in renatis esse damnatione dignum, præterquæ ambulare secundum carnem, quasi dicat, pati molestias carnis nihil prorsus damnabile est, sed ambulare, id est, liberè operari secundum carnem. Et ita exponit August. eandem August. authoritatem contra duas epistol. Pelag. libro primo. capit. 10. Nulla, inquit, est damnatio his, qui sunt in C H R I S T O I E S V , quoniam non damnatur, nisi qui concupiscentia

De natura & gratia

Actu. 2 **Lutherano-** **rū rñſio con-**
futatur.

tiæ carnis consentit ad malum. Distortissima ergo est expositio Lutheri. ¶ In summa. Cùm baptisimus sit in remissionem peccatorum (vt in Acti. Apostol. author est Petrus) qua Christianus perficta fronte, quicquam culpæ post baptisimum reliquum fieri dicat?

Luther. 4- **lib. 2.c. 19.** **peccata tolli, 4-**
iud remitti

At cōmentitiam Lutheri distinctionem audiamus, qua se eodem secundo articulo, ad omnia hæc tam clara testimonia cogitat responderem. Aliud, inquit, est, omnia peccata remitti, aliud verò omnia tolli. Baptisimus omnia remittit, sed nullum penitus tollit. Animaduer-

te pie lector, an hoc non sit deterere sacramenta C H R I S T I, & (quod ipse in nos iacula tur) C H R I S T V M ipsum concilcare: scilicet quod remitti peccata, non sit prorsus tolli. Ec quid enim aliud est, quod ait euangelista in sua canonica. Scitis, quia ille apparuit, vt peccata tolleret? Et Baptista, Ecce agnus Dei, qui tollit peccata mundi? Quid quod, interprete vbi supra Hieronymo, de iustificatore nostro præcinuerant Prophetæ, & Apostoli concinnunt? Demerget & projiciet iniquitates vestras. Mundabimini ab omnibus iniquitatibus vestris. Et, Deleui vt nubem iniquitates tuas. Et, abluti, sanctificati, iustificati. Et, In quibus nihil est damnatiois. Et, Existimate vos mortuos esse peccato, viuentes autem Deo? Quid inquam hęc omnia, quę effectus baptisimi süt, aliud resonant, quām prorsus baptisimo extergi, & plenè tolli peccatum? Est enim nihil aliud peccatum, quām offensa in Deum, vnde palam consequens fit, vt remitti ab ipso nihil aliud sit, quām condonari, aboliri, atque adeò omnino tolli. Nisi absurdissimè hic abutaris non sine remissiōis, in significatu philosophorum: quibus qualitatem remitti, est imminui aliqua restante particula: cum tamen in præsentia, idem polleat remittere, quod ignoscere: id est, non amplius noscere: id est, non amplius noscere culpam, perinde acsi nunq̄ fuisse. Quābrem delictorum quę Deus remittit, obliuisci, neq; amplius recordari dicitur.

1.Ioan. 3.
Ioan. 1.

Ezai. 44.
1.Cor.c.
Roma. 8.
Rom. 6.

August.

Plenissima
remissio in
baptismo.

titia carnis consentit ad malum. Distortissima ergo est expositio Lutheri. ¶ In summa. Cùm baptisimus sit in remissionem peccatorum (vt in Acti. Apostol. author est Petrus) qua Christianus perficta fronte, quicquam culpæ post baptisimum reliquum fieri dicat? At cōmentitiam Lutheri distinctionem audiamus, qua se eodem secundo articulo, ad omnia hæc tam clara testimonia cogitat responderem. Aliud, inquit, est, omnia peccata remitti, aliud verò omnia tolli. Baptisimus omnia remittit, sed nullum penitus tollit. Animaduer-

te pie lector, an hoc non sit deterere sacramenta C H R I S T I, & (quod ipse in nos iacula tur) C H R I S T V M ipsum concilcare: scilicet quod remitti peccata, non sit prorsus tolli. Ec quid enim aliud est, quod ait euangelista in sua canonica. Scitis, quia ille apparuit, vt peccata tolleret? Et Baptista, Ecce agnus Dei, qui tollit peccata mundi? Quid quod, interprete vbi supra Hieronymo, de iustificatore nostro præcinuerant Prophetæ, & Apostoli concinnunt? Demerget & projiciet iniquitates vestras. Mundabimini ab omnibus iniquitatibus vestris. Et, Deleui vt nubem iniquitates tuas. Et, abluti, sanctificati, iustificati. Et, In quibus nihil est damnatiois. Et, Existimate vos mortuos esse peccato, viuentes autem Deo? Quid inquam hęc omnia, quę effectus baptisimi süt, aliud resonant, quām prorsus baptisimo extergi, & plenè tolli peccatum? Est enim nihil aliud peccatum, quām offensa in Deum, vnde palam consequens fit, vt remitti ab ipso nihil aliud sit, quām condonari, aboliri, atque adeò omnino tolli. Nisi absurdissimè hic abutaris non sine remissiōis, in significatu philosophorum: quibus qualitatem remitti, est imminui aliqua restante particula: cum tamen in præsentia, idem polleat remittere, quod ignoscere: id est, non amplius noscere: id est, non amplius noscere culpam, perinde acsi nunq̄ fuisse. Quābrem delictorum quę Deus remittit, obliuisci, neq; amplius recordari dicitur.

Quād si Augusti, quem vbique iudicem appellant, audire de hac re non pīget, auscultemus ipsum lib. 1. retrah. capit. 7. Lauacrum regenerationis purgat à reatu omniū peccatorū quę humana traxit nativitas & contraxit iniquitas. Hæc ille. Sicut ergo peccati actualis in baptismo remissi nihil remanet culpæ, ita neq; originalis. Et de pec. me. lib. 2. cap. 25. Hæc autem, inquit, lex peccati (scilicet fomes concupiscentiæ) non sic manet in mēbris eorū, qui ex aqua & spiritu renati sunt, tanq̄ non sit eius facta remissio, vbi omnino plena & per-

Lib. I. Cap. X I.

35

fecta sit remissio peccatorum, omnibus inimiciis imperfectis, quibus separabamur à Deo, sed manet in vetustate carnis, tanq̄ superatum & pereemptū, si nō illicitis cōsensionibus quodammodo reuiuscat. Et in calce eiusdem capitatis explicatus ait, Quod si deniq; continuo post baptisimum consequatur ab hac vita misericordia, non erit omnino, quod obnoxium hominem teneat, solitus omnibus, quę tenebat. Num satis conficitur originale peccatum tolli, dum remittitur, si non manet nisi superatum & pereemptum? At plus debet protestantibus nostris peccatum, quām fides. Quò enim fidem suam solam iustificantem tueantur, aiunt, fidē mortuam nullatenus esse fidem (quanquam & id peruersè, vt libr. 2. cap. 7. ex verbis Iacobi monstrauimus) & tamen peccatum originale, etiā audiant mortuos nos esse peccato, & se pullos, ipsumq; abstersum, deletum, abiectum & pereemptum nihil secius, ita semper morosus retinent, vt nolint sublatum esse. Quid si August. afferat, radicus euulfum? Inducit August. enim Pelagianos, contra duas eorum epistolas ad Bonifacium libro. 1. cap. 13. columnantes Christianis, quod negarent baptismum, omnia peccata radicus conuellere, sed tantum ei concederent, vt peccata raderet, manentibus radicibus, vnde rursus pullarent. Quorum calamitatem reprimit his verbis. Quis hoc nisi infidelis affirmet? Dicimus enim baptismum, omnium dare indulgentiam peccatorum, & auferre crimina, non radere: neque peccatorum radices in mala carne teneri, quasi rasorum in capite capillorum, vnde crescant iterum resecanda peccata. Quid potuit efficacius aduersus istos Augustinus proferre, quām quod neque radix peccati maneat in baptizatis? Sed tamen & quā eos quasi digito indicaret, subiungit. Sed de illa concupiscentia carnis falli eos credo, vel fallere, cum quā necessitatis est, vt etiā baptizatus, & hoc si diligentissime proficit, & spiritu Dei agitur, pia mente configat. Sed hæc, etiam si vocatur peccatum, non vtique quia peccatum est, sed quia peccato facta est, sic vocatur. Sicut scriptura, manus cuiusq; dicuntur, quod manus eam fecerit. Peccata autem Peccatum sunt, quā secundum carnis concupiscentiam sunt. vel ignorantiam, illicite sunt, dicuntur & cogitantur. Hæc August. Explicatissimè aduersus istos pronuncians, post reatum originale in sacramento remissum, concupiscentiam, neq; vlo modo esse, neq; appellari peccatum nisi per metonymiam: de qua latius c. sequenti. Nunc enim hoc secundo argumento tantum conamur testimonijs scripturarē faciat demon-

Peccatum plus
debet Luthe
ro quā fides

August.

Concupiscentia
qua querit
dicatur pec
catum.

Peccatum qd

sunt.

strare

strare & sanctorum, quomodo sint isti iniurij in sacramentum remissionis: adstruentes, concupiscentiam inde reliquam, peccatum esse
3. Argum. proprietatem. **¶** Ut tamen tertium subiungamus argumentum, statuamus puerum baptizatum ante usum rationis, in quo, ait, veram adhuc culpam extare, damnatione dignam aeternam, sed non deinceps imputari. Hoc, inquam, te cum postulo, utrum per solam gratiam baptismi non imputatur, an alia postea opus est applicatione misericordiae, ut post non imputetur. Si primum, ut res habet, admiseris, tunc ergo baptismus ita plenè remisit, ut nihil fuerit culpæ reliquum, quod indigeat postea novo actu misericordiae, ut non imputetur. Si, vero secundum de tuo capite dederis, ergo per baptismum, non plenè applicatum est pretium redēptionis. **C H R I S T I**, in redēptionem peccatorum: quod est hereticum. Item contra id quod aiunt: adultis novo actu fidei opus esse iugiter post baptismum, quo assidue petit condonationem illius culpæ originalis, perdurantis in baptizato. Primum si ita res est, quomodo fuit baptismus efficax? sane qui culpam illam condonare non fuit sufficiens. Ad de quod cum pueri talem actum fidei habere non possint, tunc nullum habebunt remedium aduersus illam culpam. Quod si baptismus illum sufficit, absq; alio actu fidei, cur non idem sufficiet & adultis, quatenus ad eandem culpam attinet originalem? Tullud tamen quod argumentum mihi potissimum argumentum apparebat, in Vide lib. 2. calce demum subijcam. Aliunt enim, ut pauc. 109. hoc lo ante referēbamus, manere quidem peccatum ipsum expli originale, sed non imputari. Et subijcam alia catius. **¶** li quoq; verba Lutheri in eodem. 2. artic. Hac bro. 3. cap. est, inquit, gratia noui testamenti, ut quia re-4. natu sumus baptisitate, fauor dei nos suscipit, & sustinet, non imputans ad mortem, quod reba liquum est peccati in nobis, licet vere peccatum sit, & imputari possit. Idem aliunt de operibus factis in gratia ut lib. 2. capit. 19. visuri sumus. **Firmū arg.** Est tamen (ni fallor) contradic̄to manifesta, q. in bapti- veram culpam manere post baptismum, & tazatis nulla men non a deo imputari ut culpam. Nam vel remaneat deus illam odio habet, vel securus. Si non, quam culpa, nide potest in se habere rationem culpæ? Nisi nefali. 2. ca. 19. rie dixeris, culpam esse villam, quæ non sit deo & li. 3. c. 4 odio habita: contra diuinum eloquium Davi dis, toties inculcantis, quod iniquos deus, viā Psal. 118. iniquam, & iniquitatem odio habeat. Si vero illam odit, quomodo non imputat ad culpam? Imò vero quomodo verum est, peccatum remissum esse in baptismō? Nam nemo omnino remittit culpam, nisi qui odium ē pectore diuellit penitus. Qua de causa dicitur Deus

peccatorum obliuisci, quæ remittit. Profectō nō video, quo valeant clypeo dilemma hoc cauere. Nisi promptissimum illud suum in nos sputum fugientes respuant: sane qui quamvis ratiocinationem, sophisina appellant. Mitto interim, quod authores tanti erroris in eam adiunguntur impietatem, quod Deus in hac vita nullatenus possit omnia nobis peccata ita remittere, ut proorsus tollat. Id quod ipsi concedunt, quoniam cōcupiscētia illa carnis, quam vere peccatum censem, tam naturalis mortalibus est, ut extingui omnino nequeat in hoc seculo. Neque per priuilegium, ut rentur. Quod tamen theologi consentienter tribuunt intemeratæ Virginis: vide licet trixam carnis sensisse nunquam. Igitur, ut finem huius capiti faciamus, consultissime censuit sacro sancta synodus Tridentina ca. 5. sess. quod si quis per I E S V C H R I S T I domini nostri gratiam quæ in baptisme confertur, reatum originalis peccati remitti negauerit, aut asseruerit, non tolli totum id, quod verā & propriam peccati rationem habet, sed illud dixerit tantum gadi, aut non imputari: anathema sit.

Cōfirmatio argumeni.

Blaspēmia Lutherano-rum, ex qua configūt legis obseruātiā nulli in hac uita posibilē lib. 3. ca. 3.

Trid. Syno.

Quo Lutherorum rationes expenduntur & confutantur.

C A P I T . X I I .

T quibus tamen fulcimentis locū istum cōmuniānt, id deniq; restat ut expendamus. Hunc enim errorem potissimum conficiunt ex Rom. 7. Paulo, & Augustino, quos aliorum longè per p̄ceptū distorquent, quām quō intenderint ipsi. Nō cōcupiscentiū ex illo. Concupiscentiam nesciēbā sc̄es, phibet esse peccatum, nisi lex diceret, Non concupiscentiū sc̄es. Ecce inquit Lutherus, cōcupiscentia pecata nativa est, neque locus relinquitur interpre-tandi, non esse proprię peccatum, siquidē legitima. ait Paulus, esse prohibitā. Sensus ergo Lutheri uestheri est, p̄cepto illo, quod est in decalogo, baſe & sc̄dēr Non concupisces, prohiberi concupiscentiam ror, de consilliam, quæ nobis nativa est, & in regeneratis cupiscentia. etiam superstes. Et ita sui defensare pertēdūt. Exod. 20. Id quod inter p̄cipuo eius errores secūdūs potest connumerari. Audi verba eius in fine illius citati articuli secundi aduersus catholicos. Sed & eō peruerterunt, inquit, insaniæ, ut etiā libidinē ineuitabilem parentum sanctorum contra legē Dei concupiscentē, defectū vocare sint coacti. Quasi dicat, verum potius esse, proprieq; peccatum. Hac veruntamen verbāire multo maiori possumus nos in hūc naturā hostem regere. Nam p̄tērquam quod

quod duo repugnantia verba connectit, san-
1. Argumē. Etos videlicet sordere peccato, quis eo fuerit
sōtra Luthe arreptus furore, vt quod ineuitabile nobis est
rum. id peccatum dixerit? Ecquid enim naturalis
radius vultus Dei, qui signatus est super nos,

Eccles. 4. manifestum magis faciat, quām quod vbi ni-
Nullum est bil est voluntatis, neq; inibi culpæ quipiam
peccati nō inesse possit? Actio enim quæ in nostra nō est
st̄ voluntate, reuera nec laudi dari nobis potest,
rium. nec vituperio. Cuius ratio est, quoniam laus
Vide. 2. lib. operis, vel vituperium causæ debetur: quæ au-
sens. d. 24. tem homo inuitus patitur, illorum nō est cau-
sa, quatenus homo: quippe cū per solam fa-
cilitatem liberi arbitrij simus actionū nostrarum domini. Vnde qui naturalem concupi-
scientiam peccatum censet, pari modo cogi-
tur vt dicat, & quod oculos habeamus, & au-
res, & membra, quibus intus, nobis nolenti-
bus, nutrimur ac vegetamur, peccata esse. At
nulla, inquit, admittēda est à natura ratio,

R̄sum Lu-
theri. vbi scriptura sacra aperta est. Ego verò neq;
scripturam apertam video, neq; sensus scri-
pturæ esse potest, qui cū manifestissima ra-
tione apertissimè pugnat. Reuera si ea quæ no-
bis vel à natura insunt, vel à Deo in pœnam
inficta sunt, peccata essent, Deo potius, vel
tanquam naturæ authori, vel tanquam vindi-
ci culpæ tribuerentur.

August. ¶ Et Augustin. quem coryphæum ipsi hoc loco sequuntur, adeò p
se notum existimat, nullum esse peccatum, ni
si voluntarium, vt naturali se apud ipsum cō
sequentia ponant & periment, peccatum, &
voluntarium malum. Vnde in libro de vera re-
ligione. Usque adeò, inquit, peccatum vo-
luntarium malum est, vt nullo modo sit pecc-
atum, si non sit voluntarium. Et contra Ma-
nichæos de duabus animabus, peccatum ipsi
ita diffinit, quod sit voluntas retinendi, vel cō
sequendi quod iustitia vetat, & vnde liberum
est abstinere. Et ne omnia percensentes fasti-
dio sumus lectori, 1. libr. retract. id multis mo-
dis in vniuersum constituit, aperte in Lutherū

gio. c. 14. sua penè verba ita refundens. Peccati reū te-
neri quenquam, quia non fecit, quod facere
non potuit, summæ iniuritatis & insaniæ est.
Sed resurgunt indein nos isti, quod peccatum
etiam ipsum originale censet ibidem August.
voluntarium esse, voluntate Adx. Fatemur q-
dem, sed culpam totam remissam esse ait, in
baptismo. Verba enim eius sunt. Cuius concu-
piscentiæ reatus in baptimate soluitur, sed in
firmitas manet. Optimè sanè discernit, vt rea-
tu dimisso, concupiscentia, non culpa, sed in-
scdmpræci firmitas sit. ¶ Veruntamē quoniam quām sit
puñargam. libertas, inseparabilis conditio peccati, ca. 17.

repetendum est, haud modò filum rumpam⁹
dicendi de præcepto concupiscentia. Impos-
sibile nanque est illo vetari concupiscentiam, De hoc. 2.
quæ non est in nostra potestate, sed tantū p- sent. d. 24. f

hibetur voluntatis consensus, vel fortè mora
eius in reprimenda concupiscentia, aduer-
te ratione. Est enim hoc inter decem manda-
ta, de quibus ait C H R I S T V S, Si vis ad vi-
tam ingredi, serua mandata. Et verbum, vis,
palam ostendit nostræ esse facultatis, per gra-
tiam ipsius, cuncta seruare: concupiscentiam

verò illam in hac vita sublatam esse, haud qua-
quām possibile est. Qui ergo dixerit tyranni-
dem illam & ineuitabilem inolutionem con-
cupiscentiæ à deo nobis esse interdictam, ana-
thema est Hieronymo, qui in expositiōe sym Hierony-
boli anathema esse ait, qui dicit Deum præ
pisse, quicquam impossibile. Et Augustino, Augst.
cuius in sermo. 61. de tempo. verba sunt. De⁹
nec impossibile aliquid potuit imperare, qā
iustus est, nec damnaturus est hominem, pro
eo, quod nō potuit vitare, quia pius est. Quin
vero, cū non sint grauia mandata Dei, vt est
apud Ioannem, imo leue sit iugum, vt præ-
ceptor ipse testatur, quomodo facere lege diu-
na obligamur, quod est impossibile. Et præ-
terea cum cætera omnia præcepta de actioni-
bus sint prorsus nostris intelligenda, scilicet,

Non occides, nō furtum facies, & cætera, quæ
contingentia sunt, commentum est verbum,
Non concupisces, nisi de actione humana in-
telligere: qualis tamen non est motus concu-
piscentiæ, rationis vsum præueniens. Id quod
forma ipsa mandati præ se fert. Non enim ait
in genere. Non concupisces, sed, Non concu-
pisces domū proximi, neque desiderabis vxo-
rem eius: & reliqua. ¶ At verò non solum mo-
tum illum concupiscentiæ, aiunt isti, esse pro-
hibitum, sed & potentiam ipsam, & naturam
concupiscendi: quod humanus sensus refutat
audire. Ecquis enim puerum, vel ante baptis-
mum vel baptizatum lege aliqua astringat,
vbi non solum voluntas, verùm neque con-
cupiscentia vsum habet, sed est nuda poten-
tia. Nisi peccatum in eo pariter dixeris, fame
re, lallare, & his similia. Id quod Augst. libr.
1. de ciuita. Dei. cap. 25. condemnat, hisce ver-
bis. Quod si illa concupiscentialis inobedien-
tia, quæ adhuc in membris moribundis habi-
tat, præter nostræ voluntatis legem, quasi le-
ges sua mouetur, quanto magis absque culpa
est in corpore non consentientis, si absq; cul-
pa est in corpore dormientis? His Augusti-
nus ostendit, nullum esse peccatum concipi-
scientiam absque consensu, cum esse possit in

1. Ioan. 5.
Math. 11.

Cōfirmatio
argumeni.

Auxesser-
rork Luthe-
ranorū.

Naturæ, &
cōcupiscedi
potetiæ di-
cūt Luthe-
rane esse pec-
catum.

August.
Cōcupisen-
tia sine con-
sensu nō est
peccatum.

c. 3 dormi

Luthe. p. u- dormiente. ¶ Per hæc denique retunditur, qd^tat propter Lutherus eodem articu. 2. in confirmationem carnis cōcū sui erroris cōmentatus est, propter illam scili pīscētā pre cet carnis concupiscentiam quotidie nos precari nos, ut cari in oratione dominica, dimitti nobis debi dimittaneur ta nostra: siquidem absq; voluntate, nulla est nobis debita culpa. At in hoc se saltem agnoscant, Augu- nostra.

Dimitte no- b̄s debita no- stra.
Iacob. 1.

stino suo expressis verbis contradicere. Sanè qui loco supra citato con. duas epist. Pelagia. cap. 13. Neq; enim, inquit, propter ipsam concupiscentiam, cuius iam reatus lauacro regenerationis absumptus est, dicunt in oratiōe baptizati, Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitorib⁹ nostris: sed ppter peccata quæ fiunt, siue in eius confessionib⁹, cū ab eo quodlibet vincitur, quod placet, siue cū per ignorantia malum quasi bonū placet. Fiunt autem, sine operando, siue loquendo, siue quod facillimum, atq; celerrimum est, cogitando. Illud sanè, quod in oratione sequitur, propter ipsam dicitur, Ne nos inferas in temptationem, sed libera nos à malo.

Perspicuè ergo discriminat August. quod propter consensiones voluntatis dicimus, Dimitte nobis, quoniam peccata sunt: sed propter ipsam tentantē nos, infestantemq; concupiscentiam addimus. Et ne nos inducas in temptationem. Vbi propalam manifestat, non concupiscentiā, sed tantum voluntatis opera esse peccata. Quæ omnia Iacobo Apostolo teste, confirmat, qui vel ipso Augustino rem edidit explicatiū: vbi ait, Vnusquisq; tentatur, à concupiscentia sua abstractus & illectus. Deinde concupiscentia, cum conceperit (scilicet per consensum voluntatis) parit peccatum. Concupiscentia ergo ante consensum, nō est peccatum, sed ex consensu concipiens, sit mater peccati. Huic apostolice phrasi cononat aliis Apostoli verba, Non regnet peccatum in vestro mortali corpore, vt obediatis concupiscentijs eius, neq; exhibeatis mēbra vestra arma iniquitatis peccato. Non enim prohibetur fomitem concupiscentiæ habere, sed illi obedere. Ut per hoc intelligas, quod sequenti cap. ait, legem prohibere concupiscentiam.

Non enim vetatur ne insit illa in carne, at voluntate nos concupiscere. Sed hic quis ferat per culiaciam istorum, qui hunc locum pro se adferant cum glossa August. Ait enim diuus ille super Ioan. tracta. 41. quod Paulus non dixit, Non sit peccatum in corpore vestro, sed, Non regnet. Ergo Paul. (inferunt istori) Augustino interprete, non negat, quin concupiscentia, antequam per consensum voluntatis regnet, peccatum sit. Collectio autem hæc nul-

Lutheran-
rū pīcaciā

la est, si colligatur peccatum esse propriè, an tequam regnet. Nanq; cum August. toties ad Augst. moruisset, concupiscentiam illam nō esse propriè peccatum, sed tropo illo, quo effectus vel causa peccati, peccatum dicitur, securus dixit, peccatum non prohiberi, ne sit, sed ne regnet. Quoniam quando non regnat, sāpe dixerat tunc non esse propriè peccatum. Quam expositionem ipse idem protinus subiungit, dicens, Peccatum enim consistit in eo quod regnat, & fit quod iubet. Eadem eius explicationē supra etiam citauimus, de pec. me. lib. 2. ca. 28. vbi ait. Hæc lex peccati, quod etiam peccatum appellat Apostolus: cū dicit, Non ergoregnet peccatum in vestro mortali corpore, ad obediēdū desiderijs eius non sic manet in re-natis, tanquam non sit remissa & perempta, nisi illicitis confessionibus quodāmodo renūiūscat, & in regnum propriū dominationē que reuocetur. Idemq; prorsus repetit de nuptijs & concupis. lib. 1. ca. 23. vbi ait. Ipsa concupiscentia iam non est peccatum in regenerationis, quando illi ad illicita opera non consentitur, atq; vt ea perpetrent, à regina mente mēbra non dantur, vt si non sit, quod scriptū est, Non concupisces, siat saltem, quod alibi legitur, Post concupiscentias tuas non eas. ¶ At Lutherano verò hæc postrema verba sibi isti arbitrantur rū argumen-fauere: vbi ait, in hoc seculo à nobis non fieri tatio. quod scriptum est, Non concupisces, sed non eas post concupiscentias. Et de spiritu & litera. ca. 36. clarius ait, quod in hac vita non implemus, Non concupisces, sed concupiscentijs nō obediās: ergo nō solum obedere, sed ineuitabile illud concupiscere carnis prohibetur. Huiusmodi autem illatio nulla est pr̄s. Augustinus enim non sentit, non impleri illud, Non concupisces, si referatur ad innatum concupiscentiæ fomitem, quāsi ille sit lege prohibitus, sed quia naturale est in hoc mortali corpore cōcupiscere, vsq; dum animale resurgat spirituale. Imò eidem verbis insinuat, prohibitionem non referri ad naturalem concupiscentiam, sed ad liberam & vtroneam obedientiam. Quod si analogia ex ciuili Republica apud istorum quicquam, vt æquum est, valeret, profectò tyranno obsidione premente ciuitatem, quandiu ciues pondus bellii sustinēt, & bona fide obſistūt, extra noxiām sunt, sed vbi se primum dedunt, tunc incipiunt esse in criminē. Cur ergo dum voluntas ab arce ratio-nis sensualitatis incurſus strenuē, vel perfert, vel comprimit, vitio sibi detur, id quod homo inuitus, velut febrem, & naturalem morbum patitur? At quō expositione tandem verbo-

Aug. expo-
stio.

Analogia-
reipu.

verborum, Non concupisces, disputationē ab soluamus, examinemus, an isti contradictoria dicant in exponendo hoc praecepto, & illo, Non regnet peccatum in vestro mortali corpore. Etenim cum dicant, hoc secundo nō p̄ hiberi, concupiscentiam inesse nobis, aut cū ratione configere, sed vincere, & regnare (si quidem oculatissimē adnotant cum Augustino, Paulum non dixisse, non sit, sed non regnet) hinc profectō elicitur, cōcupiscentiam inesse & pugnare, non esse rem prohibitam, nec prohibendam: atque adeō neque propriè peccatum. Quod si ita est, cur alijs verbis, Non concupisces, aiunt prohiberi non solum libera opera, verum & ipsam carnis concupiscentiam, ne infit & subsultet? Sed ita cunctis v̄su venit contra coelum expuentibus, sanè ut suo se sputo respurgant. Concludamus ergo vtro que loco, solum consensum in opus concupiscentiae prohiberi. Adiungunt ad persuadēdum concupiscentiam carnis esse peccatum, sub sequentia præterea Pauli eodem cap.7. Si qđ nolo, illud facio, iam non ego operor illud, sed quod habitat in me peccatum. Scio enim, quod nō habitat in me, hoc est, in carne mea, bonum. Et multis in eundem sensum interieūtis, concludit. Igitur ego ipse mente seruio legi Dei, carne autem legi peccati. Ecce, inquiunt, procul dubio concupiscentiam carnis, quatenus cum ratione luctatur, peccatum

Rom.7. ab Apostolo appellari. At verò locus hic pri-
sancti intel- mum omnium Pauli, qui (vt tota eius episto-
ligant Pau- la) non est adeō intellectu facilis, à plurimis
lu dicente, si sanctorum Patrum, non de iusto iam Paulo,
quod nolo, sed de Iudeo sub lege agente intelligitur.
illud facio, Cuius ordinis sunt Hieronymus & Origenes
iā. &c. ro- (vt Augustinus ipse aduersus Julianum lib.6
ma.7. cap. 1. cōficitur.) Et ita ipse Augustinus, semper senserat usque ad senectutē, vt ibidem ait,
& lib. 1. retract. capit. 23. & .26. & lib. 2. ca. 1. Qua de causa possemus dicere, quod concupiscentiam ratione coniuncti reatus appellaret in infidelibus peccatum. Sed demus istis cum Augustino iam sene & cæteris, puta Hilario, Grego. Nazæzen. & Ambros. quos ipse illicitat, totum hoc intelligi de Paulo, qui gratia Dei suffultus nihilominus prælabatur cum carne, si tamen vicissim nobiscum ipsi candidè Augustinum sequantur interpretē. Qui non semel aut bis, sed sèpè, & sèpissimē interpretatur, hoc loco Paulum non appellare concupiscentiam, propriè, & verè peccatum, sed per metaphoram, quia effectus est peccati Adæ, & nostrorum causa. At verò reclamat hic Lutherus. Quomodo, quod nemini ange-

lorum licet, id, quod Paulus apertè peccatum vocat, interpretentur homines defectum tantum, effectum esse peccati? Nimirum Luther, quoniam Paulus non anathematizat, nisi angelum, aliud quām ipse annunciat, euangelizantem. Nanque homines metaphoras scripturæ dilucidantes, non solum non reprehendit, sed laudat summopere inter eos, quibus deus distribuit charismata. Alijs enim, inquit, datur prophetia, alijs interpretatio sermonū. Et iterum. Alios deus dedit euangelistas, alios autem pastores & doctores. Alias, vbi ait idē Ephē.4. Apostolus, quod eum qui non nouerat peccatum, Deus pro nobis fecit peccatum, si non licet translatione vti, necesse esset, CHRIS-
TVM ipsum propriè existimare esse peccatum. Quam ne admitterent blasphemiam, interpretati sunt sancti, nomine peccati, hostiā pro peccato designasse Apostolum: quæ se in cruce pro nobis obtulit. Quo etiam significa tu v̄sus est iterum: dicens, quod Deus filium suum mittens, in similitudinem carnis peccati, de peccato damnauit peccatum. Tametsi hīc magis placet, peccati appellatione intelligere naturam ipsam nostram, & carnem peccato infectā: de qua CHRISTVS, similitudinem gerente peccati, dum eam carni affixit, redēptionem operatus est nostram. Si ergo peccatum haud inēptè usurpatur de hostiā, quæ causa est remittendi peccati, & de carne, quæ subiectum est peccati, optima est expositio Augustini, quod usurpetur etiam pro effectu peccati. Vbi ideo illius meminisse opus est, quod capite proximo de ipso Augustino adnotabamus. Nempe quod cum reatus peccati originalis, sit priuatio iustitiae, qua tenus faciebat rectitudinem animæ ad Deum, & proximus effectus eiusdē reatus, sit ebulliēs rebellansque cōcupiscentia, eandem antegratiā baptismi appellat peccatum, ratione reatus annexi: eo tamen sublato in baptismo, p̄ solam metonymiam, appellat peccatum, quia effectus est vel causa peccati. Atque id frequētissime. Primum. Vbi capite superiori eū citauimus, scilicet, lib. 1. cont. duas episto. Pelagi. capi. 13. vbi ait, quod illa concupiscentia quæ reliqua est à baptismo, quo ratio peccati plenissimè remittitur, radicitusq; conuellitur, nō quia peccatum est, sed quia peccato facta est, peccatum dicitur: sicuti scriptura, manus dicitur cuiusque, quod manus eam fecerit. in imaginem enim Apollis, vocamus manum eius. Observa negationem, nō quia peccatum est: Omnino enim negat esse peccatum. Et de pec. ca. me. libro. 2. capitul. 4. Concupiscentia in

c 4 paruu-

Cōcupisen-
tiā Aug. ut
nominet pec-
catum.

parvulis baptizatis à reatu soluitur, ad agoneum relinquitur. Perpende discrimen inter reatum peccati, & agonem, qui non est peccatum. Et libro primo de nupt. & concupis. capit. 25. Concupiscentia, inquit, carnis dimititur in baptismio, non vt non sit, sed vt peccatum non imputetur. Hunc autem locum prævaricatus est Lutherus, ita referens. Peccatum remittitur in baptismio, non vt non sit, sed vt non imputetur. Atque hinc infert peccatum remanere, sed non imputari. August. autem non dicit peccatum, sed concupiscentia, neq; illam dicit remanere sub ratione peccati, sed cis solenne vt statim infert, ad pugnandum cum infirmitate nostra. Et ca. seq. subdit exemplum à sensu contrario. Nimirum quod sicut in peccato actuali, abeunte actu, verbi gratia, homicidio, manet reatus: viceversa in concupiscentia, di luto reatu, manet actus. Non intelligas, actus peccati, sed actus concupiscentię. Et verbo, nō imputatur, designat nullam esse culpam, vt iā modo notauiimus. Et lib. 1. de nupt. & cōcup. cap. 23. exp̄l̄s̄ ait, quod concupiscentia in regeneratis non est peccatum, nisi adhibetur consensus. Sed dicitur, inquit, peccatum, sicut vocatur lingua, locutio, quam facit lingua: & manus vocatur scriptura, quam facit manus. Itemque sic vocatur peccatum, quia peccatum si vincit, facit. Sicut vocatur frigus, pigrū, non quod à pigris fiat, sed quod pigrōs faciat. Et contra Iulianum, lib. 6. cap. 5. Baptizatus, inquit, omni peccato caret, non omni malo. Non ait, Non imputatur, sed caret. Quod planius ita, inquit, dicitur. Omni reatu omnium malorum caret, non omnibus malis. Nempe insinuans, quod concupiscentia malum, id est, poena sit, non malum, quod est culpa. Et lib. 1. retract. cap. 15. Concupiscentię reatus in baptis mate soluitur, sed infirmitas manet. Quid amplius desiderari potest, ad demonstrandum, concupiscentiam, soluto reatu originalis, non esse peccatum, sed morbum? Et quanuis Lutero non placeat nomen reatus, profectò de riuatur optimè à reus, sicut famulatus à famulus, & à dominus dominatus. Et ita Exo. 32. ha Deuter. 21. betur, reatus vituli. Et Deut. 21. reatus sanguinis, vt reatus sit ipsa ratio peccati, à quo homo & sit, & habetur reus. Vnde reatum diluit in baptismio, est crimen quocunque, & culpam tolli, vt amplius iam homo non sit reus. Quare ineptissimum est Buceri diffugium in suo lib. de concordia, & suorum complicum, quod loquatur in his locis August. prēcisē de actualibus peccatis. Facit enim comparationem operum liberi arbitrij cum concupiscen

Lutherus cō
torqueat mutatis uerbis
August. in suam sententiam
quod bereti
cōfessio
Synod. gene
ra. cū loqui
tur Epiph
nius, T. 6.
Syno. 47. 6
C. 14.

Nomen rea therio non placeat nomen reatus, profectò de riuatur optimè à reus, sicut famulatus à famulus.

Exod. 32. Deuter. 21. betur, reatus vituli. Et Deut. 21. reatus sanguinis, vt reatus sit ipsa ratio peccati, à quo homo & sit, & habetur reus. Vnde reatum diluit in baptismio, est crimen quocunque, & culpam tolli, vt amplius iam homo non sit reus.

Quare ineptissimum est Buceri diffugium in suo lib. de concordia, & suorum complicum, quod loquatur in his locis August. prēcisē de actualibus peccatis. Facit enim comparationem operum liberi arbitrij cum concupiscen

Bucerus.

tia, dicens illa esse peccata, concupiscentiam vero non item. Et præterea concupiscentiam cum reatu esse peccatum, illo tamen sublati, minimè. ¶ Vnus tamen restat locus apud Augustinum, quem merito pluris quam reliquos faciunt, lib. 5. contra Julianum capit. 3. Cuius verba sunt. Concupiscentia carnis, aduersus quam bonus concupiscit spiritus, & peccatum est, quia inest illi inobedientia contra dominatum mentis: & poena peccati est, quia redditum est meritis inobedientis, & causa peccati est, defectione consentientis, vel contagione nascentis. Vbi in primo membro ait, concupiscentiam esse peccatum, propter inobedientiam, præter subsequentes rationes, quibus est effectus & causa peccati. Ad quod nostri Vuormati in colloquio Vuormatiensi, & in reliquis re se colloquiis spondent, sermonem fuisse illic Augustino de concupiscentia ante baptismum, quam vocat peccatum, ratione reatus adiuncti. At quan- Responso uis glossa hæc forte sufficeret, mihi tamen, si authork. cōiūcere licet, alius est verisimilior sensus: quo niam illic absque discrimine intendit August. persuadere, concupiscentiam esse rem malam, etiam post susceptum baptismum. Contra Iulianum, dicentem, illam esse bonam, siue quatenus naturalis est, siue quatenus à Deo inflicta esset, propter peccatum. Et ideo quatuor vel quinque modis constituit eam esse malam, & Cōcupiscentia figura illa loquēdi, peccatum. Primo, quia nō tia. 5. rōmō obedit rationi. Non dicit, propter adiunctū bus dicitur reatum, sed propter inobedientiam. Quod peccatum. est dicere, ni fallor. Ex eo quod bonum naturale hominis est operari secundum rationē, (vt crebrō hac tenus diximus) sensualitas nō obediens illi, est peccatum quoddam. Non dānabile quidem, & dignum pena, sed naturale. Sicut claudicans tibia, peccatum est, quia non recte inseruit natura. Et secundò dicitur eadem concupiscentia peccatum, quoniam esse etus est peccati. Nisi quod modus hic bipartitus, vt ante remissum reatum, sit peccatum, quod ad significatum materiale: post verò, solum ita vocetur, quoniam est effectus peccati. Et quartò, quoniam est causa traducens peccatum originale, vt capit. 8. expositum est. Et quintò demum, quoniam est causa inducens nos ad peccandum actualiter. Oblique ergo Lutherus codem. 2. articulo, & sui postmodū exp̄l̄s̄ sequaces interpretantur illud Pauli, Nostrer in tertiis hominē renouatur de die in diē. in hoc sensu, quasi illud renouari sit paulatim particulatimq; & successione quadam, peccatum remitti, ita vt semper relinquatur aliqua particula peccati. Cum tamen peccatum in pun- stotem-

*Aug. uide
Lutherans.*

*Oblique est
exp̄l̄s̄. Lu
theri. 2. Co
rin. 4.*

Quid sit re **temporis remittatur totū , & condonetur.**
nouari ius- **Quocirca renouari iustos, non est aliud quām**
tos. **per incrementum gratiæ vires concupiscentiæ**
reprimere, & magis ac extenuare. Vt di-

Aug. **fertè edocet Augustinus contra Julianum, lib.**

6. cap. 5. **Cuius conclusio est , quod concupi-**
scentia soluitur per indulgētiā in baptismo,
quia tendebat in noxia : eonteritur tamen de-
inceps per continentiam, ne vincat in pugna.
¶ Ecce quomodo accipit Paulus peccatū : vbi
ait. Si quod nolo, hoc facio, iam non ego ope-
ror illud, sed quod habitat in me , peccatum.
Nam quod eandem concupiscentiam appelle-
ret legē peccati, apertius à nobis pugnat, quām
contra: quandoquidem lex peccati idem pol-
let , quod regula (si ita dici potest) peccandi.

Ratio quo- **Vnde sicut ratio non dicitur virtus, nisi quia**
modo dica- **est regula virtutis , ita neq; sensualitas dicitur**
tur uirtus et **peccatum, nisi quia est nobis causa delabendi.**
sensualitas **Quo sensu, vt per virtutes spiritu seruimus le-**
peccatum. **gi Dei, ita carne per vitia seruimus legi pecca-**
ti. Intercedit enim inter belligerantes spiritum
& carnem media voluntas, in suo habens arbi-
trio cui maluerit manus dare. Ante cuius pro-

Inde consensum, neque ille virtutis: neque hęc
vitię, vel rem sortiuntur, vel nomen. ¶ Non sit
hic tandem molestum audire Bucerum con-
cordantem hanc controversiam, quin verò ex

1. Ioan. 5. **plicatus ac pertinacius sepultam opinionem**
Lutheri suscitantem. Ex illo enim Ioan. Om-
nis iniquitas peccatum est. ratiocinatur, quod
omnis, vel natura, vel vis, vel actio non respon-
dens sua regulę, peccatum est, atque adeo na-

tura ipsa sensualitatis, etiam ante voluntatis
consensum, per se est peccatum, quoniam im-
pedit, ne Deum toto corde diligamus. Sed pro-

fectō facilius colligitur , quod expositio ipsa
sua, iniquitas sit. Quis enim inducat in animū
Ioānem appellasse iniquitatem naturalia pec-

cata: vti sunt monstra & naturales defectus.
Morbi enim ipsi corporei, esse solent causa
iracundia, blasphemia, & aliorum flagitorū
& scelerum, & tamen non veniunt apud Io-

annem iniquitatis nomine. Appellauit ergo
iniquitates, sola ipsa delicta. Sieuti omnes vir-
tutes significantur generali nomine iustitiae.

Hoc tamen largimur Bucco, quod proximè
dicebamus, nempe sensualitatem esse pecca-
tum natura: scilicet morbum eius & vulnus:
veluti vitium claudicantis tibię. Et eodem in-
tellectu intelligit Paulus, sapientiam carnis ini-

micam esse Deo. Non quod cognitio ipsa aut

propensio carnis sit peccatum, sed quod pug-

nat cum ratione in diuersum inflectens. Sicut

ti aurum ipsum & honor, & fœminarum pul-

chritudo inimica etiam dici possent rationis

& Dei, quatenus tentationes sunt ad malum.

¶ Aliud præterea portentum excogitant, quo

defendant concupiscentiam esse peccatum, vi

sup omnia.

delicet quia est nobis impedimento, ne possi-

mus in hac vita implere præceptum dilectiōis

Dei super omnia, atq; adeo neq; alia decalogi.

Ita enim solet error initio parvus, in fine esse

maximus. Hæc autem disputatio propriā ha-

bet sedem libro tertio. ¶ Igitur quoniam lon-

gius quām credideram, abijt disputatio , vt rē

in epilogum perstringamus , constituimus,

peccatum originale non esse formaliter con-

cupiscentiam, sed priuationem iustitiae origi-

nalism , qua parte rectificabat animum & men-

tem in ordine ad Deum , quo reatu soluto in

baptismo, quæ reliqua est concupiscentia, non

habet rationem peccati . Sed est infirmitas &

vulnus, ob idq; malum natura, dimicans cum

ratione , cuius vim & neruos iusti virtutum

exercitio conterunt, immiuunt, atq; exhau-

riunt de die in diem, quoadusq; C H R I S T V S

athlothera noster reformet corpus humilita-

ris nostrę, configuratum corpori claritatis suę

secundum operationem virtutis sue.

Philip. 3. cōlōnō

Tusnudat

Christus &

Dyonisio,

quodpremi

um certanti

bus propo-

X articulis illis sex, qui ca. 7. de

originali peccato, ppositi sunt, iudex pro

quatuor hactenus pertractauit,

cuiusq; me-

mus. Nempe quemadmodum

in totum humanū genus per-

translat, quæ causa eius, quid sit, & quo pacto

vitiata origine traiiciatur . Subsequitur ergo

nam uocat

quinto loco, vt de eius effectibus, seu defectib⁹

differamus. De quibus nihil prolixior sermo-

ne opus erat: nimisq; quod fermē iam sint ex-

positi, sed ijdem Lutherani sunt, qui non nihil

premium.

Effectus

in hac parte nobis facessunt negotij. Aiuunt em

visq; ad se doctores, qui grauiores defectus ori

cundū Lu-

ginalis culpæ docuerunt, ignotam fuisse graui-

theranos.

Peccatū ori-

tum originale, non solum reatum esse, quo rei

sumus ira Dei, & mortis eterne, sed ipsam cor

ginale quid

ruptionē humanæ naturæ . Cuius effectus seu

defectus, sunt ignoratio Dei, contemptus Dei,

vacare metu & fiducia Dei, odisse iudiciū Dei,

fugere Deum iudicantē, irasci Deo, desperare

gratiā, habere fiduciā rerum præsentū . Quos

morbos, inquietunt, non animaduertunt schola-

stici. Verba sua sunt in apologia confessionis

Augustinæ, & in colloquio Vuornatiensi.

At nisi tā essent isti theologiae scholasticę inse-

statores, forsitan naturam rerum oculatiū spe-

ctauissent.

Universidad de Salamanca. BGH

VNIVERSIDAD

DE SALAMANCA

GREDOS.USAL.ES

Effectus qui etauissent. Effectus enim originalis peccati, illā sint pec. si penitus sunt, qui ex natura rei secundum di-

orig. uitam legem ex eo subsequuntur, nulla intercedente noua voluntate. Porrò qui in poenam originalis culpæ omnibus communes sunt, & parvulis ante usum rationis, & adultis. Aliás omnia humana peccata dicerentur effectus originalis peccati, qui profecto abusus esset loquendi. Nisi de effectibus remotis (quod aiūt) intelligeretur eo sensu, quod per concupiscentiam, iustitia originali destitutam, pellicitur in consensum voluntas. Sed aiunt nominibus illis actionum significare non solum actus, verum potentiam ad huiusmodi pravae actiones vel carentiam & priuationem contrariarum

Lutherano- rū cauillus. virtutum, quibus per peccatum Adæ fuimus despoliati. Hoc responsum commenti sunt, postquam coacti sunt agnoscere, illa, neque esse in infantibus, & verius esse actualia peccata, quam originalis peccati poenas. At non se sati expediunt. Primum quod qui audit contemptum Dei, odium iudicij Dei, & similia, nil prouersus intelligit, quam scelera ipsa & impie- tates quæ sunt commissa actualia: quæ si effe- sta sunt contagij originalis, consequens fit, ut pueris quoque impingantur ante usum ratio- nis. Quod nihil dici potest absurdius. Et præterea cur potius hac pauca commemorant ut temere in buccam venerunt, quam reliqua omnia crimina, flagitia, & scelera, quæ Paulus ad Galat. recenset? Quandoquidem omnium illecebra, impulsus, & origo sit in concupis- centia carnis. Ad hæc. Si illos ita effectus esse in- terpretentur, quod sint in uniuersum communes omnibus filiis Adæ, etiam iustis, soluto reatu in baptismo, hoc plane falsum est. Sunt enim multi, qui tantum malorum non admittunt. Imò nihil vetat esse aliquos, qui omni ca-

Lutherani. pitali crimen careant. Sin verò intelligunt, ef- fecta illa esse originalis culpæ, tunc tantum quando noī est remissa, ut sentire videntur in colloquio Ratisponensi, his verbis, Concu-

Ratissen- se colloquiū pientia non potest non prodire in omne genus peccati in non regeneratis, in quibus dia- bolus efficax est. neque id prouersus verum est. Nanque fuerunt complures Gentiles inter Græcos & Romanos, quibus forsitan non fuit remissa originalis culpa, qui tamen iure edo- eti naturæ pluribus abstinuerunt vitijs, quam multi ex Christianis: vt cum alij, tum etiam August. quandoque refert, quos nobis etiam in exemplum ponit. Ad hæc. Quodnam ge- nus loquendi nouum est, referre inter defectus peccati originalis, vacare metu Dei, & fiducia, irasci Deo, desperare gratiam, & cætera huius

figuræ? Profecto multos experimur iustos, meticulosos tamen, suasq; verentes conscientias, atque adeo iudicium Dei extimescentes. Et complures contrà, prauos homines, non solum non desperantes, sed neq; metuentes qui dem. Quinimò infideles in peccato originali, nec desperant felicitatem æternam, nec Deo irascuntur, nec eius fugiunt iudicium. De his autem latius in capitulo de certitudine gratiæ, lib. 3. Illa enim est, quam isti videntur hisce verbis parturire. *¶ Ad rē igitur ut veniamus, inter effectus seu defectus originalis peccati, nempe rig pec.* qui lege diuina, naturali consecutione in poenam peccati subsecuti sunt, primus fuit priuatio diuina gratiæ, & exhortatio celestium bonorum. Quod cunctis lethalibus delictis commune est. Secundus, priuatio illius excellentissimæ cognitionis Dei, & expoliatio iustitiae originalis, puta restitutinis inferiorum partium animæ ad rationem, & corporis ad animam. Nam priuatio restitutinis rationis ad Deum, & diuinam regulam, non effectus (vt diximus) sed ipsum peccatum fuit, quod suo modo perdurat in nobis. Tertius effectus illius peccati, nosterq; defectus, & vulneratio est effræratio concupiscentiæ, quæ à ratione exinde, legeq; diuina religata, impetu (quæ na- tura eius est) ad sensibilia fertur. Non quod sit qualitas illa morbiada in anima, quam veluti commentum supra confutauimus, aut qualitas aliqua realiter distincta in corpore. Sed vo- catur habitus, eo modo, quo Arist. eruditinē, quæ est proportionis humorum dissolutio, ap- pellat qualitatem & habitum. Merito hic ta- *Homo nub-* mendubitatur, quisnam sensus dieti illius sit, *natura in* inter theologos celebrati, quod fuerit homo *naturalibus* peccato illo, tum gratuitis expoliatus, tū vul- neratus in naturalibus. Sententia enim est ve- nerabilis Bedæ, super illud Lucae de homine parabolico, qui incidens in latrones, despolia- tus ab illis est, atq; plagi impositis, semiuiuus relictus. Vtrum principium aliquod naturale amisimus, quod simus minus liberi, quam ho- mo creatus in puris naturalibus. Nam si non itares est, nec est profecto intellectu facile, quomodo fuerit homo in naturalibus vulne- ratus. Responsio nihilominus theologorum est vnanimiter negativa. 2. senten. d. 30. & S. Thomæ. 1. 2. q. 81. Authoritas nanq; est Dio- ny. 4. cap. dediui. no. bona naturalia etiam in *Naturalia* dæmonibus integra mansisse post peccatum, *in demoni-* multo ergo minus aliquod nobis principium b⁹ et in boie extritum est. Cuiusratio ex supradictis facile *integratio* elicetur. Quoniam Deus qui supernaturalido- serunt post no vestierat naturam nostram, nō maioris sup- plicio

plicio peccatricem afficit, quām denudatam relinquere. Tum ob suam benignitatem, tum quōd nihil nos nostra voluntate admisimus.

Quare homo in puris naturalibus ab homine

lapsus non aliter (præter rationem culpæ) dif-

fert in hac parte, quām vti homo nudus, qui

nūquam fuit indutus, ab homine nudato, qui-

bus fuerat vestitus. Ambo enim sunt æque nu-

di. Nisi quōd nuditas in primo nulla fuisset

pœna, sed naturalis negatio ornamenti: in se-

cūdo verò est priuatio propter culpam. ¶ Sed

nunquid bonum naturæ aliquo modo immi-

natum est, vt simus minus propensi in bonum

magis ue in malum proclives, quām essemus

in puris naturalibus? Idem enim videtur astrue-

re S. Thom. loco modò citato, dicens, quōd in

clinatio naturalis ad virtutem diminuitur per

peccatum. Nam cum actus, authore Arist. in-

generent similes habitus, non potest in eo, qui

vitijs se se tradidit, non imminui inclinatio ad

bonum, augeriue ad malum. Respondetur

quōd veritas hæc, quæ omnibus est in confes-

so, id tantum docet, quōd in ipso Adam per

peccata sua, sicuti & in nobis per actualia no-

stra, debilitetur bonum naturæ propter corru-

ptos habitus. Peccatum autem originale nul-

lū ingenerat habitum: neq; (præterquā quod

est culpa) alter eneruat, inficit'ue naturam,

quām si homo in puris naturalibus nasceretur.

Cur autem dicatur vulnerasse naturam ex fun-

damento illo cap. 3. præicto, totiesq; à nobis

resumpto, dilucidatur. Etenim cum natura ra-

tionalis hominis, sit operari secundum ratio-

nem, à quo per sensualitatem cohibetur, donū

illud iustitiae sensualitatem continens perficie-

bat hominem in naturalibus. Quippe cū pro-

hiberet, ne impediretur opus illud rationis, ho-

mini naturale. Ob idq; priuatio illius doni su-

pernaturalis, fuit plaga & vulnus in naturali-

bus, quatenus homo inde relictus est mancus,

& incursionibus diaboli, mundi, & carnis pa-

tens: vt non possit iuxta naturam suam perpe-

tuò operari. Veluti si natura hominis esset, re-

cta linea incedere, haberet nihilo minus liga-

tum sibi canem aliquo sum trahenter, qui can-

em aliquo remedio coerceret, perficeret ho-

minem in naturalibus, & qui remedium aufer-

ret pari ratione læderet. Et ita intelligendus

est canon primus sanctæ nostræ synodi sess. 5.

vbi de effectibus peccati originalis sanctiū est

propter ipsum incurrisse nos captiuitatē sub

poteestate diaboli, totumq; Adam atque adeo

nos secundū corpus & animā in deterius fuisse

commutatum. Quò fit, vt homo cum solo ori-

ginali, seclusis habitibus actualium, non sera-

tur impensis in sensibilia, quām si esset in pu-

ris naturalibus. Atq; ideo solum differunt, si

Homo cum cuti moles ab alto cadens, impedito prius, & solo origi-

postea ablato impedimento. Quæ quidem non magis

æquali vehemenzia cadit, ante quam retinea-

fertur in se tur, & postquam remouetur obstaculum. Id sibilia, quāst

quod altissimè infigendum est menti, ad intel esset in suis

ligendum discrimen inter liberum nostrum ar naturalibus

bitrium iustitia originali præditum, eademq;

id ipsum multatū. Cum enim libertas duabus

partibus constet, scilicet id posse, quod velis, p quomodo uul-

peccatum perdidimus possibilitatem (vt lib. 3. nerata pec-

Hypog. ait Aug.) faciendi quicquid volunius, cato primi

noi simpliciter, sed in his quæ ad Deū ptinent. homink.

Videlicet, ne valeamus per nos gratiam Dei, p

mereri. Et hoc est, inquit, vulnus, quo claudi-

camus libero arbitrio. Quod sine vulnere

CHRISTI sanari non potest. Hæc Aug. Mā-

sit tamē possibilitas ad naturalia: atq; hæc præ

terea libertas in supernaturalibus ad vtrilibet

vt scilicet quoties cooperari velimus Deo, præ

sto sit ad opituladum nobis. Quòd si nolimus,

neminem ipse coactu permoueat, sed iuxta no-

stram naturam libere, vt capitulo iam quinto-

decimo de libero arbitrio copiosius denarran-

dum est. ¶ Atqui concupiscentia hæc, iusti Concupiscentia

originali destituta, multis dictitur nominis

multis. Appellatur enim fomes peccati: vel quia nominibus

effectus est peccati: vel (quod nomē significat) appellatur.

quia fomentum est & alimentum vitiorū, quæ fomes pec-

consensu allectæ inde voluntatis admittiuntur. cati.

Vocatur etiam & lex carnis: & tyrannus: quo-

niam non aliam sequitur normam, quām vo-

Lex carnis. Luptatem carnis: & ideo tāquam tyrannus de Tyrannus.

arce nos & cacumine rationis deturbat. Vnde

meritò à S. Patribus, moribus, vulnus, ac deni-

que malum naturæ censemur. ¶ Effectus reli-

Vulnus. qui ad corpus pertinent, nempe mors, quam Malū natu-

ri in peccatum comminatus est Deus, atq; r.e.

morbi: qui planè sunt inchoatio mortis. Ad Effectus cor-

plenum enim compleatum est. Quacunq; ho-

ra comederis, morte morieris. Nam ab illo tē- porei.

Gen. 2. poris momento cœpit natura dissolui, & in

mortem ire. Id quod & nobis ab ipso statim

conceptionis articulo accidit. Quandoqui-

dens viuere, nihil aliud est, quām vita tem-

pusabsumere. Itaque hæc omnia mala, quæ

Mala que connata nobis essent cum natura, etiam si nul-

erant natum anteisset peccatum, sunt modo poena pec

cati, propter beneficium diuinum, peccato sub sunt poene.

latum, quò ab illis seruabantur vniuersis. Quin Effectus

etiam mala alia externa, quæ nobis, vel à feris externi-

animalibus, vel ab inclemencia cœli, vel ab ele-

mentis existunt, vel ex nostra nobis inscitia,

vel incogitantia & recordia contingunt, vi-

tiones

Quoniam
différunt pri-
mus homo
et reliqui
in spoliatio-
ne gratuito
minimur.

S. Thom.

Arist. 2.
Ethi.

Pecca. orig.
codē mō re-
linquit ho-
mīa ut e-
rat in puris
naturalibus

Expositio
vulneris in
naturalibus

Trid. Syn.

tiones illius peccati sunt. Etenim in illo felicissimo statu ab omnibus nos diuina prouidentia protexisset. Sed de his satis, sanè quæ vulgaria sunt. De illo tamen effectu imminutæ libertatis, latior habendus nobis est sermo, si tamen breuissimum verbum de poena huiusmodi de peccati fuerit intersitum.

De poena peccati originalis.

Capit. 14.

Trid. Syn.

Tortores
paruolorū.
August.

Ioh. 14. CHR I S T VS. In domo patris mei, mansiones multæ sunt, vbi felicem vitam agerent. Et ideo baptizari non in remissionem peccati, quod nullum habebant, sed vt adoptionem filiorū,

Duo loci ui atq; adeo ius regni reciperent. Ad huius inquā *teperentis.* confutationem arguit Aug. nullum esse tertium locum, vbi vita posset esse perennis, præter regnum cœlorum (extra quod nulla est mansio patris) & gehennam ignis. Nam in die iudicij tantum erant, inquit, situs duo iudicandorum: scilicet à dextris & à sinistris. Alteri intinetur in domum patris: alteri, in ignem eternum. Non negat hic limbum Patrum aut purgatorium, sed locum tertium vite perpetua. Quoniam limbus Patrum clausus fuit post resurrectionem *CHR I S T I*, eductis inde Patribus. Atq; purgatoriū cessabit in die iudicij. Et ideo no est dubiu, quin Aug. misit infantes in ignem eternū. Id quod ex illo loco Pauli potissimum

*Confirmatio
sententie
August.*

confirmat. Iudicium ex uno delicto in cōdem *Rom. 5.* nationem. Vnde colligit quod originale meretur condemnationē. Neq; parum profecto roboris adhibet huic sententiæ verbum Pauli, *Eph. 2.* vbi propter peccatum originale appellat nos filios iræ, id est, dignos ira Dei. Ira namq; suppli cium præ se fert. Temperat aut Aug. sententia lib. 1. de bap. par. cap. 16. & in enchi. cap. 93. di cens, quod illa poena erit omnium leuissima, & mitissima. Salua tamen semper authorita te præclarissimi Aug. compendio plures sunt, *Contraria opinio Aug. gnostane.* qui paruulos omni prorsus poena sensus liberant. In qua sententia fuit Magister sententia rum. & S. Tho. & fermè theologi. Causa quæ istis probatur, est, quod videatur creditu du rissimum, vt æquissimus ac sapientissimus iudex supplicium æterni ignis ab illis exigat, qui propria voluntate nihil commiserunt. Quandoquidem scriptum in Apocalypsi reli querit Ioan. Quantum glorificauit se in delicijs, tantu date illi tormentum & lucretum. Vnde contra colligitur, quod qui nihil se glorificauit, nihil debeat tormenti experiri. Adde quod ante baptismum aliquantus requiritur peccatorum dolor actualium, originalis autem nullus prorsus depositur: idcirco quod non fuerit propria voluntate commissum, & neminem delicti, cuius causa neutiqua fuit, poenitere villo modo potest: de peccato ergo cuius in hac vita nulla poenitentia, nullusq; gemitus, aut dolor postulatur, cur post infligenda vila est poena sensus? Neq; mihi hoc quidem argumentū displicet, quod tale fit. Si paruuli igne plesterentur cum adultis, consequens fieret, vt pariter odio haberent Deum, aduersus eius iustitiā murmurantes, vt adulti in inferno contineanter faciunt: atq; adeo essent obdurati, obstinatiq; in peccato actuali: quod certè iniquum est concedere: cum nullam hic habuerint malam voluntatē: & in quoq; loco ceciderit lignum, ibi erit. Accedit huc potissimum autho *Eccles. 11.* ritas inno cētij, in cap. malores, de bapt. & eius *Cap. malo effect.* Vbi ait, Poena originalis peccati, est carceris visionis Dei: actualis vero, est gehenna p petuæ cruciatus. Vbi postquam confert poenam poenæ, manifestè sentit, quod nulla est inflicta pueris poena sensus. Verum est, quod non videtur hoc dicere per modū perse determinationis, sed arguendo ad probandum aliā conclusionē. Igitur ad Paulū satis respōdetur, quod illa expulso à regno cœlesti vera est condemnatō. in homine enim creato in puris natura *sensus Apo libus* esset mera negatio naturalis, non recipi stoli. in regnum cœlorum. Cum autem natura crea ta fuerit cū iustitia, & (quod magis supra pro bauius)

bauimus) cum gratia, atque adeo cum iure ad regnum exclusio inde propter peccatum, est priuatio & condēnatio, & effectus iræ, & ideo supplicium. Et ex his conficitur ad illud de die iudicij responsio. Namq; illi qui mittuntur in ignem æternum, patentissime audiunt causas suæ damnationis, esse actualia peccata: quia esu-

Matt. 25. riuit C H R I S T V S, & non pasti sunt cum: si-
tuuit, & nō potauerunt, &c. Neq; in Euangeliō cōminatur illam pœnā equissimum iudex, nisi propter actuale peccatū. Paruuli autē illa tan-

Ioan. 3. tum sententia condemnantur, Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto, nō intrabit in regnum cœlorum. Verba etiam Aug. inten-

**Expositio uerborū Au-
gustini.** tant. S. Tho. & alij interpretari, quia non legūt in illo loco de fide ad Petrum, nisi æterno sup plicio puniendos: vbi nomine supplicij nō agnoscunt ignem, sed priuationem visionis. Et hanc dicunt alibi vocari ab illo mitissimā pœnam. Si tamen legatur, sempiterno igne punie dos (vt citatur in canone) vel ignis æterni sem piterno supplicio puniendos, vt in emendatis eius operibus circunfertur, neque dubitetur esse librum August. non recipit glossam, nisi quod fuit illius perquam rigida & trucis sen-
tentia. ¶ At restat præterea argumentum ex

**Bonum ar-
gumentum.** nostra peccati originalis declaratione, qua di-
ximus esse illam deordinationē animæ à Deo: cui quidem auersioni existimare quis potest, destinatam esse pœnam ignis. Ad hoc tamen respondeatur, quod huiusmodi poena solum de creta est illi, in quo est huiusmodi deordina-
tio, per modum actus, qualiter fuit in Adam: cuius propria voluntate violatum præcep-
tum fuit. In nobis autem solum permanet, per inodum habitus traducti cum natura.

Qui proinde gratia & iustitia originali desti-
tuti nascimur, ob idq; illa tātum pœna digni, vt regno depellamur, in quod nos gratia illa

Dubita. & iultitia mittebat. ¶ Sed dubium adhuc reli-
quum sit, an saltem paruuli illi pœnam aliquā sp̄iritualem persentiscunt, eo quod à regno cœ-
lesti exalent perpetuo: exilium enim hoc nō

potest natura sua non vehementer discruciare hominem. Fuerit quis fortè, qui cogitet, par-
uulos nullum habere sensum doloris de exilio illo propterea quod cum non habuerint fidē, prorsus eos lateat ineffabilis illa felicitas, quasi per naturam cognosci nullatenus valeat. Sed tamen falsa est huiusmodi cogitatio. Nam na-

Naturalis turalis cognitione, saltem animæ separata, & cognitione a- hominis, hinc demigrantis, qui impedimentis nimæ sepa- huius mundi exemptus est eo pertingit, vt co-
rata deuera gnoscere possit finem suum supremum, in felicitate. coniunctione consistere cum sua prima causa,

per eius contemplationem. Quæ quidem co-
gnitio non potest non atrociter contorquere hominem inde extorem, etiam si non cognoscat in particulari diuinitatis trinitatem, & alia supra naturā fide reuelata. Alias infideles æta-
te prouecti, quibus nullus refusit radius fidei, afflictionem nullam sentirēt in inferno, quod non essent ad illum diuinum conspectum ad-
missi. Posset quis alius forte pseudophiloso- **Aliera falla**

phus dicere, quod cum anima cognoscere nō

possit, nisi per species rerum, per quas obiecta coniunguntur cum intellectu, & anima pueri nullas, aut perquam raras & exiles receperit ministerio corporis, non potest separata taliter cognoscere, vt apprehendat suum natura-
lem finem. At neque haec responsio sapienti-
bus probatur. Nam cum anima, quæ suapte na-
tura perpetua est, à natura perinde habeat, nō
solum esse actus corporis, sed perse etiamnum
subsistere, consequens fit, vt in separatione à
corpo, concursu Dei quem pepigit cum na-
tura, perfundatur speciebus, quibus possit na-
turalia cognoscere. ¶ Et ideo tandem ad
quæstionem respondeatur, quod licet pueri,
vel extra corpus, vel in corpore peracto mun-
do, cognoscant illum supernaturalem finem,

saltem in genere: tamen, quia intelligunt se nū

quam habuisse proximam proportionem &
aptitudinem ad illum consequendum, nihil
inde contristantur. Sicuti vir sapiens nō agrē-
fert, quod non sit summus orbis monarcha.
Etenim aptitudo & proportio ad æternam
felicitatem non est, nū vel per gratiam & fi-
dē, vel per vsum liberi arbitrij, per quod si
homo cooperatus fuisset inspiranti & pulsanti
Deo, potuisset præueniente gratia eandem
fidem suscipere: paruuli autem huiusmodi ne-
que fidem habuerūt, neq; vsum liberi arbitrij.
Et ideo nulla illic premuntur anxietate, qua-
li adulti. Addunt præterea permulti, quorum

Paruuli etiam est S. Thom. quod diligent Deum tan-
quam primum datorem bonorum naturali-
um, eo amore, qui possibilis est naturæ. Id
quod non proflus respuerim: cum naturalis

ratio eo inclinet, neq; sit tunc impedimento
pondus carnis. Haud tamen cum illis consen-
tirim, quicquid paruulis vitā adscribunt, lorū non est
quam per naturam esse potest, felicissimam. **Vita paruu**

Nam imprimis nulla ratione necessarium fit:
vt habeant omnes scientias & rerum cogni-
tiones, quas possent hic ætate prouectiores,
veluti summi philosophi comparare. Neque
probauerim splendore solis superfaciem ter-
ræ fructueros. Nanq; sol, orbesq; , tunc immo-
ti, non permanebunt in aliquem naturalem

vsum viuentium. Et ideo longè probatissimū Limbus. est, quòd erunt in limbo: in sinu scilicet tertio supra purgatorium apud inferos. Vt hac saltem ratione verum habeat, quod ait August. non esse nisi duo loca vitæ perēnis, scilicet supra cœlum, & subtus terram. Quocirca (vt idē docet in de bap. par. & refertur de consec. dist. 4. can. nulla præter.) non est negandum, quin sint in perpetuis tenebris. Neque rursus diffidendum, illam esse perpetuam mortem, vt est in decreto Ioannis papæ. 30. quæst. 1. Ad limina. Imò verò, quòd à Deo odio quodammodo sint habitu, à regnoq; fuerint exclusi, nequit nos eos facere infelices. Quocirca vel An in limbo fata quatuor dicendum est, hanc causam, qua fuerint expulsi, occultam sibi esse, quod magis probauerim eo quòd sit extra naturalem ordinem rerum, aut si eam cognoscunt, vt quidam volunt, vix possum intelligere, quomodo nulla inde eos tristitia molestet. In corporibus verò, vniuersali regeneratione resumptis, nullam habebüt lœsionem: quia quanvis non sint incorruptibles, vti beati, per dotes gloriæ, nulla tamen erit naturalis causa, quæ eos possit offendere.

De libero arbitrio in bonum.

Cap. 15.

**Lutbe. de li
bero arbi.** **V**enadmodum de statu hominis naturali, deq; altero supernaturali originalis iustitiae fecimus, ita & de hoc tertio habitu hominis lapsi explorandum est, quām scilicet vires eius naturales in colendis virtutibus per se sufficiant, quandiu extra gratiam Dei oberrat. Sed quo ad hāc disputationem viam subternamus, operæ pretium est locum de libero hominis arbitrio præstruere. Hoc enim negotium Luthe rani etiam nobis exhibet. Sane qui inter alios effectus, seu defectus originalis peccati hunc etiam referunt, quòd per lapsum Adæ amiserit homo liberum arbitrium, & in bonum gratiæ, & in malum. Verba Lutheri sunt in articulo. 36. ad Leonem. Liberum arbitrium post peccatum res est de solo titulo, & dum facit, quod in se est, peccat mortaliter. Sed huius secundi membris refutatio ad librum secundum pertinet, capit. 1. vbi de dispositione ad gratiam disputatur sumus. Subdit autem. Imò simpliciter debui dicere. Liberum arbitrium est figmentum in rebus, seu titulus sine re. Quia nulli est in manu sua quippiam cogitare mali aut boni, sed omnia (vt Vuiclephi articulus Constantiæ damnatus rectè docet) de necessitate absoluta eueniunt. Vide monstrificam hominis effigiem libertatem arbitrij à na

Lib. I. Cap. X. V.

tura humana abradere molientis. Nisi quòd postea paulò emēdator titulum etiam ipsum & nomen libertatis prorsus expungere & abdere pergens, librū inscripsit de seruo arbitrio. Hanc phreneticam sapientiam, sui etiam primum propugnare coeperunt: vt patet apud Philippum in locis communib; , vbi referēs Melanch. verba magistri, subdit. Et ego nego viam esse vlam in homine, quæ serio affectibus aduersari possit. Christianus igitur cognoscet, nihil minus in potestate sua esse, quam cor suum. Hæc Philipp. Quocirca tam mala, quam bona a struebant Deum in nobis sine arbitrio nostro operari, nihil nobis agentibus, sed merēpatiētibus. Subiungit enim Luthe. eodem articulo. 36. Quomodo potest homo se ad bonum præparare, cum nec in potestate sit sua, vias malas facere? Nam & mala opera in impiis Deus operatur. Atque in annotationibus super epistolam ad Rom. Philippus: certum est, inquit, omnium à Deo fieri, siue bona, siue mala, non solum permittendo, sed principaliter & effectiū. Quemadmodum igitur confitemur, vocationem Pauli fuisse proprium opus Dei, ita & adulterium Davidis, & sequitiam Manlij, atque etiam proditionem ludæ. Et Mart. Bucerus su Bucerus. per illo Pauli ad Romanos, Tradidit Deus gentes in desideria cordis eorum, & in reprobum sensum. idem audenter docet. Hæc autem verborum portenta, quòd libertas sit titulus sine re, qui poterant fouere, nisi qui nee titulum mererentur haberer rationalium hominum? Idcirco postquam euidentissimis testimoniis sacris, sanctorumq; monumentis Patrum hoc loco deuincti sunt, coeperunt se iam versum catholicam veritatem paulò proprius explicare. Nempe quod habeamus liberum arbitrium in his quæ subiecta sunt rationi naturali & sensui, vt plantare vineas, construere domos, &c. Quod Luthe. eodem articulo. 36. negaverat. Et hoc sibi volunt in libe. imp. pe. vbi aiunt, quòd in natura lapsa retinemus libertatem à coactione. Attamen in operibus gratiæ omnino abnegant libertum arbitrium. Non solum quia sine speciali auxilio Dei nihil possumus (hæc enim catholica confessio est) sed quòd ipse totum facit, nobis merē passiū recipientibus. Nam dicunt, sola nos fide iustificari. Quam Luthe. art. 1. suarum alterationum ait à solo Deo infundi. Neque verò dissimulanda hic est vafricies, & calumnia istorum. Quò rudes suas plebes incantent, & se reuinctos dissimulent, imponunt nobis, quòd ita libertatem arbitrij defendamus, vt incurramus in Pelagianos: dicentes, naturali vi posse

vi posse nos per liberum arbitrium Deum super omnia diligere, quatenus satis est, ad gratiam iustificatiōis. Id quod nemo vñquā theologorum à mille hinc annis somniauit. Cuius testimonium euidentissimum præbet. S. nunc

Trid. Syn. Synodus, quæ per totam sessionem sextam nihil aliud constituit, quām nullis nostris meritis, sed gratis nos per C H R I S T V M iustifica-

Questio ri. Sed de hoc in secundo libro. ¶ Nunc, vt ad libertatem redeamus, bina est quæstio hæc.

Nimirum quòd in duobus confyderanda est, & pensanda libertas. Primum in operibus naturalibus: vti loqui, & tacere: sedere, & ambulare: agros colere, plantare vineas, in negotio itaque esse, atque in otio. Hoc autem membrū aduersus illos tantum disputatur, & constituitur, qui dicunt omnia ex necessitate præscientiæ Dei euenire. Quorum fuit Vuclephus, & eius assecla Luther. De quo tamen errore, Lutherani ducem iam suum videntur deferere. Et ideo cum materiam spectet prædestinationis, prætereundam hic duximus hanc partem. De qua super epistolam ad Rom. cap. 9. abunde diximus. Alter ordo, in quo locum quoque habet quādam libertas, est operum gratiæ.

Mēs Luthe- ranorū du- bia. Quam libertatem (vt lib. 2. & item. 3. videbimus) pertendunt semper Lutherani inficiari: dicentes, opera liberi arbitrij nihil ad nostram iustificationem præstare: neque ex nostro assensu & cooperatione illam pendere. Vnde contra regnum liberi arbitrij comedias ludunt: quibus docent, sicut inanime organum aut brutum pecus, sic hominem se habere, dum iustificatur. Quin etiam sunt inter catholicos quos viua voce dogma hoc afferentes, nobisq; reclamantibus defensantes audiuiimus. Puta quòd Deus quadam nos vi & necessitate ad se pertrahat. Ita vt in nostra nos conuersione mere habeamus passiuè & receptiuè.

Syn. Trid. De quo idecirco sacrosancta synodus sess. 6. pronuntiauit, cuius hic decretum, quām sit san-

Errores de ceterum explanare intendimus. Igitur errores libi. arb. de libero arbitrio ad sex vel septem recolligere possum. Primus fuit Manichæorum, qui nullam ponebant in homine potentiam libe- ram ad vtrumlibet, sed duas esse in homine animas, alteram rationalem ex bono principio conditam, quæ ex necessitate, quæ bona & honesta sunt, operatur. Alteram, malam, sensualem, ab altero malo primo principio, quæ pari necessitate mala perpetrat. Contra quem antiquissimi Patres, tam Græci, quam Latini, & imprimis Aug. multa scripsere. Huic causa ædidit peculiariter librum de liber. arbit. vbi affatim differit, causam delinquen-

di non extare nobis à necessario aliquo prin- cipio, sed à propria voluntate, quæ liberam ha- bet electionem in bonum & malum. Secunda

Bard. sanes.

fuit hæresis cuiusdam nomine Bardesanes, eo- dem authore Aug. lib. de hære. ca. 35. qui dice-

bat humana omnia fato adscribenda esse. De his erroribus nihil ad præsens institutum. Ter-

Abailardus

tia fuit cuiusdam nomine Abailardi, quam post aliquot secula exuscitauit Vuclephus, & (vt

modò dicebamus) plausibiliter exceptit, pro- bavitq; Marti. puta, omnia ex necessitate præ-

scientiæ diuinæ venire. Quam in alium locum reposuimus. Quarta fuit Iouiniani, inter alias, Iouinianus.

insania, quod baptizatus homo non poterat amplius peccare, vt extat apud Augu. & Hier.

De qua neque hic locus est dicere, licet Syno- dus modò, sess. 6. can. 23. eam damnauerit.

Quinta fuit blasphemia Pelagij, qui liberum arbitrium supra iustas lineas extulit, prædicans sufficere nobis naturam liberi arbitrij, ad cui-

tandum omne malum, bonumq; operandum, quod dignum esset meritum amicitiæ Dei, &

ideo hæreditatis æternæ. Quam impietatem, 2. lib. reprobabimus, cap. 1. & 4. Contra quem

propriè Aug. inter alia plurima opera, librum

scriptum ad Timasium de natura & gratia: co-

piose disputans, ita statuendum esse liberum arbitrium, vt tamen gratiam Dei adiutricem,

necessariam cōfiteamur. Sextus est error huic

contrarii s, eorum qui adeò deferunt gratiæ, vt liberum arbitrium proflus deleant. Et ad-

uersus istos misit ad Valentimum, & suos mo-

nachos librum alium de gratia & libero arbi-

trio, cum duabus præterea epistolis, vbi gra-

tiā Dei ita certo constituit, vt tamen ostendere

libertatem nihilominus nobis inesse, qua nutui Dei libere assentimus, & secum

cooperamur, suaq; gratia & fauore utimur. Et hoc est, quod hic tractamus argumentum.

Septimus fuit error inter eosdem monachos, haud longè ab hoc distans. Porrò, quod cum

sola sit gratia Dei, qua valemus vitare peccata, quasi vi quadam collabimur, & delinquimus,

& ideo non sunt peccatores corripiendi, sed Deus pro illis orandus. De quo errore compe-

scendo, adiecit lib. de corrept. & gratia: & cap. nos hic. 17. dicturi sumus. Nō ergo statuimus

impræsentiarum de libero arbitrio integrum, quæ latissimè patet, disputationem habere.

Consulatur de hoc August. in de gratia & libe-

ro arbitrio, & Hypog. lib. 3. vbi concludit, qui

negauerit esse liberum arbitrium, eum nō esse

catholicum: iuxta decretum Palestinum, ad-

uersus Pelagium, quod refert idem August. in

epistola ad Paulinū, & confirmatū fuit in cōci-

lio.

Pelag.

Sextus
error.

Septimus
error.

De liberoar
bitr. nō ple
nē, sed ex
parte bic dī
ffutandum.

Conclusio.

lio Cōstantīēsi. Quē prēterea articulum copio
fissimē atq; doctissime disseruit Ioānes Dried-
donis in lib. suo de gratia & libero arbitrio. At
solum nobis hic constituere est animus con-
clusionem hanc. Quanuis per nosip̄i gratiam
Dei mire, absq; eius nequeamus peculiari au-
xilio, tamen quadātenus libertas in nobis in-
est, respectu huius diuini beneficij. Primum,
quod neminem coactu Deus, aut necessitate
ad se trahit, sed in nostra est potestate gratiam
syn. Trid. eius respue. Vt S. Trid. *Syn. sest. 6. capi. 5. &*
can. 4. determinauit. Et prēterea quod quoties
assensum nostrum præbeamus, & cooperari
Deo velimus, nunquam per ipsum stat, quo
minus præsentissimo fauore nobis auxilietur:
quippe qui iugiter ostium cordis nostri pul-
sat, vt conuertamus. Ad hanc conclusionem

Argumentū primū. primum argumentum succurrit ex natura &
conditione humana: vt Orig. lib. 3. de prin. sapienter differit. Est enim homo sapientia natu-
ra, rationale animal, hoc nimirū brutis ani-
malibus præstans, quod habeat intellectum
ratiocinatiū in vtranque partem: & ea-
dem ratione voluntatem, quae in neutrā sit
determinata, sed in alterutra libere: sanè cum
vnicuiq; potentia cognoscitua suus sit ac-
commodatus eiusdem conditionis appeti-
tus. Et hanc ob rem, cum cetera animalia nul-
lum sui habeant dominatum, sed in p̄fixum
sibi à natura scopum & finem ab eadem instin-
cta & acta moueantur, homini libertas est, &
arbitrium, sic se agere, ac secus, ad eum, quem
sibi præstituit finem: vt cap. 3. dicebamus: ex-
ponentes, hoc esse lumen vultus Dei homini
obsignatum, & impressam eius imaginē, qua
factus suarum actionum dominus, ceteris per
inde dominaretur animalibus. Cum ergo ho-
minem conuersti in Deum, sit moueri in suum
finem, consequens fit, vt quemadmodum na-
turales res ad suos cuiusque fines, secundum

**Homo sui
dominus.** suam naturam Deus naturaliter mouet, ita ho-
minem, iuxta suam, moueat libere. At respon-
dent aduersarij, hoc totum in primo homine
fuisse completum, quem fecit Deus ab initio
rectum. id est, iustitia originali insignitum: vt
cap. 2. denarratum est: sed culpa sua, dum iusti-
tiam amisit, simul & liberum arbitrium in bo-
num perdidit. Id quod propalam & omni pro-
cul ænigmate affirmat August. in Enchir. cap.

30. his verbis, Libero arbitrio male vtens ho-
mo, & se perdidit, & ipsum. Sicut enim quis se
occidit, vtq; viuendo se occidit, sed se occiden-
do non viuit, nec seipsum potest resuscitare,
cum occiderit: ita cum libero peccaretur arbitrio,
victore peccato, amissum est & liberum

August.

arbitriū: à quo enim quis devictus est, huic &
seruus addicetus est. Petri certe apostoli est illa
sententia: nimirū episto. 2.ca. 2.vbi ait, A quo
quis superatus est, huius & seruus est. Pluraq;
addit August. verba, quibus ostendit, liberum
nō esse hominem post lapsum ad agēdum iu-
sta, nisi sit à peccato liberatus per C H R I-
S T V M. Cuius illa, inquit, vox est, Si vos fi-
lius liberauerit, vere liberi eritis. Similia fer-
mè in hanc sententiam colligit in Hypog. li.
3.vbi ait, quod liberum arbitrium habens agē
di quod velit possibilitem, fuit in homine
protoplasto. Sed per velle malum, recte perdi-
dit posse bonum: qui per posse bonū, potuit
vincere velle malum. Et de spir. & lit. cap. 3. Li-
berum, inquit, arbitrium sine gratia non va-
let, nisi ad peccandum. Quo potissimum ver-
bo probat Luthe. loco supra citato, liberum
arbitrium esse titulum sine re. His autē in-
telligendis, & quæ huius formæ adscisci huc
possunt, præmittenda diuīsio est huius nomi-
nis, libertas, cuius æquiuocatio per regulam
dialecticorum ex diuersis contrarijs propala-
tur. Dicitur enim libertas, & à verbo, quod est *Libertati*
libet, & ab eo, quod est, libero. Prima species *plex.*
oppontur coactioni & necessitatī: & altera
seruiti. Id cuius incogitantia plurimos hoc
loco fefelit. Prima significatio frequētior est
in sacris literis, quām quæ testium egeat. Sed
& secunda nihil secius usurpat. Liberamur
enim à seruitute peccati per C H R I S T V M,
vel à culpa in hac vita per gratiam: iuxta illud
Cum serui essetis peccati, liberi facti es iu-
stitia: vel prorsus à certamine, & molestia car-
nis, in futuro seculo per gloriam: secundum il-
lud. Quia & ipsa creatura liberabitur à seruitu-
te cori unctionis in libertatē glorię filiorū dei. *Rom. 6.*
Ex hac distinctione trifariam libertatē colli-
gimus: nempe naturalem, quae est immunitas
à necessitate, vt quis, quod libet, eligat: & alte-
ra libertas gratiae: ac demū tertia glorię. Theo-
logi. 2. sentē. d. 25. sub alijs verbis dignoscūt li-
bertatem. Scilicet à necessitate, à peccato, à mi-
seria, quae omnes fuerunt in statu innocentia.
Prima vero, quia naturalis est: permanet post
peccatum: sed reliquias duas perdidimus. Quas
per C H R I S T V M recuperamus: secundā qui
dem, in hac vita: tertiam vero, in futura. Aug.
ergo vbi manum cum Pelagianis conserebat, *August.*
qui libero arbitrio plenam potestatem arroga-
bant promerēdæ iustitiae, id ipsum deiiciebat.
Sed hoc in sensu perseverat astriuere, perdidit. Quo patro-
se hominem post lapsum, libertatem: quod ita perdidit hō
factus esset seruus peccati (quod ait Petr.) vt libertatem.
non posset per se resurgere. Atq; in hoc dunta
xatas-

xat assimilatus est homini mortuo. Nō tamē omnitimodē voluit, similitudinem consistere: vt sicut mortuus, nihil ipso cooperante, reddi tur vita: ita peccator reuocetur in gratiā. Nō enim ad se nos deus trahit, vt pecudes (quod S. Syno. Trid. ait) aut inanime organum: sed illuminando, dirigendo, alliciendo, pullando, & instigando. Vnde non eo sensu citat Aug. vel hic, vel vibilit, Si vos filius liberauerit, verè liberi eritis, quod in peccatore non sit naturalis libertas ad assentiendum & cooperandum, si libet, motioni dei: sed in eo quod post quam liberatus fuerit à seruitute peccati iam habet auxilium dei, vt id possit, quod libet, a- gere: quo ante carebat. Vnde con. duas epist. Pelag. libro. i. capit. 2. Quis autem, inquit, no strum dicat, quod primi hominis peccato perierit liberum arbitrium de humano genere? Libertas quidem perij per peccatum: sed illa, quae in paradiſo fuit, habendi plenam eū immortalitate iustitiam, propter quod natura humana, diuina indiget gratia: dicente domino, Si vos filius liberauerit, tunc verè liberi es- eritis. Igitur liberum arbitriū in hoc sensu cen- set Augu. perditum homini esse post lapsum, quod non est illi possiblitas recuperandæ fa- lutis, nisi cum auxilio gratiæ: quinimò neque velle se disponere valet, nisi præpulsante deo. Non tamen, quod non sit liberum illi assenti- re. Vide quām sit apertissima sententia in li- bro. de eccles. dogma. qui liber & ab August. compilatus creditur, & summe temperfuit au thoritatis in ecclesia. Sermo est cap. 21. de li- bertate arbitrij in prima conditione hominis, qua potuit si voluisset perseverare. Subditur autem, Postquam vero seductione serpentis per Euam cecidit, naturę bonum perdidit, pa- riter & vigorem arbitrij: non tamen electionē ne non esset suum quod evitaret peccatum, nec merito indulgeretur, quod non arbitrio diluis- set. Manet itaque ad quærendum salutem, ar- bitrij libertas: id est, rationalis volūta: sed ad- monente prius Deo, & inuitante ad salutem, vt vel eligat, vel sequatur, vel agat occasione falutis: hoc est, inspiratione dei. Et infra, Sicut ergo initium salutis nostræ, Deo miserante, & inspirante habere nos credimus: ita arbitriū naturæ nostræ sequax esse diuinæ inspiratio- nis liberè confitemur. Quocirca impostura fuit & strophæ Luthero familiarissima, dum artic. 36. citauit August. contra duas epistol. Pelag. quod nolentes Deus conuertat, & relu- stantes. Cum contrarium expressè dicat, capi- tu. 19. scilicet, quod nemo venit, nisi velit: ne- que posse fieri, vt nolentes credant: sed ipse

facit in cordibus hominum, vt volentes ex no- lentibus fiant. Et in Enchi. capit. 32. Nolentē præuenit, vt velit. Atque eadem calliditas eius fuit & iniquitas, detruncata verba Augustini citare in de spir. & lite. Non enim præcisè ait, quod nihil liberum arbitrium, nisi ad peccan- dum valeat: sed addit, Si lateat veritatis via. Quasi dicat, per se non potest, sed per auxi- lium luciferæ fidei in viam nos mittētis. Quod explicatius in de correp. & grat. capit. 11. his verbis effert. Liberum arbitrium ad malum sufficit: ad bonum autem parum est, nisi adiu- uetur ab omnipotenti Deo. Gratia ergo non tollit liberum arbitrium, sed adiuuat: quin ve tollit lib. ar- rō ideo adiuuatur, quia non tollitur. Vt idem btr. ait Augustin. in epistola ad Hilarium, quæ est 89. Quām autem dilucidè & euidēter hæc fue- rit sententia Augustini, paulo pōst indicabit. ¶ Quo ergo ad statutam conclusionem redea- mus, secundum argumentum est hoc: Nulla creatura capax est diuinæ gratiæ aut gloriæ: præterquam & intellectualis angelus, & ratio- nalis homo: causam verò huius aliam commi- nisci nequimus, quām quod vterque ad ima- ginem Dei factus, libertatis sit compos: qua in sua habet potestate diuinum fauorem, & re- spuere, & acceptare: iussaque tum facere, tum excutere: & quod maluerit, vñ ad gloriæ suam, vel ad ignominiam optare. Igitur conuersio hominis, libera illi est, & voluntaria. De hac re in suo opusculo de libe. arbitrio, sic inquit Bernard. Tolle liberum arbitrium, & non e- rit quod saluetur. Tolle gratiam, & nō erit vn- de saluetur. Opus hoc sine duobus effici non potest: vno à quo fit, altero cui, vel in quo fit. Deus author est salutis, liberum arbitrium, tantum capax. Sed ne de verbo hoc postre- mo illi exultent, qui putant liberum arbitriū merè se passiū habere in iustificatiōe, auscul- tent, quod continuo subiicit. Quod ergo à so- lo Deo, & soli datur libero arbitrio, tam abs- que consensu esse nō potest accipiētis, quām absque gratia dantis. Et ita gratiæ operanti sa- lutem liberum arbitrium dicitur cooperari dū consentit, hoc est, dum saluatur. Proinde irra- tionalis spiritus salutē minimè capit, eo quod illi voluntarius consensus desit, quo Deo sal- uanti placide obtemperet: siue iubenti acqui- escendo, siue pollicenti credendo, siue redde- ti, gratias agendo. Haec tenus Bernard. Et Au- gustinus in priori episto. ad Valentimum, quæ est. 46. Nulla inquit, obedientia esse potest si- ne libero arbitrio. Et ideo cum toties in scrip- tura iubeamur non solum præcepta seruare, sed etiam in Deum conuerti, ex ipsa scriptu- d ra lacra

Syn. Trid.

Sua Augu-
de amissio li-
bero arbit-
postpeccatumDe eccles.
dogma.Lutheri im-
posta.

ra sacra perspicuè conuincitur & demonstratur liberum arbitrium. Id quod fusius tractat de gratia & libe. arbit. capit. 2. Vbi potissimum argumētum ad liberum inquit, arbitrium obfirmādum, inde suumitur, quia ipsa diuina p̄cepta homini non p̄fodessent, nisi haberet liberum voluntatis arbitrium, quo ea faciēs ad promissa p̄m̄ia perueniret. Et infra, Quomodo iubet, si non est liberum arbitrium?

Psalm. 1. Quid beatus ille de quo Psalm. dicit, quōd in lege domini fuit voluntas eius? Nonne satis indicat voluntate sua hominē in lege dei cōsi-

3. Argum. Stere? Ex his tertium conficitur argumentū: iustificatio hominis idem est, quod conuersio eius in deum: conuersio autem opus bonum est, & dignum laude: si autem spontanea non esset, nullius esset laudis: est ergo libera. Nam propter illa quā nobis p̄ter voluntatem no-

1. Cor. 9. stram accident, nec laudamur, nec vituperamur. Vnde Paul. Si volens hoc facio, mercedē habo. Et August. loco proximē citato, Quā

August. do volens quis quid facit, tunc dicendum est opus bonum, tunc speranda est boni operis merces ab eo, de quo dictum est, Qui reddet vnicuiq; secundum opera sua. Vnde (vt lib. 2

Roma. 2. ostensuri sumus) conuersio opus est merito-

Cōuerſione rium, non vtique gratiæ primæ, sed tamē glo-

retur gloriā. riæ. Accedunt in hanc sententiam Hierony- mi ad Damasum verba hæc, Liberum arbitriū dedit Deus homini, vt viueret vniusquis

Hierony. que non ex imperio dei, sed obsequio suo: id est, non necessitate, sed ex voluntate. Vt virtus haberet locum, & à cæteris animantibus distaremus, dum ad exemplum dei permisſū

est nobis facere quod velimus. Quapropter

August. episto. priori ad Valētinum, illos qui

cousiq; gratiam dei commendabant, vt homi-

nis liberum arbitriū negarent, ita incusat, vt

qui negato libero arbitrio, rationem p̄mij

continuo sustulissent: quod vnicuique Deus

in die iudicij redditurus est secundum opera

Absq; liber eius. Si inquit, non est dei gratia, quomodo

tate nullum saluat mundum? Et si nō est liberum arbitriū,

est meritum quomodo iudicat mundum? Atqui hoc ap-

peccati iudiciū. prime animaduertendum est aduersus Luthe-

Corollariū ranos, quibus extruso libero arbitrio, protin⁹

ex sua Lutheranorū, riti. Quartum, nisi audire p̄geat, validissimū

li. 3. c. 7. fo. argumētum est, & quod ratio ex scriptura sa-

22. c. 6. cra elicit, Si deus ita nos iustificaret per gra-

Apoc. 3. tiam suam, vt nihil assensiōne nostra & arbi-

trio opus esset, cum ipse ad ostium sit semper & pulset: quid causē restaret, cur non omnes

4. Argum. conuerteret? Quòd si rem forte in eternas cau-

sas prædestinationis retuleris, quia cui vult

Lib. I. Caput. X V.

miseretur, & quem vult, indurat: nō satis que-
stioni feceris. Illa enim est causa suprema &
remota: videlicet, quare hunc ad gloriam de-
stinauerit, illum vero minimè (de cuius effe-
ctu ait August. quare hunc trahat, illum non
trahat, noli dubitare, si non vis errare) sed ta-
men causa præterea desideratur proxima, per
quam destinauerit vnum quemlibet in regnū
recipere. Vt enim ex infantibus hic salutē cō-
sequitur, quia renat⁹ est ex aqua & spiritu san-
cto, ille vero nequaquā, propterea, quōd abs-
que baptismō vita decepit: ita in adultis red-
denda est proxima causa, cur cū duos æquē
sit Deus paratissimus conuertere, præsentissi-
maq; vtrunq; misericordia aspiret, hunc tra-
hat, illum non trahat. Quā reuera reddi non
potest, nisi quòd alter p̄ebet assensum & co-
operatur: alter vero, minimè. Vt enim paruu-

Dispositiv
ad gratiam.

lum per baptismū sine suo consensu, ita adul-

tum per suam cooperationem prædestinavit
conuertere. Sed & rationem cur maiori hunc

Cur unus
gratia, quā illum perfundat nullam certe a-

maiōrē alio
liam effingere poteris, quārū quōd vnuſ ma-

gratiā cōſe
iori se quārū alter conatu & impetu amoriscō

quat, Vide
uerterit. Quis enim dixerit, omnes peccato-

Tbo. 1. 2. q.
res ad æqualem amicitiam reconciliari? Tan-

112. art. 4.
latius li. 2.

Magdalena: cui remissa

cap. 2. fol.
sunt peccata multa, quoniam dilexit multū.

Luc. 7.
Imō vero, si rem altius inspexeris, cūm Deus

ecclesiam suam tam ex animo percupiateo es-

se decore & laetitate, qua decebat esse dile-

ctissimam sponsam C H R I S T I, suo sanguine

redemptam, tamq; prouidenter eam legi

bus, documentis, exemplis, & sacramentis

instruxerit, tamq; sit p̄festo, qui nobis opi-

tuletur: nimirum qui irradiare principū cor

da sol ipse iustitiae nunquam cessat, quid in

causa esse potest, cur non instauratur, nisi ga-

assensum nostrum expectat, & operam?

Vt in propatulo eodem loco est Apocalypsis.

Ecce enim inquit, sto ad ostium & pulso: si

Nemo potest venire ad me, nisi pater qui mi-

traxeriteum: mox subdit, Omnis qui

audiuit à patre, & didicit, venit ad me: nempe

quia in voluntate cuiusque est, Deo trahen-

te, ad eum venire. Eademq; libertas exprimi-

tur, vbi legitur: Si vis ad vitam ingredi, serua

mandata. Et, Si quis vult post me venire, ab-

neget

